

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

HASAN HÜSEYİN VAROL

1934 yılında Konya'nın Bozkır ilçesinin Kızılçakır köyünde dünyaya geldi. 1948 yılında Konya Sultan Selim Camii İmam Hatibi Şükrü Efendi'de hafızlığını tamamladı. Daha sonra tecvid derslerini Ağazâde Osman Efendi'den, Arapça tahsilini de, o dönem Konya merkez vaizlerinden Hacı Tahir Büyükkörükçü'den aldı. 1952 yılında İstanbul Nusretiye Camii'nde müezzinlik görevine başladı. Burada Enderunlu İsmail Efendi'den ta'lim dersleri alırken, aynı zamanda Mustafa Saffet Efendi'den Arapça derslerine devam etti. 1959-1963 yılları arasında Konya İmam Hatip Okulunda Kur'an-ı Kerim muallimliği yaptı. 1975 yılında HAYRA HİZMET VAKFI'nı kurdu. Sahip olduğu 3000 adet kitabı bağışlayarak halen Konya'da önemli bir yere sahip olan, Hayra Hizmet Vakfı Kütüphanesinin temellerini attı. 1978 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı'nca yapılan "Türkiye Kur'an-ı Kerim Okuma Yarışmasında" Türkiye birincisi oldu ve yine 1979 yılında Konya Turizm Derneği tarafından düzenlenen, İslam ülkeleri hafızları arasında yapılan Kur'an okuma yarışmasında da birincilik aldı. Uzun yıllar Konya'nın büyük camilerinde imam hatiplik görevi yaptıktan sonra, 1982 yılında Kapu Camii'nden emekliye ayrıldı. 1952 yılından beri bir çok öğrencisi, Hocamızın Tilâvet, Ta'lim ve Tecvid derslerinden istifade etti. Halen yaşının elverdiği ölçüde ders vermeyi sürdürmektedir. Sosyal ve kültürel faaliyetlerini de, Genel Kurul Üyesi olarak Hayra Hizmet Vakfı'nda devam ettirmektedir.

HASAN HÜSEYİN VAROL

Kur'ân Muallimi

**YENİ
KARABAŞ
TECVİDİ**

Yirminci

Baskı

Yeni Karabaş Tecvidi

Yazan

Hasan Hüseyin VAROL

Yayına Hazırlayanlar

Prof.Dr. Mehmet Bahâüddîn VAROL

Mustafa VAROL

Mehmet ÇABA

Muhammed Bâki AKDENİZ

20. Basım (30.000 adet)

Aralık - 2021 - Konya

Baskı- Cilt

Anka Promosyon Matbaa Mlz. Ltd. Şti.

Sertifika No: 43150

Fevziçakmak Mh. Hacıbayram Cd. No: 45

Karatay / KONYA / TÜRKİYE

Tlf: 0332 342 43 05

ISBN: 978-625-00-0466-1

İsteme Adresi

Hayra Hizmet Vakfı Kütüphanesi

Çaybaşı Mh. Furgan Dede Cd. No: 72

Hizmet Han Kat: 5/501 - 42040 - Meram / KONYA / TÜRKİYE

Tel: (0.332) 351 69 77 - (0.332) 351 88 06

e-posta.: vakif@hhv.org.tr

www.hhv.org.tr

Yazarın Eğitim, Ses ve Video Linkleri

www.hasanhuseyinvarol.com

<https://www.youtube.com/hasanhuseyinvarol/videos>

Bu kitap,

Hayra Hizmet Vakfı'nın hediyesidir.

ÜCRETSİZDİR

Satılmaz veya bir bedel karşılığında dağıtılamaz.

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Bismillahirrahmanirrahîm

Hamdolsun...

Alemlerin Rabbi Allah'a.

O, Kulu Muhammed'e Kur'ân'ı indirdi. Ve

O'nda hiç bir eğrilik bulundurmadı.

Salat ve Selam olsun...

O'nun Şanlı Nebîsi Muhammed

Aleyhisselâm'a.

O'nu bizlere bir şahit, bir müjdecî, bir uyarıcı,

izniyle Allah'a çağırın ve

nur saçan bir kandil olarak gönderdi.

O'nun Âline, Ashabına ve Etbâna da

salât ve selâm olsun.

Ne güzel refiktir onlar.

Kitabımızın yirminci baskı için özenle hazırlanarak bu hale getirilmesinde, emeği geçen kardeşlerime candan teşekkür eder, çalışmalarında başarılar dilerim.

Hasan Hüseyin VAROL

İçindekiler

ÖNSÖZ	11
GİRİŞ	
KUR'ÂN-I KERİM HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	15
KUR'ÂN-I KERİM OKUMANIN VE OKUTMANIN FAZİLETİ .	21

BİRİNCİ BÖLÜM

TECVİD HAKKINDA GENEL BİLGİLER	25
HARFLERİN TECVİDİ.....	27
- I - ASLÎ HARFLERİN TECVİDİ.....	27
ASLÎ HARFLERİN ZATI.....	30
MAHRECLER.....	30
ASLÎ HARFLERİN MAHRECİ.....	31
ASLÎ HARFLERİN İSMİ	34
ASLÎ HARFLERİN RESMÎ.....	34
1) Sükûn'un Resmi	35
2) Harekenin Resmi.....	35
3) Kasrın Resmi.....	36
4) Meddin Resmi.....	36
5) Şeddenin Resmi	36
ASLÎ HARFLERİN TERTİBİ	36
ASLÎ HARFLERİN SIFATI	38
A – SIFAT-I LÂZİMELER.....	38
B - SIFAT-I ÂRIZALAR.....	43

- II - FER'İ HARFLERİN TECVİDİ	44
MED HARFLERİ	47
MÂNÂ HARFLERİ	48
HARFLERİN DÜZELTİLMESİ (TASHÎHÜ'L-HURÛF).....	48
ESMÂÛ'L-HURÛF	51
AHVÂLÛ'L-HURÛF	51

İKİNCİ BÖLÜM

KELİMELEİN TECVİDİ (Sıfat-1 Arızalar)	67
SÜKÛN	68
HAREKE.....	69
MED.....	69
HARF-İ MEDLER.....	70
SEBEB-İ MEDLER	70
MEDLER BAHSİ	72
1- MEDD-İ TABÎ	72
2- MEDD-İ MUTTASIL.....	73
3- MEDD-İ MUNFASIL.....	74
4- MEDD-İ LÂZİM.....	76
5- MEDD-İ ÂRİZ.....	78
6- MEDD-İ LÎN	80
TENVİN VE SAKİN NUN.....	82
A)- TENVİN.....	82
B)- SAKİN NÛN.....	83
İHFÂ	83
İZHAR.....	84
İKLÂB	87
İDGÂMLAR BAHSİ.....	90
İDGÂMIN KISIMLARI.....	90
İDGÂMIN ÇEŞİTLERİ.....	92
1- İDGÂM MEAL-GUNNE.....	92
2- İDGÂM BİLÂ-GUNNE	93
3- İDGÂM-I MİSLEYN.....	93
4- İDGÂMI MÜTECÂNİSEYN	95
5- İDGÂM-I MÜTEKÂRİBEYN	96
6- İDGÂM-I ŞEMSIYYE	97

TEFHÎM	99
TERKÎK.....	100
A)- HÜKMÜ'R-RÂ.....	100
B)- LAFZATULLAH.....	102
SEKTE.....	103
SEKTE "HE"LERİ.....	104
DURMADAN GEÇİŞ (VASL) VE AHKÂMI	110
KUR'ÂN'DA YAPILAN HATALAR (LAHN).....	111
OKUYUCU HATALARI (Zelletü'l-Kâri').....	113
TA'LİMDE TECVİD KIRAAT TA'LİMİ	114
1 - EÜZÜ BESMELE.....	114
2 - NAMAZ DUÂLARI.....	115
3 - KISA AŞIRLAR.....	116
4 - KISA SÜRELER	118

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TİLÂVET = TEMSİL.....	125
1- KIRAAT VE KIRAAT İMAMLARI.....	125
İMAM ÂSİM HAZRETLERİ.....	126
İMAM HAFS HAZRETLERİ.....	127
2- KUR'ÂN-I KERİM'İ OKUMA ÖLÇÜLERİ.....	128
3- KUR'ÂN OKUMAYA BAŞLARKEN.....	129
4- KUR'ÂN OKURKEN DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR	130
5- KUR'ÂN'DA FARKLI OKUNAN KELİMELER.....	137
6- KUR'ÂN'DAKİ BAZI İŞARETLER.....	138
7- KUR'ÂN'DAKİ BAZI ZAMİRLER	140
8- TİLÂVET - TEMSİL.....	141

ÖNSÖZ

“*Yeni Karabaş Tecvidi*” isimli kitabımızın yirminci baskısını sizlere sunarken bu isim ve ortaya çıkış amacı hakkındaki bazı bilgileri, siz değerli Kur’ân talebeleriyle paylaşmak istiyorum.

Köyde, çocuklar (Sıbyan) mektebinde okurken ilk tecvid bilgisini aldığım kitap, hacmi küçük, fakat muhtevası geniş olan “*Karabaş Tecvidi*” isimli bir kitaptı. 1943 yıllarında Hadim’in Bolat köyünden Merhum Yusuf hocam bizlere Osmanlıca’yı yazıp okumayı öğretmişti. Beş arkadaşlık. Elimize Karabaş Tecvidini verdi ve: “*Bunu ezberleyin*” dedi. Biz de o kitabın bütün bölümlerini ezberledik. Hem Osmanlıcamızı ilerlettik hem de ilk tecvid bilgilerimizi almış olduk.

Bizden önceki nesillerle bizim nesil bu Karabaş Tecvidini çok iyi tanır ve bilir. Bizden sonraki nesillerin de mutlaka tanımaya devam edeceğine inanıyorum. Osmanlı toplumunun mektep ve medreselerinde okutulan bu eser, insanların Kur’ân-ı Kerîm’i bir ölçü ve disiplin çerçevesinde okumalarını sağlamış bu yönde çok büyük bir hizmet ifâ etmiştir. O günkü halkın dilinde herkesin anlayabileceği ifadelerle yazılmış olması eserin itibarını ve anlaşılabilirliğini artırmış, elden ele dilden dile intikal etmesini sağlamıştır.

Fakat Kur’ânı Kerîm’i tecvid kurallarına göre okumak isteyen herkesin bildiği bu eseri kim yazmış, nerede yazmış, ne zaman yazmış, bunların hiçbirisi bilinmiyor. Bir rivayet, 16. asırda Kanûnî devrinde yazıldığı yönündedir. İstanbul’da bazı yerlerde kabrinin bulunduğu söylense de inandırıcı değildir. 1952 yıllarında İstanbul’da okuduğum sırada Tophane Nusretiye Camii’nde kalyordum. Karaköy’ün çıkışında Kılıç Ali Paşa Camii’nin

kuzey kısmında, Kadiriler Tekkesine giderken solda küçük bir cami'nin bahçesinde bir mezar vardı. Üzerinde “*Karabaş Tecvidini yazan zatın kabridir*” diye bir yazı vardı... Sorup araştırdım. Ancak, gerçekliği konusunda kesin bir sonuca ulaşamadım. Şunu söyleyebilirim ki, kim yazarsa yazsın, bu eser bugüne kadar çok büyük bir hizmet vermeyi başarmıştır. Yazarına Allah rahmet eylesin¹

Belki söz biraz uzayacak ama, acizane elinizdeki “*Yeni Karabaş Tecvidi*”nin de doğuşunu anlatmam gerekiyor.

Konya’da Sultan Selim Camii imamlarından merhûm Kurrâ Hafız Şükrü Efendi’de hıfzımı ikmal ettim. Sonra duydum ki Sebhan Mescidinde Şeyhu’l-Kurrâ Postalıcızade Hacı Rahim Efendi tecvid okutuyormuş. Ona gittim. Son derece yaşlı bir zât idi. Önünde orta yaşlardaki hoca efendilerden 5-6 kişi vardı. İzin istedim, diz çöküp elini öptüm ve tecvid dersi almak isteğimi arzettim.

Bana: “*Bak evlat, ben bu hocalara Aşere-Takrib okutuyorum. Epeyce yaşlandım. Sen şu hocaya git. O sana tecvid okutsun. O benim talebemdir*” diyerek yakınında oturan ve önünde halka halinde talebeler bulunan şişmanca bir hoca efendiye beni gönderdi.

Bu zât, emekli öğretmen Hafız Osman Nuri Koçbeker Hoca Efendiydi. Karabaş Tecvidinde olmayan pek çok konuda kendisinden tecvid dersleri aldım. Osman Nuri hocamla uzun yıllar derslerimiz ve muhabbetimiz devam etti. Mesleğimde bendenizin daha iyi yetişmesi için çok gayret ve yardımını gördüm. Cenâb-ı Hak’tan kendisine rahmet ve mağfiret niyaz ediyorum.

Askerlik görevimi tamamladıktan sonra 1957 senesi başlarında Alaaddin Camii İmamı Hafız Hüseyin Tekinbaş’ın yardımcısı olarak Kur’ân Kursunda göreve başladım. Bir yıl sonra Konya İmam Hatip Okulunda Kur’ân-ı Kerîm öğretmenliği görevine başladım. 1958’in ikinci döneminde derslere giriyordum. Tam beş yıl burada öğretmenliğim sürdü ki, temel tecvid bilgim Karabaş Tecvidine dayanıyordu. Bu esnada Merhum Hocam Osman Efendi 1958 senesinde yazdığı “*Tatbikathı Tecvid*” isimli

¹ Hakkında Geniş bilgi için bakınız: Ali Rıza Sağman, Sağman Tecvidi, 1955, s.40.

kitabının ikinci baskısını bizzat imzalayarak bana hediye etti. Bu beni çok sevindirmişti.

İmam Hatip Okulu öğrencilerinin anlayabileceği seviyeye uygun olabilecek notlar tutmaya başlamışım. Çünkü Karabaş Tecvidi'nin ifadelerinin pek çoğunu talebe anlamakta zorlanıyordum. Osman Efendi Hocamın kitabının da tertibi bizim resmi programımıza uygun düşmüyordu. Bu arada başka Tecvid kitapları da buldum. Lakin, bire bir öğrenciyle karşılaşarak hazırlanmış kitaplar değildi. Kitapların çoğunda öğrencilerin anlayabilecekleri seviyenin hiç dikkate alınmadığını gördüm. Not tutmaya devam etmek zorunda kaldım.

Kitapçılar piyasasını dolaşıyor ve konuyla ilgili kitaplar arıyordum. Bu esnada gerçekten kendisinden son derece faydalandığım merhum Ali Rıza Sağman'ın iki kitabını buldum. Birisi 1955'te diğeri 1958'de basılan "*Yeni Sağman Tecvidi*" idi. Bu kitap okul programına da uygun olduğu için ders kitabı olarak talebe okuttum.

Fakat Ali Rıza Sağman'ın kitabı da çok ileri seviyede anlaşılabilir tabir ve ifadelerle doluydu. Bu durum, muhteva çok güzel olmasına rağmen talebenin anlamasını zorlaştırıyordu. Talebe anlatmak için birçok kelime ve konuyu açıklamak zorunda kalıyordum.

İşte bu andan itibaren çoğunlukla halkın, talebelerin ve sonraki nesillerin rahatlıkla anlayabilecekleri bir tecvid kitabı yazmaya karar verdim. Kitabın ismi ne olsun diye düşündüğümde, mekteplerde, medreselerde uzun yıllar en güzel bir şekilde hizmet vermiş olan ve benimde ilk göz ağrım diye düşündüğüm *Karabaş Tecvidi*ni hatırladım. Bu eser gibi hizmet versin, onun kadar olmasa da bu yolu boş koymasın diye, bir de bu esere hayranlığımı ifade etmek için kitabımın adını "*Yeni Karabaş Tecvidi*" olarak belirledim. Her baskı beş bin adet olmak üzere on dokuzuncu baskısını, Rabbim nasip etti. Şimdi ise, yirminci baskısını yayınladık. O'na sonsuz şükürler olsun.

İmam Hatip Okulu'ndan ayrıldıktan sonra, şu ana kadar bu kitabı öğrencilerime bizzat okuttum. Tertip ve düzenlemelerde bulundum. Devamlı olarak bazı kelimeleri yeni neslin anlayabileceği

dilde düzeltmeye, uygulama esnasında ortaya çıkan ihtiyaçları karşılayacak şekle getirmeye çalışıyorum. Herhangi bir ticari maksat gütmedim. Sadece hizmet etsin niyetiyle yazdım. Okuyanların faydalanması beni sevindirecektir.

Hasan Hüseyin VAROL

Kur'an Muallimi

Konya - 2021

GİRİŞ

KUR'ÂN-I KERİM HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Bir Kur'ân öğretmenin veya Kur'ân okuyucusunun, Kur'ân-ı Kerim hakkında az çok derli toplu bir bilgiye sahip olması, onun Kur'ânla ilgili çalışmalarında son derece gereklidir. Bu nedenle, aşağıda verilen bilgiler, bu eksiği giderebilecek bilgilerdir. Bu bilgiler hem öğretmen tarafından okunmalı, hem de öğrenciye okutturulmalıdır.

Kur'ân-ı Kerim Nasıl Bir Kitaptır?

Kur'ân-ı Kerim hem Peygamber Efendimizin peygamberliği-nin belgesi, hem de O'nun eliyle bütün insanlara hak ve hakikati anlatan, özellikle müttakileri doğru yola ileten ilahî bir kitaptır.

Kur'ân-ı Kerim Bize Kadar Nasıl Gelmiştir?

Hz.İsa'dan 570 küsür sene sonra, yüce Peygamberimiz Hz.Muhammed (a.s.) dünyayı şereflendirdiler. Bütün beşeriyet O'nun gelmesini bekliyordu. Tam kırk yaşına bastığı zaman, Cenab-ı Hakk'tan O'na “**vahiy**” gelmeye başladı. Peygamber Efendimiz de, kendisine gelen bu vahyi etrafındaki insanlara hem okuyor, hem öğretiyor ve hem de yazdınıyordu.

Kur'ân-ı Kerim, birdenbire inivermiş bir kitap değildir. Ezberlenmesi, anlaşılması ve uygulaması kolay olsun diye 23 seneye yakın bir zaman içerisinde parça parça indirilmiştir. Peygamberimiz, her sene kendisine inen âyetleri, öncekilerle beraber Ramazan ayında baştan sona Cebrâil Aleyhisselam'a okurlardı. Tam 23 yıl

böyle yaptılar. En sonunda Peygamberimiz Kur’ân-ı Kerim’i baştan sona Cebrâil Aleyhisselam’a iki defa okudu, İslâm tarihinde bu olaya “**Arza-i ahîre**” denir. Bu, Rasûlüllah’ın, Hz.Cebraile son defa okumasıydı.

Peygamberimizin etrafında bulunan, devamlı onunla gezen arkadaşları vardı. Bunlar yazı yazmayı biliyorlardı. Bunlara “**Vahiy Kâtipleri**” denirdi. Efendimiz’e “**Vahiy**” gelince onlara yavaş yavaş okuyordu. Onlar da gelen âyetleri güzelce yazıyorlardı. Gerçi o gün kağıt pek az bulunuyordu. Ama düz kemikler, tahtalar, taşlar, kağıtlar ve diğer yazı yazılabilen şeyler üzerine, yazıyorlardı. Müslümanlar bu yazılanlardan çoğaltıp evlerine götürüyor ve hemen ezberliyorlardı.

Peygamberimizin vefatıyla Kur’ân-ı Kerim’in inmesi kesilmiş oldu. Aradan geçen kısa bir zaman sonra, halkın elinde bulunan Kur’ân âyetlerinin toplanıp bir kitap haline getirilmesi gerektiği anlaşıldı. Bunun üzerine Hz. Ebu Bekir (r.a.)’ın halifeliliği zamanında genç sahâbî ve vahiy kâtibi **Zeyd b. Sabit** bu işle görevlendirildi. Bu zât bir heyet oluşturdu. Sonra bu heyet kimin elinde Kur’ân âyetleri varsa bunları getirmelerini istedi. Fakat Kur’ân âyetlerinin Hz. Peygamber’den alınmış olduklarına dair iki tane de şahit istedi. Böylece Kur’ân-ı Kerim tek kitap haline getirildi. Ve bu ilk kitaba “**Mushaf**” adı verildi.

Elimizdeki bütün Kur’ân-ı Kerimler o kitabın bir kopyasıdır. Tek kitap haline getirilen Kur’ân-ı Kerim dağılmaktan korunmuş oldu. Aradan biraz zaman geçti. Hz. Osman efendimiz zamanında civar vilâyetlerden Kur’ân-ı Kerim istendi. “**Mushaf**”tan 5-6 tane çoğaltılıp Kûfe, Basra, Şam, Mekke’ye gönderildi. İki tanesi Medine’de bırakıldı. Halkın elinde bulunan öteki parçaların hepsi toplanıp imha edildi. Sadece yeni gelen Kur’ân-ı Kerimler çoğaltılarak onlara verildi. Böylece Kur’ân-ı Kerim her gün biraz daha çoğaldı ve her müslümanın elinde bulunur oldu.

Kur’ân-ı Kerim’in Kolay Okunması İçin Neler Yapılmıştır?

İlk dönemlerde kullanılan yazı, bugünkünden başka bir yazı çeşidiydi. Harflerde nokta yoktu, hareke, kasr, med ve şedde gibi

işaretler de yoktu. Sonraları harfler noktalanarak birbirinden ayırt edildi. Hareke, kasr, med işaretleri kondu. Kur'ân-ı Kerim'in yanlışsız okunabilmesi için gereken bütün kolaylıklar sağlandı. Bu konuda Tabiûn zamanında Ebu'l-Esved ed-Düeli (ö. 69/688) tarafından harekelenmiştir. Yine Tabiînden Nasr b. Âsım (89/708) ve Yahya b. Ya'mer (129/748) birbirine benzer harfleri ayırt edici noktalar koymuşlardır. Halil b. Ahmed (175/791) harekeleme ve noktalama işine son noktayı koymuştur. Zamanla yazı sanatı ilerledi. Ve Kur'ân-ı Kerim gayet güzel yazılır oldu. Sonra matbaa icat edildi. Kur'ân-ı Kerim'in binlerce nüshası kısa zamanda basılıp etrafa dağıtılır oldu. Şimdi elimizdeki bütün Kur'ân-ı Kerim baskılarını en mükemmel şekilde okunabilir durumdadır.

Kur'ân-ı Kerim Nasıl Korunmaktadır?

*“Hiç şüphe yok ki Kur'ân-ı Kerimi biz indirdik ve muhakkak ki O'nu biz koruyacağız”.*¹ buyuran Allah, Kur'ân-ı Kerim'i indirdiği tarihten bu yana korumuştur, korumaktadır ve hayatın sonuna kadar da koruyacaktır. Tevrat ve İncil'in tamamını ezbere bilen hafızlar yoktu. Ama Kur'ân-ı Kerim'i ezbere bilen insanların sayısı yeryüzünde daima fazlasıyla mevcuttur.

Kur'ân-ı Kerim hem böyle ezberlenir, hem yazılır, hem de tatbik edilir. Öncekiler sonraki gelenlere O'nu teslim ede ede devam eder giderler, işte Allah Kur'ân-ı Kerim'i düşmanlar istemese de böyle korur. *“Onlar Allah'ın nurunu ağızlarıyla söndürmek isterler. Lâkin, Allah nurunu -kâfirler hoşlanmasa da- tamamlamaktadır. O peygamberini hidâyetle (Kur'ân'la) ve hak dinle, bütün dinlerin üstünde hâkim olsun diye gönderdi. Müşrikler hoşlanmasalar da bu böyledir”.*²

Kur'ân-ı Kerim Nasıl Bir Yapıya Sahiptir?

Kur'ân-ı Kerim harflerden, harflerin birleşerek meydana getirdikleri kelimelerden, kelimelerin birleşerek meydana getirdikleri cümle ve âyetlerden, âyetlerin birleşerek meydana getirdikleri

¹ Hicr: 9.

² Tevbe: 32-33.

sahifelerden, sahifelerin birleşerek meydana getirdikleri sûrelerden, sûrelerin toplanarak meydana getirdikleri bütün halindeki bir kiptan ibarettir.

Genel olarak Kur'ân-ı Kerim 600 sahifedir. 6236 âyettir.³ 114 sûredir. 77934 kelimedir. 323671 harftir. 30 cüzdür. Bir cüz 20 sahifedir. Her beş sahifeye bir “**hizip**” denir. Her cüz 4 hizipten meydana gelmiştir. Kur'ân-ı Kerim'de 14 secde âyeti ile Tevbe sûresi hariç, sûre başlarında olmak üzere 113 Besmele vardır.

Bizden önceki müslümanların titizlikle koruyarak bizlere teslim ettikleri Kur'ân-ı Kerim, maddi yapısıyla bu derece mükemmel olduğu kadar, manevi yapısıyla da insanüstü bir kudret sahibinin eseri olduğunu göstermektedir. En ileri ve üstün edipler, şâirler, hatipler, filozoflar, alimler, devlet adamları, hâkimler ve ahlâkçılar ifade ediyorlar ki, Kur'ân-ı Kerim ihtiyaç sahibi olan her insana hayat boyu kaynak olur, onları tatmin eder. O'nun manasını anlayabilenler O'ndan daha fazla istifade ederler. Manasını bilmeden de olsa okuyanlar ruhen rahatlığa kavuşurlar.

Kur'ân-ı Kerim Neyi Temsil Ediyor?

Hız. Adem'le başlayan Tevhid hareketinin, şimdi insanlar alemindeki yegâne temsilcisi Kur'ân-ı Kerimdir. Kendisinden önceki bütün kutsal kitapları kabul edip doğrulayan ancak onların getirdiği hükümleri getiren, onlara ihtiyaç bırakmayan ve bütün insanlara hayat boyu ışık saçan tek kitap işte budur.

Hiç şüpheye düşmeden kabul edeceğimiz gerçek kitap Kur'ân-ı Kerim'dir. Müslümanların hayat kaynağıdır, insanlara doğru yolu gösteren “**İlâhî Vahy**”in temsilcisidir. Mutlu olmak için fertler ve toplumlar O'na sarılmalıdırlar. O'nu bilerek terkedenlerin perişanlığı kesindir.

³ Bazı kitaplarda “6666 ayettir” diye yazılmıştır. Aslına bakılırsa bu ifade gerçeğe hiç uymuyor. Ayrıca hayali yorumlar yapmaya da hiç gerek yok. Alevi bir genç bana bunu sordu ve “6236 ayetten sonrası ayetler Hz. Ali'nin peygamberliğinden bahsediyordu. Sunniler bunları yok ettiler” dedi. Bu ve benzeri yorumlara sebep olmamak için 6236 ayet olduğunda sebat edilmelidir.

Kur'ân-ı Kerimin Sahibi Olan Allah, O'nu Bize Şöyle Tanıtıyor:

“Gerçekten bu Kur'ân, insanları doğru yola iletir. Salih ameller işleyen mü'minlere de büyük mükâfatların olduğunu müjdeliler”, “Biz Kur'ân'dan öyle âyetler indirmekteyiz ki, mü'minler için şifa ve rahmettir. Zalimler içinse sapıklıklarını ortaya çıkaran mihenktir”, “Ey Rasûlüm! De ki: Yemin olsun, eğer insanlar ve cinler, bu Kur'ân'ın bir benzerini getirmek için toplansalar yine O'nun bir eşini getiremezler”.⁴

“Peyderpey inen Kur'ân'a yemin olsun. Eğer bilerseniz bu yemin, çok büyük bir yemindir. Gerçekten o bir Kur'ân-ı Kerim'dir. Levh-i mahfûz'dadır. O'na ancak temiz olanlar dokunmalıdır. O, alemlerin Rabbinden indirilmiştir. Bütün bunlara rağmen siz ona leke mi süreceksiniz?”⁵

“Gördüklerinize ve görmediklerinize kaseim olsun. Şüphesiz o Kur'ân, şerefli bir elçinin Allah'tan getirdiği bir sözdür. O, bir şair sözü değildir. Ne de az inanıyorsunuz! O bir kâhin sözü de değildir. Ne kadar az düşünüyorsunuz! O, alemlerin Rabbinden indirilmiştir. Eğer o peygamber, bazı sözler uydurup bize isnat etmeye kalkışsaydı, biz onu yakalar, sonra da onun kalb damarlarını koparırdık. O zaman hiç biriniz ona siper de olamazdınız. Gerçekten o Kur'ân, takva ehli için öğüttür. Ama içinizden Kur'ân'a inanmayanlarınız da var. O Kur'ân inanmayanlar için bir pişmanlık unsurudur. O şüphe götürmez bir gerçektir. O halde yüce Rabbinin ismiyle tesbih et!”⁶

Kur'ân-ı Kerimin Dayandığı Temel İlimler Hangileridir?

Kur'ân-ı Kerim temelde üç ilim üzerine dayandırılmıştır:

- 1- Hatt İlimi:** Kur'ân-ı Kerim'in nasıl yazılması gerektiğini öğreten ilimdir. Bu ilme “İlm-ü Resmî'l-Kur'ân” denir.
- 2- Kıraat İlimi:** Kur'ân-ı Kerim'in nasıl okunması gerektiğini öğreten ilimdir. Bu ilme de “İlmü'l-Kırâe” denir.

⁴ İsrâ: 9, 82, 88.

⁵ Vâkıa: 75-81.

⁶ Hakka: 38-52.

3- Tefsir İlmî: Bu da Kur'ân-ı Kerim'in nasıl tefsir edilmesi gerektiğini öğreten ilimdir. Bu ilme "İlm-ü Tefsiri'l-Kur'ân" denir. Bu ilimler kendi içlerinde ayrıca kollara ayrılarak genişler. Biz elimizdeki kitapta Kur'ân-ı Kerim'in "Kıraat" ilminin bir dalı olan "Tecvid" ilminden ve onun herkese lazım olan kurallarından bahsediyoruz.

KUR'ÂN-I KERİM OKUMANIN VE OKUTMANIN FAZİLETİ

Kur'ân-ı Kerimi hem okumak hem de okutmak kadar değerli bir iş yoktur. Ama bunun kıymetini ancak inananlar bilirler. Bu hususta Allah-u Zül-Celâl şöyle buyurmaktadır: *“Kur'ân okumak istediğin zaman hemen o kovulmuş şeytandan Allah'a sığınmak için: Eüzü billahi mineşşeytanir-racîm diyerek başla”*¹ *“Kur'ân okunduğu zaman, susun ve hemen onu dinleyin. Ola ki rahmete ulaşasınız”*² *“Kur'ân-ı yavaş ve açık olarak dikkatle oku, Kur'ân'dan kolayınıza geleni okuyun”*³ *“Rahman, Kur'ân'ı öğretti; insanı yarattı; Ona beyanı öğretti”*⁴ *“Andolsun ki, biz Kur'ân'ı düşünüp öğüt alsınlar diye kolaylaştırdık. Fakat düşünen kim?”*⁵

Yüce Peygamberimiz De (S.a.v.) Buyuruyorlar Ki:

“Kur'ân okuyunuz. Zira Kur'ân kendisini okuyanlara kıyamet gününde şefaathçi olarak gelecektir”⁶.

Nevvâs b. Sem'ân'ın (r.a.) işittiğine göre Resûlullah şöyle demiştir:

“Kıyamet günü Kur'an ve onunla amel edenler (mahşer yerine) getirilirler. Bakara ile Âl-i İmrân sureleri, kendilerini okuyup

¹ Nahl: 98.

² Arâf: 204.

³ Müzzemmil: 4,20.

⁴ Rahman: 1-4.

⁵ Kamer: 17.

⁶ Müslim, Müsâfirîn 252. Ayrıca bk. Ahmed İbni Hanbel, Müsned,V, 249, 251) Ebû Ümâme radiyallahu anh rivayet etmiştir.

amel eden kimsenin önüne geçerek “Onun hakkında ben şahitlik edeceğim.” diye birbirleriyle mücadele ederler.”⁷

Osman b. Affân’dan (r.a.) rivayet edildiğine göre Resûlullah:

“Sizin en hayırlınız, Kur’an’ı öğrenen ve öğretenidir.” buyurdu.⁸

Âişe’den (r.a.) rivayet edildiğine göre Resûlullah şöyle demiştir:

“Kur’an’ı gerektiği şekilde güzel okuyan kimse, vahiy getiren şerefli ve itaatkar meleklerle beraberdir. Kur’an’ı heceleyip zorlanarak okuyan kimseye de iki kat sevap vardır.”⁹

Ebû Mûsâ el-Eş’arî’den (r.a.) rivayet edildiğine göre Resûlullah şöyle demiştir:

“Kur’an okuyan mümin, turunç gibidir. Kokusu da tadı da hoştur. Kur’an okumayan mümin, hurma gibidir. Kokusu yoksa da tadı hoştur. Kur’an okuyan münafık, reyhana benzer. Kokusu hoş, tadı acıdır. Kur’an okumayan münafık, Ebû Cehil karpuzuna benzer. Kokusu olmadığı gibi tadı da acıdır.”¹⁰

Ömer’ b. Hattâb’dan (r.a.) rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber şöyle demiştir:

“Allah, bu kitapla (Kur’an’la) nice toplumları yükseltir ve nicelerini de alçaltır.”¹¹

İbn Ömer’den (r.a.) rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber:

“Yalnız şu iki kimseye gıpta edilir: Birisi, Kur’an öğrenip gece gündüz onunla amel eden kimse; diğeri de, Allah’ın kendisine verdiği malı gece gündüz Allah yolunda harcayan kimse.” buyurmuştur.¹²

İbn Abbâs’tan (r.a.) rivayet edildiğine göre Resûlullah:

“Ezberinde Kur’an’dan hiçbir âyet bulunmayan kimse, harap bir ev gibidir.” buyurmuştur.¹³

Abdullah b. Amr b. Âs’tan (r.a.) rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur:

⁷ Müslim, Müsâfirîn, 253. Ayrıca bkz. Tirmizî, Fedâilü'l-Kur’ân, 5/2883.

⁸ Buhari, Fedâilü'l-Kur’ân, 21.

⁹ Müslim, Müsâfirîn, 244; Buhârî, Tefsîr.

¹⁰ Buhârî, Et’ime, 30; Müslim, Müsâfirîn, 243.

¹¹ Müslim, Müsâfirîn, 269.

¹² Müslim, Müsâfirîn, 266; Buhârî, Tevhîd, 45.

¹³ Tirmizî, Fedâilü'l-Kur’ân, 18.

“Kur’an’ı devamlı okuyana (cennette) şöyle denir: Oku ve (cennet basamaklarında) yüksel. Dünyada tertil üzere (tek tek) okuduğun gibi (cennette de öyle) oku. Çünkü senin cennette yerleşeceğin yer, okuduğun âyetin sonundadır (ne kadar çok okursan, o kadar yükselirsin).”¹⁴

Ebû Mûsâ’dan (r.a.) rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber:

“Bu Kur’an’ı sürekli okuyun ve ezberlerinizi tekrarlayın. Bu canı bu tende tutan Allah’a yemin ederim ki, Kur’an’ın hafızadan uçup gitmesi, devenin bağından kurtulup kaçmasından daha hızlıdır.” buyurmuştur.¹⁵

Ebû Lübâbe Beşîr b. Abdü’l-Münzir’den (r.a.) rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber şöyle demiştir:

“Kur’an’ı güzel sesle ve ahenkle okumayan bizden değildir.”¹⁶

¹⁴ Ebû Dâvûd, Vitr, 20; Tirmizî, Fedâilü’l-Kur’ân, 18.

¹⁵ Müslim, Müsâfirîn, 231; Buhârî, Fedâilü’l-Kur’ân, 23.

¹⁶ Ebû Dâvûd, Vitr, 20.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Ders

TECVİD HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Tecvid İlmi Neye Denir?

Sözlükte tecvid, bir şeyi güzel ve hoşça yapmaya denir. Tecvid ilminde ise, her harfin hakkını ve istihkakını vererek okumaya denir.

Harfin Hakkı; harflerde bulunan bazı sıfatlardır ki, “**Sıfat-ı Lâzime**” denir. Harfin İstihkakı; yine harflerde bulunan bazı sıfatlardır ki, “**Sıfat-ı Ârıza**” denir. Bunlar ilerleyen satırlarda sıfatlar bahsinde açıklanacaktır.

Tecvid İlmi Neden Bahseder?

Kur’ân-ı Kerim harflerinin, kelimelerinin, cümle ve âyetlerinin kurallara uygun nasıl okunacağından bahseder.

Tecvid İlminin Amacı Nedir?

“*Kur’ân-ı Kerim’i tertil ile oku!*”¹ emrinin yerine getirilmesi ve okuyanın sevaba ulaşmasıdır.

Burada zikredilen “*tertil ile oku*” ifadesini bu ilmin alimleri “*tecvid kurallarına göre oku*” anlamında kabul etmişlerdir.

¹ Müzzemmil: 4.

Tecvid İlminin Değeri Nedir?

Kur'ân-ı Kerim, Allah kelamı olarak çok değerli bir kitaptır. Tecvid ilmi de O'na bağlı ve O'nun hatasız okunması ile ilgili bir ilim olduğundan çok değerli bir ilimdir.

Tecvid İlmini Öğrenmenin Hükümü Nedir?

Tecvid ilminin kurallarını bilsin bilmesin, Kur'ân-ı Kerim'i tecvid üzere okumak her müslüman kadın ve erkeğe **Farz-ı Ayn**'dir.

Tecvid ilmini bilmek "**Farz-ı Kifâye**" olduğundan, Kur'ân okuyanlar arasında bu ilmi bilenlerin bulunması, diğerlerini sorumluluktan kurtarır. Lakin, Kur'ân-ı Kerim'i tecvid üzere okumak Farz-ı Ayn olduğundan, Kur'ân okuyan kimse bu ilmi bilmesede dahi Kur'ân'ı tecvid üzere okumak mecburiyetindedir. Bu sebeple tecvidi iyi bilen bir hocadan Kur'an öğrenmelidir.

Tecvid İlmi Ne ile Sabittir?

Kitapla, sünnetle ve icma-ı ümmetle sabittir.

Kitapla sabittir: Çünkü Cenab-ı Hakk, Kur'ân-ı Kerim'inde "Kur'ân-ı tertil ile oku"² buyurmaktadır.

Sünnetle sabittir: Çünkü Rasûlüllah (s.a.v.): "*Medleri miktarına göre uzatarak okurdu.*"³

Yine Rasûlüllah (s.a.v.): "*Fatihayı okurken, her âyetin sonunda dura dura okurdu.*"⁴

Peygamber efendimiz Ebû Musa el-Eş'ariye: "*Sen, Hz.Dâvûd'a verilen güzel okuma hasletine sahip kılınan bahtiyarlardansın!*"⁵ buyurdu.

Ve yine Rasûlüllah (s.a.v.): "*Kur'ân-ı Kerim'i seslerinizle süsleyiniz. Kur'ân-ı Kerim'i kurallarına uygun okumayan bizden değildir*"⁶ buyurdu.

² Müzzemmil: 4.

³ Buhari, Ebu Davud

⁴ Sünen-i Tirmizi

⁵ Buhari, Müslim, Tirmizi

⁶ Buhari, Ebu Davud

İcma-ı ümmetle sabittir: Çünkü Ashab-ı Kiram ve onlara tabi olanlar ile bütün müctehid imamlarımız, Kur’ân-ı Kerim’i tecvid üzere okudular, okuttular ve tavsiye ettiler.

Bu üç temel kaynakla sabit olan bu ilmin öğrenilmesi ve Kur’ân-ı Kerim’in bu ilmin kurallarına uygun okunması, bir müslümana zor gelmemelidir. İyi bilen bir hocadan bunu öğrenmek için, biraz zaman ayırıp gayret göstermelidir.

HARFLERİN TECVİDİ

Tecvid ve Kıraat ilminde “Harflerin Tecvidi” konusu, bu ilmin temelini teşkil eden ilk meseledir. Harflerin tecvidini tamamlamadan, kelimeler arasındaki tecvid kaidelerini öğrenmenin pek bir önemi yoktur. Çünkü bu ilmin alimlerine göre birisi “Sıfat-ı Lâzime” diğeri “Sıfat-ı Ânıza” olarak tesbit edilmiştir.

Tecvidle ilgili eski ve yeni bütün eserler, önce harflerin tecvidini ele almakta, sonra diğerkaidelere geçmektedirler. Bir bakıma tecvid ilmi, harflerin tecvidi üzerine bina edilmiş bir ilimdir.

Genel anlamda harfler, tecvid ilminde dört grupta ele alınmıştır: Aslî Harfler, Ferî Harfler, Med Harfleri ve Mânâ Harfleri.

- I -

ASLÎ HARFLERİN TECVİDİ

Her türlü okuma, konuşma ve yazışma ile ilgili işler ancak aslî harflerle yapılabilir. Kendilerine “Hece Harfleri” de denilen bu harflerden her harfin **mahrecini**, **zatını**, **sıfatını**, **ismini** ve **resmini** iyi bir şekilde öğrenmek, Kur’ân-ı Kerim’i tecvid üzere okumak isteyen herkes için önemlidir.

Harflerin tecvidiyle ilgili konuların açıklanmasına geçmeden önce, bu ilimde öğrenilmesi başta gelen önemli bir konu “Ağz”dır. Ağzın neresi olduğu, görevinin ne olduğu hakkında alınacak bilgiden sonra harflerin tecvidiyle ilgili mesele daha iyi anlaşılacaktır.

Ağz Nereye Denir?

Boğazın göğüse bittiği yerden dudaklara kadar olan yere “Ağz” denir.

Ağzın Görevi Nedir?

Ağzın görevi, okumak ve konuşmak için lazım olan harfleri imal etmektir.

Ağzın Kaç Bölgesi Vardır?

Ağzın altı bölgesi vardır. Boğaz, dil, damak, dişler, dudaklar ve geniz.

- 1- **Boğaz Bölgesi:** Nefes borusunun göğüse bittiği yerle, büyük dilin kökü arasındır. Boğaz dibi, Boğaz ortası ve Boğaz üstü kısımlarına ayrılır.
- 2- **Dil Bölgesi:** Ağız içerisindeki hareketli et parçasının bulunduğu yerdir: Dilin ucu, Dilin ortası, Dilin kökü, Dilin sağ yanı, Dilin sol yanı, kısımlarına ayrılır.
- 3- **Damak Bölgesi:** Dilin karşısına rastlayan üst çenenin iç kısmıdır. Ön damak, orta damak ve yüksek damak kısımlarına ayrılır.
- 4- **Dişler Bölgesi:** Ağız içerisindeki dişlerin bulunduğu yerlerdir. Üst dişler, alt dişler, ön dişler ve azı dişler kısımlarına ayrılır.
- 5- **Dudak Bölgesi:** Dudakların bulunduğu yere denir, alt dudak ve üst dudak kısımlarına ayrılır.
- 6- **Geniz Bölgesi:** Burun içerisinde gelen boşluktur ki, Geniz adı verilir.

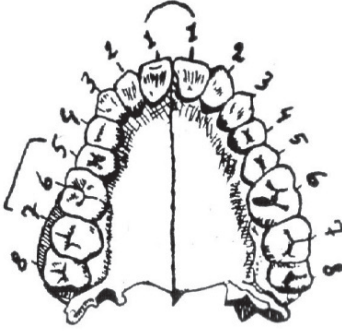
Ağız İçerisindeki Dişlerin İsimleri Nelerdir?

- 1) İlk iki öndişlere “**Seniyye**” adı verilir. Altta ve üstte ikişerden dört tanedir.
- 2) Seniyyelerden sonra gelen dişlere ise “**Rubaiyye**” denir. Altta ve üstte ikişerden dört tanedir.
- 3) Rubaiyyelerden sonra gelen sivri dişlere “**Enyab**” denir. Altta ve üstte ikişerden dört tanedir.
- 4) Enyap’tan sonra gelenlere “**Davahik**” denir, ilk azı dişler olup altta ve üstte ikişerden dört tanedir.
- 5) Davahik’ten sonra gelenlere “**Tavahin**” denir. Altta ve üstte altışardan oniki tanedir.
- 6) Tavahin’den sonra gelenlere “**Nevaciz**” denir. Altta ve üstte ikişerden dört tanedir.
- 7) Ağzın içerisinde bulunan ve “**Azı Dişler**” diye isimlendirilen dişlerin hepsine birden “**Adrâs**” denir.

KONUyla İLGİLİ RESİMLER

Ağzın Ön Cepheden Görünüşü

- 1- Üst dudak
- 2- Alt dudak
- 3- Ön ve orta damak
- 4- Yüksek Damak
- 5- Küçük dil
- 6- Büyük dil
- 7- Alt dişler
- 8- Üst dişler

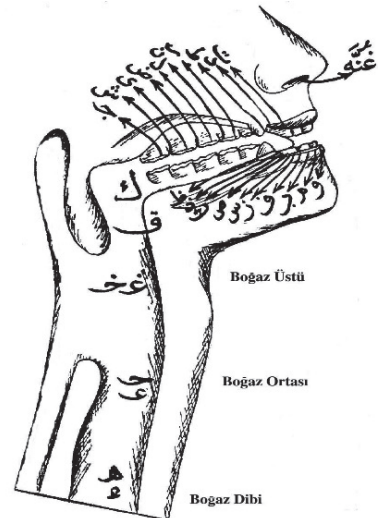

Üst Çenedeki Dişlerin Görünüşü

- 1- Seniyyeler
- 2- Rubaiyye
- 3- Nâblar = Enyâb
- 4- Dâhikler = Davâhik
- 5-6-7- Tâhinler = Tavâhîn
- 8- Nâcizler = Nevâcîz

Ağzın Bölgeleri

- Boğaz dibi
 - Boğaz ortası
 - Boğaz üstü
 - Geniz, damaklar
 - Dişler ve dudaklar
- Okla işaretli olan harflerden üst taraftakiler üst damaktan, alt taraftakiler ise alt çeneden çıkarlar.

ASLÎ HARFLERİN ZATI

Harfin Zatı Nedir, Harf Neye Denir?

Tecvid ilminde “Ağz” diye ifade edilen yerden çıkan ve “Harf” adı verilen belli “ses”ler vardır. İşte bu “ses”lere “Harfin Zatı” denir. Bu durumda ağızdan çıkan hava üç şekilde çıkmaktadır. **Nefes, fısıltı ve ses.**

1- Nefes: Ciğerin ses telleri üzerinde hiçbir baskısı olmadan normal ve doğal olarak çıkan havadır ki, hayatımızın devamını sağlamaktadır. Bunun harfle ve dolayısıyla tecvid ile bir ilgisi yoktur.

2- Fısıltı: Ciğerin ses telleri üzerinde yapmış olduğu hafif baskının sonucu meydana gelen şeydir ki, bununla fısıltı halinde konuşma ve okuma işi yapılabilmektedir. Ancak bunda ses olmadığından harf meydana gelmiş olsa bile tecvidle bir ilgisi yoktur.

3- Ses: Ciğerin ses telleri üzerinde yapmış olduğu kuvvetli baskı sonucu meydana gelen şeydir ki, sesli okuma ve konuşma işlerinin yapılmasını sağlayan harfler imal edilebilmektedir.

İşte bu “Ses”, harflerin aslını ve zatını oluşturmaktadır. Bu nedenle ona “Harfin Aslı, Harfin Zatı, Harfin Mahiyeti” denilir. Bu sesin ağız içerisindeki çıktığı yere “Mahrec”, sahip olduğu niteliklere “Sıfat” adı verilir. Aynı zamanda, harf adı verilen bu sesin, mutlaka bir “ismi”, bir de “resmi” bulunur. Bunlar biraz ileride izah edilecektir.

MAHRECLER

Mahrec Neye Denir?

Harf adı verilen “ses”in ağız içerisinde çıktığı yere “Mahrec” denir.

Mahrec genel olarak **Küllî Mahrec, Cüz’î Mahrec, Hakiki Mahrec ve Mukadder Mahrec** kısımlarına ayrılır.

1- Küllî Mahrec: Harflerin ağız içerisinde gruplar halinde çıktıkları yere denir. Boğaz harfleri, dil harfleri, dudak harfleri gibi.

- 2- **Cüzî Mahrec:** Kur'ân harflerinin her birinin ayrı ayrı çıktıkları yerlere denir ki, 28 tanedir. “Hemze, He, Ayn, Ha” gibi.
- 3- **Hakiki Mahrec:** Hece harfleri denilen 28 Kur'ân harfinin ağız içerisinde belli olan çıkış yerlerine denir ki, bunlar aynı zamanda “Cüzî Mahrec” denilen yerlerdir.
- 4- **Mukadder Mahrec:** Aslı harflerden ayrı olarak bu ilmin alimlerinde harf kabul edilen bazı seslerin, ağız içerisinde, belli olmayan çıkış yerlerine denir. Bunlardan çıkan harflere “Ferî Harfler” denildiği gibi mahreclerine de “Mukadder Mahrec” denir.

2. Ders

ASLÎ HARFLERİN MAHRECİ

Not: Bütün kaynaklar harfin mahrecini tesbit etmenin yolu “Harekeli hemzeyi ilgili harfe vurarak o harfi sâkin okumak” diye tarif etmiştir. Önüne bir hemze getirilir, harf sâkin kılınır.

Aslî Harfler Ağız İçerisinde Nerelerden Çıkarlar?

- 1- Boğaz dibinden önce “Hemze” çıkar. ءِ gibi.
- 2- Boğaz dibinden ikinci olarak “He” çıkar. هِ gibi.
- 3- Boğaz ortasından önce “Ayn” çıkar. اِ gibi.
- 4- Boğaz ortasından Ayn'dan sonra “Hâ” çıkar. حِ gibi.
- 5- Boğaz üstünden önce “Ğayn” çıkar. غِ gibi.
- 6- Boğaz üstünden Ğayn'dan sonra “Noktalı Hâ” çıkar. حِ gibi.
- 7- Büyük dilin kökü küçük dilin ön tarafına kuvvetlice basılmasıyla “Gaf” çıkar. قِ gibi.
- 8- Yine büyük dilin kökü, küçük dilin ön tarafından, yani Gaf mahrecinden sonra “Kâf” çıkar. كِ gibi.
- 9- Alt ve üst öndişler birbirlerine değiştirilip, dilin ucu ön damak çukuruna kuvvetlice basılarak “Cim” çıkar. جِ gibi.
- 10- Aynı şekilde fakat dil ucu boşlukta kalarak hisilti halinde “Şin” çıkar. شِ gibi.
- 11- Şin'daki şekil korunarak fakat dişler birbirine değmeden dilin ucu da boşlukta olarak kolayca “Ya” çıkar. يِ gibi.

12- Dilin ön tarafı sivri diş ile ilk azı dişin yukarısına, yan tarafı da azı dişlere dokunurken “Zı” sesini andıran bir sesle “ضاد” harfi çıkar. ضٌ gibi. Ancak bu harfin mahrecini bizzat iyi bilen bir hocadan öğrenmek şarttır. Çünkü en zor ve yerinden çıkarılması çok güç bir harftir. Bazıları bu harfi “Tı” harfinin yerinden, bazıları da “Zı” harfinin yerinden çıkarmaktadır. Her ikisi de yanlıştır. Doğru olan, bu harfi kendi mahrecinden çıkarmaktır. Sıfatlar bahsine de bakınız.

13- Dilin ucu üst ön dişlerin dip etlerinden iki santim kadar yukarıya orta damağa genişçe yapıştırılarak dilin yan taraflarından “Lam” çıkar. لٌ gibi.

14- Dilin ucu, Lam'daki yere, gayet dar bir şekilde yapıştırılarak genizden “Nun” harfi çıkar. نٌ gibi.

15- Dilin ucu “Lam ve Nun” harflerinde olduğu gibi yukarı kalkar, dil ucu boşlukta kalır ve ince bir titreşimle “Ra” çıkar. رٌ gibi.

16- Dilin ucu, üst öndişlerin dip etlerine geniş ve kuvvetlice bastırılarak “ ط ” harfi çıkar. طٌ gibi. Bazı kişiler bu harfi kalın “ta” harfi gibi okuyor. Fakat bu yanlıştır. “Tâ” değil “Dâ”dır

17- Dilin ucu “Da” harfindeki gibi fakat çok dar şekilde ve bastırılarak “Dâl” çıkar. دٌ gibi.

18- Dilin ucu Dâl ve “ ط ” harflerindeki gibi fakat ne “ ط ” daki gibi geniş ve ne de Dâl'deki gibi dar, ikisinin ortası bir genişlikte sert şekilde “Tâ” çıkar. تٌ gibi. Bazı kişiler bu harfi kalın okuyor. “ ط ” harfinin yerine koyuyor ki bu çok yanlıştır.

19- Altdişler, üst öndişlerin içerisine girer, dil, ağız içerisinde damağa uygun şekle gelir ve kalın bir nefes halinde “Sad” harfi çıkar. سٌ gibi.

20- Alt ve üst öndişler üst üste paralel olarak getirilir ve ince bir nefes halinde “Sin” çıkar. سٌ gibi.

21- Dişler aynen Sin harfindeki gibi, fakat sesi vızılı ve sert olarak “Zây” harfi çıkar. زٌ gibi.

22- Dilin ucu üst öndişlere genişçe ve hafif bir şekilde temas ederek “Za” çıkar. زٌ gibi.

23- Dilin ucu Za harfinde olduğu gibi fakat ondan çok dar bir şekilde dişlere temas ederek “Zâl” çıkar. زٌ gibi.

24- Dilin ucu Zâl ve Za harflerinde olduğu gibi fakat nefes

TECVİD HAKKINDA GENEL BİLGİLER

halinde ve peltek “Sâ” çıkar. **سَٰ** gibi.

25- Üst öndişlerin, alt dudağın içerisine basmasıyla, nefes halinde “Fâ” çıkar. **فَ** gibi.

26- Dudakların birbirine biraz sertçe basmasıyla “Bâ” çıkar. **بَ** gibi.

27- Dudakların Bâ harfindeki gibi, fakat çok hafif basmasıyla “Mim” çıkar. **مَ** gibi.

28- Dudakların biraz toparlanmasıyla “Vav” çıkar. **وُ** gibi.

Bu harflerin güzel, yerinden ve düzgün çıkarılabilmesi için bu bölümün sonunda okuyacağınız “Tashîhü'l-Hurûf” derslerini dikkatlice okuyunuz. Ancak bunun, bilen bir hocadan öğrenilmesi gerektiğini unutmayalım.

ASLİ HARFLERİN İSMİ

Harfin İsmi Neye Denir?

Ağızdan çıkan ve “Harf” adı verilen seslere verilen isimlere “Harfin İsmi” denir.

Harfin İsmi Kaç Kısımdır?

Harfin ismi iki kısımdır: Genel isim, Özel isim.

- 1- Ağızdan çıkan bazı seslere “Harf” denildiği gibi, bu seslerin yazıdaki resimlerine de “Harf” denir.
- 2- Ağızda 28 mahreçten çıkan 28 Kur’ân harfinin her birinin özel isimleri olduğu gibi Ferî Harfler’in de isimleri vardır.

أَلِفٌ بَاءٌ تَاءٌ ثَاءٌ جِيمٌ حَاءٌ خَاءٌ
دَالٌ ذَالٌ رَاءٌ زَائِيٌ سَيْنٌ شَيْنٌ
صَادٌ ضَادٌ طَاءٌ ظَاءٌ عَيْنٌ غَيْنٌ
فَاءٌ قَافٌ كَافٌ لَامٌ مِيمٌ نُونٌ
وَاوٌ هَاءٌ يَاءٌ

هَمْزٌ مُسَهَّلٌ أَلِفٌ مُمَالٌ صَادٌ مُشَمَّمٌ لَامٌ
مُغَلَّظٌ نُونٌ مُخَفَى

ASLİ HARFLERİN RESMİ

Harfin Resmi Neye Denir?

Ağızda belli mahreçlerden çıkan 28 çeşit sesin, 28 tane de resmi vardır, işte harflerin, harf adı verilen bu çeşitli resimlerine “Harfin resmi” denir. Yazı ilminin konusunu teşkil eden bu resimler şunlardır:

ا ب ت ث ج ح خ د
 ذ ر ز س ش ص ض ط
 ظ ع غ ف ق ك ل م
 ن و ه ی

Açıklama:

- a-) Bu resimler harflerin müstakil resimleridir. Ayrıca her harfin başta, ortada ve sonda olmak üzere kelime içerisinde almış olduğu değişik resim ve şekilleri vardır. Kur'ân yazmak isteyenlerin bu ilmi, usûlüne uygun öğrenmeleri ayrı bir çalışma alanıdır. Tecvidin konusu değildir.
- b-) Kur'ân-ı Kerim'de harf adı verilen her sesin bir resmi olduğu gibi, ayrıca, ağızdan çıkan diğer ses ve hareketlerin de bir resmi bulunmaktadır. Bunların da bilinmesi faydalıdır.

1) SÜKÛN'UN RESMİ

Sükûn'un Resmi Neye Denir?

Okunduğu halde yukarı, aşağı ve öne doğru hareket etmeyen harfin üzerinde bulunan işarettir ki, “**Cezm, Tutar, Sükûn**” işareti denir.(اَلْ اَنْ اَسْ) deki “Lâm, Nûn ve Sîn” harfleri üzerindeki (◌) işaret gibi.

2) HAREKENİN RESMİ

Harekenin Resmi Neye Denir?

Bir harf okunurken ağız hareketinin ne tarafa olacağını gösteren resim ve işaretlere “Harekenin Resmi” denir.

İşaret, harfin üstüne çizgi halinde konmuş ise buna “**Üstün Hareke**” denir. ُ gibi. Altına konmuşsa “**Esre Hareke**” denir. ِ gibi. Virgüle benzer şekilde harfin üst ön tarafına konmuşsa “**Ötre Hareke**” denir. ُ gibi.

Harfler okunurken ağzın ne tarafa doğru hareket edeceğini gösteren bu işaretlerin hepsi birer resimdir. Bunlara “Ağzın hareketinin resimleri” veya, “Harekenin Resmi” denir.

3) KASRIN RESMİ

Kasrın Resmi Neye Denir?

Harfin üstün, esre ve ötre harekesinin bir elif miktarı kadar uzatılarak okunacağını gösteren vâv, yâ, elif şeklindeki resimlere “**Kasrın Resmi**” denir. **بَا بِي بُو** gibi. Bu konuda geniş bilgi “med harfleri” bahsinde gelecektir. Ancak bazı Kur’ân metinlerinde harfin harekesinin uzatılmadan okunacağını gösteren işarete de kasr deniyor. **أُولَئِكَ** kelimesindeki vav gibi.

4) MEDDİN RESMİ

Medd’in Resmi Neye Denir?

Harfin harekesinin bir elif miktarından fazla uzatılacağını gösteren ve harfin üzerinde uzunca bulunan resme “**Medd’in Resmi**” denir. **جَاءَ جَاءَ سَوَاءَ** kelimelerindeki işaret gibi.

5) ŞEDDENİN RESMİ

Şeddenin Resmi Neye Denir?

Bir harfin üstünde önce sakın sonra harekeli olarak iki defa okunduğunu gösteren işaretin resmine denir. **(أَلْ أَنْ أَسْ)** kelimelerindeki üç dişli işaret gibi.

ASLÎ HARFLERİN TERTİBİ

Aslî Harfler Kaç Şekilde Tertip Edilir?

Hece harfleri diye de isimlendirilen Kur’ân harfleri genel olarak şu üç şekilde tertip edilirler:

1- Lügat tertibi: Bu tertibe göre harfler “Elif” ten “Ya” harfine kadar sıralanır. Buna alfabetik sıra da denilir.

ص	ش	س	ز	ر	ذ	د	خ	ح	ج	ث	ت	ب	ا
ی	ه	و	ن	م	ل	ك	ق	ف	غ	ع	ظ	ط	ض

2- Hesap tertibi: Bu tertibe göre harfler “Elif” ten “Gayn” harfine kadar sıralanmıştır. Her harf bir rakam ifade etmektedir. Buna “Ebced hesabı” dahi denilir. Harflerin tertib ve değer itibariyle sırası şöyledir:

ا=1	ب=2	ج=3	د=4	ه=5	و=6	ز=7
ح=8	ط=9	ی=10	ك=20	ل=30	م=40	ن=50
س=60	ع=70	ف=80	ص=90	ق=100	ر=200	ش=300
ت=400	ث=500	خ=600	ذ=700	ض=800	ظ=900	غ=1000

3- Mahrec tertibi: Bu tertibe göre harfler boğaz dibinden dudaklara kadar, ağız içerisindeki çıkış yerlerine göre bir sıra oluştururlar. Bu da “Hemze” ‘den “Vav” harfine doğru bir tertib olup “Mahrec tertibi “ adını alır.

ن	ل	ض	ی	ش	ج	ك	ق	خ	غ	ح	ع	ه	أ
و	م	ب	ف	ث	ذ	ظ	ز	س	ص	ت	د	ط	ر

Bu ilmin alimlerinin hemen hepsi tarafından en çok bu tertib benimsenmiştir.

3. Ders

ASLİ HARFLERİN SIFATI

28 ayrı mahreçten çıkan 28 Kur’ân harfinin herbiri üzerinde ayrı ayrı sıfatlar bulunmaktadır. Bu sıfatlar, o harfin hangi mahreçten çıktığını gösterdiği gibi, o harfin hangi harf olduğunu da gösterir. Tecvid ilminde genel olarak harflerin sıfatları iki grupta toplanır. Bunların birincisine “**Sıfat-ı Lâzime**”, ikincisine de “**Sıfat-ı Ârıza**” denir.

A – SIFAT-I LÂZİMELER**Sıfat-ı Lâzime Neye Denir?**

Herhangi bir harf, kendine mahsus mahreçten çıkarken, onunla beraber bulunan ve ondan hiç ayrılmayan sığata “**Sıfat-ı Lâzime**” denir.

Mesela: “**Sad**” harfinin kalın oluşu, “**sin**” harfinin ince oluşu, “**vav**” harfinin sesli, “**fa**” harfinin sessiz oluşu gibi. Bunlardan bu sıfatlar alınsa o harf, başka bir harf olur. İşte harflerin başka harflere dönüşmesine mani olan sıfatlara “**Sıfat-ı Lâzime**” denir. Bu sıfatların terki veya değıştirilmesi açık hata anlamında “**Lahn-i Celi**” olur.

Sıfat-ı Lâzime’ler Nelerdir, Kaç Tanedir?

Bu ilmin alimleri sıfatların sayısını bazen çok yüksek miktarda göstermişlerdir. Ancak meşhur olan ve harfte mutlaka bulunan sıfatlar şunlardır;

1- CEHR: Bu sıfatın harfleri sakın olarak okundukları zaman, harfin sesinin duyulur olmasına denir. **أَلْ أَمْ أَدْ** deki harfler gibi.

Cehr harfleri **ظَلُّ قَوِّ رَبِّضِ إِذْ عَزَا جُنْدٌ مُطِيعٌ** harfleri olup 18 tanedir. Burada **عَزَا** kelimesindeki elif sayıya dahil değildir.

Manası: “İtaatkâr bir ordunun savaşıa çıkması, kuvvetli bir dostun himayesi demektir”.

2- **HEMS:** Bu sıfatın harfleri sakin olarak okundukları zaman, harfin sesinin değil nefesinin duyulur olmasına denir. **أَشْ أَخْ** deki harfler gibi. Hems harfleri, **فَحْتُهُ شَخْصٌ سَكَّتْ** harfleri olup 10 tanedir.

Manası: “O’nu birisi susmaya teşvik etti.”

3- **ŞİDDET:** Bu sıfatın harfleri sakin olarak okundukları zaman, harfin ses veya nefesinin hiç **akmamasına** denir. **أَنْ أَبْ أَدْ** deki harfler gibi.

Şiddet harfleri **أَجِدُ قَطٍ بَكَتْ** harfleri olup 8 tanedir.

Manası: “Kad ismindeki kadını ağlar buldum.”

Açıklama:

ضاد harfini **ط** harfi gibi okumak yanlıştır. Çünkü görüldüğü üzere en eski kaynaklar da dahi **ضاد** harfi şiddet harflerinin arasında yoktur. Onu kendi mahrecinden çıkarmak zarûreti vardır. Pek çok kişi bilir-bilmez bunu yanlış okumakta ve yanlış yerden çıkarmaktadır. Yani her harf kendine ait mahreften çıkmak durumundadır.

4- **RİHVET:** Bu sıfatın harfleri sakin olarak okundukları zaman, harfin ses veya nefesinin kemaliyle **akmasına** denir. **أَنْ أَزْ أَوْ** deki harfler gibi.

Rihvet harfleri **حَخْ حَخِطٌ شَخْصٌ هَرَّ وَ ضَعَتْ يَا فَذٍ** harfleri olup 15 tanedir. Burada **يَا فَذٍ** kelimesindeki elif sayıya dahil değildir.

Manası: “Nasip az olmuştu. Gök gürleyip yağmur yağınca ona mani oldu. Ve kişiler, onu deste deste topladı.”

Açıklama:

Konya’lı Şeyhu’l-Kurra Postalcızâde Hacı Rahim efendi “ضادي هادي” isimli risalesinde “ضاد” harfi “rihvet harflerindedir. Ona şiddet sıfatı verilmesi câiz değildir” diyerek itiraz etmektedir. Gerçekten de **ضاد** harfinin en belirgin sıfatı “cehr ve rihvet” sıfatlarıdır. Bu sıfatların ibtâli mümkün değildir.

5- **BEYİNİYYE:** Bu sıfatın harfleri sakın olarak okundukları zaman, harfin sesinin şiddet ve rihvet sıfatları arasında bir halde akmasına denir. Yani, ne kemaliyle akması, ne de hiç akmaması gibi olmayıp ikisinin ortasında bir halde biraz akmasına “Beyniyye” denir. **أَزْ أَعْ أَلْ** deki harfler gibi. Beyniyye harfleri **لُنْ غُمَزْ** harfleri olup 5 tanedir.

Manası: “Yumuşak ol Ömer” demektir.

Beyniye harflerinin sükûn halinin akma ölçüsü Ayn (ع) harfidir.

6- **İSTİ'LÂ:** Bu sıfatın harfleri sakın olarak okundukları zaman, dil kökünün üst damağa yükselmesine ve harflerin kalın olarak çıkmasına denir. **أَطْ أَقْ أَصْ** deki harfler gibi.

İsti'lâ sıfatının harfleri **خُصْ صَغَطِ قَطْ** harfleri olup 7 tanedir.

Manası: “Yazın sıcak vaktinde kamıştan yapılmış dar ve basit bile olsa kendi kulübende barn.” Yahut: “Nasibin az da olsa, aza kanaat eyle, geçici dünya malına aldanma!”

7- **İSTİFÂLE:** Bu sıfatın harfleri sakın olarak okundukları zaman, dil kökünün yukarı yükselmeyip yerinde kalmasına ve harflerin ince olmasına denir. **أَلْ أَمْ أَلْ** deki harfler gibi.

İstifâle sıfatının harfleri **أَنْشُرْ حَدِيثَ عِلْمِكَ سَوْفَ تُجَهَّزُ بِنَا** harfleri olup 21 tanedir. Burada **بِنَا** kelimesindeki elif sayısı dahil değildir.

Manası: “Sahip olduğun ilmin tazesini hemen neşret ki, insanlar ondan faydalansın.”

8- **İTBAK:** Bu sıfatın harfleri sakın olarak okundukları zaman, dil kökü ve ortasının damağa yükselmesine, damakla bir tabaka oluşturmaya, ve harflerin son derece kalın olmasına denir. **أَطْ أَصْ أَظْ** deki harfler gibi.

İtbak sıfatının harfleri **ص ض ط ظ** harfleri olup 4 tanedir. Bu harfler Kur'ân harflerinin en kalınlarıdır.

9- İNFİTAH: Bu sıfatın harfleri sakin olarak okundukları zaman, dil ile damak arasında açıklık bulunmasına denir.

أَنْزَاثْ deki harfler gibi. İnfitaah sıfatının harfleri

مَنْ أَخَذَ وَجَدَ سَعَةً فَرَكًا حَقٌّ لَهُ شُرُوبٌ غَيْثٍ

Harfleri olup 24 tanedir. **Manası:** “Kim bir zenginliğe sahip olur da zekâtını verirse, cennet şarabından bol bol içmeye hak kazanır.”

4. Ders

MÜSTAKİL SIFATLAR

3. derste okunan sıfatlardan birkaç tanesi birden bir harfte bulunabilmesine rağmen, 4. derste ki sıfatlardan sadece bir tanesi bulunur. Bunlara “müstakil sıfatlar” denir.

10- SAFİR: Bu sıfatın harfleri sakin olarak okundukları zaman, bazı hayvan sesini andırmasına denir. أَضْ أْزْ أَسْ deki harfler gibi. Safir harfleri ز ص س harfleri olup 3 tanedir.

11- KALKALE: Bu sıfatın harfleri sakin olarak okundukları zaman, mahredden çıkarken sesin kalgımasına denir. أَبْ أْذْ أَقْ deki harfler gibi. Bu harfler aslında şiddet sıfatı taşıyan harfler olup “kalkale harfleri” olarak da anılır.

Kalkale harfleri أَجْدَ قَطٍ بَكْتْ harfleri olup ٨ tanedir.

Kalkale Ne Zaman Olur?

Kalkale harflerinden birisi kelime içerisinde sakin olarak bulunduğu zaman olur. بِأَلْحَقِّ - أَخَذَ - يَدْخُلُونَ gibi.

Kalkale Nasıl Yapılır?

Sakin olarak kalkale harfi, mahreçte sıkıştırılır ve sonra aniden bırakılır. Bu esnada çıkan ses, kendinden önceki harfin harekesine

göre çıkarılır. Bunun hocadan bizzat öğrenilmesi lazımdır. Çünkü kalkale sıfatı, “Sıfat-ı Lâzime”dendir. Terk edilmesi veya zayıflatılması “**Lahn-i Celi**” olur.

Açıklama:

- 1)- Şiddet harflerinden “hemze”, boğazın dibinden ilk harf olarak çıkar. Fakat bir sebeple tecvid alimleri Hemze’yi kalkale harflerinden çıkartmışlardır. Yani “**hemzede kalkale yapılmaz**” demişlerdir.
- 2)- Şiddet harflerinden “kef ve te” harfleri, kendilerinde şiddet ve hems sıfatları birlikte bulunan harfler olduğundan kalkale yapılması mümkün değildir. Bu sebeple bu iki harfte de kalkale yapılmaz.
- 12- **TEKRİR:** Bu sıfatın harfi sakın olarak okunduğu zaman, harfin sesinin ince bir titreşim halinde çıkmasına denir. **رُ** gibi. Tekrir sıfatı sadece “Râ” harfindedir.

“Râ” harfini çıkarırken onun tekrarından sakınmak lazımdır. Usûlüne uygun olmazsa “Râ” harfi mükerrer olabilir. Bu ise tecvide **Lahn-i Celi** olur.

- 13- **TEFEŞŞÎ:** Bu sıfatın harfi sakın olarak okunduğu zaman, harfin sesinin hışıltılı olarak çıkmasına denir. **أَشْ** gibi. Tefeşşî sıfatı sadece “Şîn” harfindedir.
- 14- **İSTİDÂLE:** Bu sıfatın harfi sakın olarak okunduğu zaman, tahinlerden başlayıp dilin, dahiklere kadar kaymasına ve bir miktar uzatılmasına denir. **أَضْ** gibi. İstidâle sıfatı sadece “ضاد” harfine mahsus bir sıfattır.

Açıklama:

Son zamanlarda bu sıfat kullanılmamaktadır, Şeyhül Kurra Postalıcızâde Hacı Rahim efendi yukarıda adı geçen risalesinde bunun mümkün olabileceğini ifade etmektedir. Ancak rihvet sıfatının iptalinin caiz olmayacağı görüşündedir.⁷

⁷ Mustafa Tugantay, **Dâd Harfinin Okunuşu [Dâdî Hâdî Risalesi]**, Haciveyiszade İlim ve Kültür Vakfı Yayınevi, İstanbul 2021, s. 100.

- 15- **GUNNE:** Bu sıfatın harfleri sakin olarak okunduğu zaman, harfin sesinin genizden, gelmesine denir. **أَنْ** gibi. Gunne sıfatı sadece “mîm” ve “nûn” harfindedir.
- 16- **LİYN:** Bu sıfatın harfleri sakin olarak okunduğu zaman, harfin mahredden çıkarken kolaylıkla söylenebilir olmasına denir. **أَوْ** gibi. Harfleri iki tane olup **يَا-وَ** harfleridir.
- 17- **İZLAK:** Bu sıfatın harfleri sâkin olarak okundukları zaman çabuk ve kolay söylenir olmasına denir. **أَنْ أَمْ أَفْ** Kelimelerindeki harfler gibi. İzlak harfleri **فَوْ مِنْ لُبِّ** harfleri olup 6 tanedir. **Manası:** “Cahil kişi akıl ve ilim sahibinden kaçtı” demektir.
- 18- **ISMAT:** Bu sıfatın harfleri sakin olarak okundukları zaman zorlukla söylenir olmasına denir. **أَنْتَ أَقْ أَضْ** harfleri gibi. Ismat harfleri “İzlak” harflerinin dışındaki 22 harftir.
- 19- **HAFİ:** Bu sıfatın harfi sakin olarak okunduğu zaman sesinin zayıf olmasına denir. **أَهْ** gibi. Bu sıfat sadece “He” harfine mahsustur.
- 20- **ZUHUR:** Bu sıfatın harfleri sakin olarak okunduğu zaman seslerinin kuvvetli olmasına denir. “He” harfinin dışındaki bütün harflerde bu sıfat bulunmaktadır.

Açıklama:

17, 18, 19 ve 20 nolu sıfatlar pek fazla kullanılmamaktadır. Fakat biz, yine de zikretmeyi uygun gördük.

B - SIFAT-I ÂRİZALAR

Sıfat-ı Ârıza Neye Denir?

Harfe sonradan ve bir sebeple gelen sifata “sıfat-ı ârıza” denir. Sıfat-ı ârızalar yapılmadığı zaman harfin zatında bir değişiklik yapmaz. Bu sıfatların terki veya değiştirilmesi, tecvid ilminde “**Lahn-i Hafî**” yani gizli hata adını alır. Bu nevi hataları tecvid ilmini ve uygulamalarını iyi bilenler anlar. Bilmeyenler anlamaz.

Sıfat-ı Ârızalar Nelerdir?

Biraz ilerde geniş bilgisi gelecek olan sıfat-ı ârızalar: “Sukûn, hareke, med, ihfâ, izhar, iklab, idgâm, tefhim, terkîk, sekte ve vakf” olmak üzere 11 tanedir.

5. Ders

- II -

FER'Î HARFLERİN TECVİDİ

Yukarıda harflerin dört kısma ayrıldığını, birisine “**Asli Harfler**”, birisine “Fer'î Harfler”, birisine “Med Harfleri”, birisine de “Mânâ Harfleri” denildiğini görmüştük. Asli harflerin tecvidiyle ilgili tüm bilgilerden sonra şimdi de fer'î harflerin tecvidi hakkındaki bilgileri öğreneceğiz.

Fer'î Harfler Neye Denir?

Asli harflerden ayrı olarak bu ilmin alimlerince harf kabul edilen seslere “**Fer'î Harfler**” denir.

Fer'î Harfler Kaç Tanedir?

Beş tane olup: “Hemze-i Müsehhele”, “Elif-i Mümâle”, “Sâd-i Müşemme”, “Lâm-ı Muğallaza” ve “Nûn-i Muhfâ” adını almaktadırlar.

Fer'î Harfler Nerelerden Çıkar?

1- Hemze-i Müsehhele:

Teshîl ile okunan hemze demektir. Bu harf **hemze** ile **he** harfi arasında bir “ses” olup “**mahrec-i mukadder**”den çıkar. Hemze-i müsehhele ne tam “hemze” harfidir, ne de tam “he” harfidir. İkisinin ortası bir “ses”tir. Fer'î harflerden olan bu harf Âsım kıraatinin Hafs rivayetinde 7 yerde vardır.

- 1- Fussilet suresinin 44. ayetindeki **ءَاَعَجِبْتِی** kelimesinde, (Bu kelimenin altında teshil diye yazar ve doğrudan teshil ile okunur.)
- 2- En'am suresinin 143. ayetindeki **الذَّكْرٰی** kelimesi ile 144. ayetindeki **الذَّكْرٰی** kelimesinde.
- 3- Yûnus suresinin 51. ayetindeki **اَلَاۤنَ** kelimesinde, 59. ayetindeki **اَللّٰهُ** kelimesinde ve 91. ayetindeki **اَلَاۤنَ** kelimesinde.
- 4- Neml suresinin 59. ayetindeki **اَللّٰهُ** kelimesindeki hemzelere “hemze-i müsehhele” denir. Çünkü bunlar teshil ile okunmaktadır.

Teshil Nasıl Yapılır?

Yan yana bulunan iki hemzeden ikinci hemze “e” ile “he” harfi arasında bir ses ile okunur. (Bunu bizzat hocadan öğreniniz)

Açıklama:

- a)- Fussilet suresinin 44. ayetindeki kelime doğrudan teshil ile okunur. Bunun haricindeki diğer kelimeler ise önce “**ibdâl**” yapılır. Yani önce o kelimedeki Meddi Lâzım dört elif miktarı çekilerek icra edilir. Sonra dönülür ve usûlüne uygun olarak kasr'la “**teshil**” yapılır. Eğer okuyucu isterse burada sadece teshil yapar veya isterse sadece medd-i lâzım yapar geçer. Bunun mutlaka bilen birisinden görülmesi ve öğrenilmesi lazımdır.
- b)- Her ne kadar bu kelimelerin yazılışında tek hemze görünüyorsa da, aslında bunlarda iki tane hemze vardır. Birisi soru hemzesi, diğeri vasl veya kelimenin kendi hemzesidir.
- c)- Fer'î harfler bahsinde okuduğumuz “Hemze-i Müsehhele” harfi bu harftir. Bunun mahreci mukadder mahrectir. Yâni bu harfin ağız içerisindeki yeri belli değildir.

2- Elif-i Mümâle:

İmâle ile okunan “elif” demektir.

İmâle Neye Denir?

Harf-i med elifini, harf-i med yâsına meylettirerek okumaya “imâle” denir. Bu esnada duyulan “ses” ne tam “elif”tir ne de tam “yâ”dır. İkisinin arasında fakat “yâ” harfi tarafına meyilli bir “ses” olup “mahrec-i mukadder”den çıkar.

İmâle Kaç Kısımdır?

İmâle iki kısımdır: İmâle-i kübrâ, imâle-i suğrâ.

İmâle-i Kübrâ ve İmâle-i Suğrâ Neye Denir?

Harf-i med elifini harf-i med yâsına çok meylettirerek okumaya “İmâle-i Kübrâ”, az meylettirerek okumaya ise “İmâle-i Suğrâ” denir.

İmâle Nerelerde Yapılır?

Âsım kırâatinin Hafs rivayetinde sadece Hûd suresinin 41. ayetindeki “مَجْرِيهَا” kelimesinde yapılır.

İmâle Nasıl Yapılır?

Mecrâhâ kelimesindeki “Râ” harfinin harekesini yukarı çeken Harf-i med elifi, Harf-i med yâsına çokça meylettirilir. Bu esnada “Ra” ince okunur. Her ne kadar bu yazı ile anlatılmış olsa da yine de bilen birisinden öğreniniz.

Açıklama:

- a)- Buradaki imâle “imâle-i kübrâ” cinsindedir. Yani büyük imâledir. Yani, harf-i med elifi, harf-i med yâsına çok meylettirilir.
- b)- Ferî harflerden “Elif-i Mümâle” diye okuduğumuz ferî harf budur. Mahrec-i mukadder’den çıktığı için yeri belli değildir.

3- Sâd-ı Müşemme:

İşmam ile okunan “Sâd” harfidir. Sâd harfi “zây” harfi ile karıştırılarak okunur. Ne tam sâd harfidir, ne de tam zây harfidir. İkisinin arası bir “ses” olup mahrec-i mukadder’den çıkar. Sâd-ı müşemme Âsım kırâatının Hafs rivayetinde yoktur. Öğrenmek isteyenlerin mutlaka bilen birisinden öğrenmeleri gerekir. Yazıyla anlatılması mümkün değildir.

4- Lâm-ı Muğallaza:

Tağlîz ile okunan “Lâm” harfi demektir. Asıl itibariyle “İstifâle ve infitah” sıfatları taşıyan “Lâm” harfi, ince okunan harflerendir. Bazı sebeplerle bazı kıraatlerde kalın okunmaktadır. İşte kalın okunan bu “Lâm” harfi ayrı bir harf kabul edilmiş ve “Fer’î Harfler”den sayılmıştır. Diğer Fer’î harfler gibi bu da “Mahrec-i mukadder”den çıkmaktadır. Âsım kırâati Hafs rivayetinde icra edilmeyen “Lâm’ı muğallaza”, sadece Lafzatullah bahsinde İsm-i Celâle “Ta’zim” kasdiyle kalın okunmaktadır. Bu durum “Lafzatullah” bahsinde gelecektir.

5- Nûn-i Muhfât:

İhfa ile okunan “nûn” harfi demektir. Tenvin veya sakin nûn harfi ihfa harfleriyle karşılaştığı zaman zâtı gizlenip gunnesi baki kalır. Ses hem ağızdan hem de genizden getirilir. İşte bu sesin mahreci belli olmadığından, yani “mahrec-i mukadder”den çıktığından fer’î harflerden sayılmıştır. Âsım kırâati Hafs rivayetinde bütün ihfalarda icra edilmektedir. غَيْبِي كَرِيمٍ مِنْ فِئَةٍ deki “nun”lar gibi.

MED HARFLERİ

Açıklama:

Med harfleri’nin de fer’î harflerden olduğu tecvid kitaplarında yazılı ise de bunlar, hakiki veya fer’î harflerden değildir. Çünkü harf-i med denilen “Vâv”, “Yâ”, “Elif” üstün, esre ve ötre hareketinin uzatılacağını gösteren işaretlerdir. Harf şeklinde yazılması onun harf olduğunu göstermiyor. Harf-i med’ler harekeyi, sükûn’u ve idgâm’i kabul etmezler. Harf olmadıklarının delili budur. Mahrec bahsinde bunların mahrecini tespit mümkün olmadığından “ağız

boşluğunun her tarafına uğrayabilen harfler” denilmektedir. Ancak bu med harfleri eğer hareke, sükûn ve idgâm’ı kabul eder hale gelirse o zaman hakiki harflerden olurlar. Mesela: **بَا بِي بُو** deki “Vav”, “Yâ”, “Elif” üstün, esre ve ötre harekeyi uzatan med harfleri durumunda iken; **أُو أُيْ أُئِ** deki harfler, “Vâv”, “Yâ”, “Hemze” aslî ve hakiki harf olmuşlardır. Bu takdirde bu harfler “aslî” harflerin tabi olduğu kurallara bağlı olurlar.

MÂNÂ HARFLERİ

Tecvid ilminin muhtevasında bir harf çeşidi daha vardır ki bunlara “Mânâ Harfleri” denir. Bu harfler hakkında da bazı bilgilerin bulunması ve bilinmesi faydadan uzak değildir. Önemine binaen aşağıdaki bilgileri de öğrenelim. Çünkü iyi bir Kur’ân okuyucusunun bunları iyi tanınması lazımdır.

Mânâ Harfleri Neye Denir?

Taşıdığı tesir ve değer itibarıyla, tecvid işinde ve ilminde önemli bulunan ve bu ilmin üstadları tarafından **harf** kabul edilen aynı zamanda Arap dilinde “**Edatlar**” diye de isimlendirilen harflere denir. Bunlar nahiv ilminin terimleri içerisinde “Cer harfleri”, “Nasb harfleri” ve “Cezm harfleri” şeklinde bilinmekte, tecvid ilminde ise “Mânâ harfleri” denilmektedir. Bu harfler, üzerine dahil oldukları her kelimedede hem lafız hem de mânâ yönünden tesir gösterir ve bir takım değişiklikler yaparlar.

Bu sebeple Kur’ân-ı Kerim’i gerçekten tecvid ilmi ve sanatı çerçevesinde okumak isteyenlerin, mânâ harflerinin tecvidini de çok iyi bilmesi ve son derece dikkatle icra etmesi zaruridir. Çünkü “Temsilî okuyuş” ancak bununla mümkündür.

HARFLERİN DÜZELTİLMESİ (TASHÎHÜ’L-HURÛF)

Konuya Başlarken

Konya’da Sultan Selim Camii imamlarından merhûm Kurrâ Hafız Şükrü Efendi’de hıfzımı ikmal ettim. Sonra duydum ki

Sebhavan Mescidinde Şeyhu'l-Kurrâ Postalcızaade Hacı Abdurrahim Efendi tecvid okutuyormuş. Ona gittim. Son derece yaşlı bir zât idi. Önünde orta yaşlardaki hoca efendilerden 5-6 kişi vardı. İzin istedim, diz çöküp elini öptüm ve tecvid dersi almak istediğimi arzettim.

Bana: *“Bak evlat, ben bu hocalara Aşere-Takrip okutuyorum. Epeyce yaşlandım. Sen şu hocaya git. O sana tecvid okutsun. O benim talebemdir”* diyerek yakınında oturan ve önünde halka halinde talebeler bulunan şişmanca bir hoca efendiye beni gönderdi.

Bu zât, emekli öğretmen Hafız Osman Nuri Koçbeker Hoca Efendiydi. Karabaş Tecvidinde olmayan pek çok konuda kendisinden tecvid dersleri aldım. Osman Nuri hocamla uzun yıllar derslerimiz ve muhabbetimiz devam etti. Mesleğimde bendenizin daha iyi yetişmesi için çok gayret ve yardımını gördüm.

Osman hocamdan aldığım dersin ilki, harflerin isimlerini düzgün öğrenme dersi oldu. Arkasından “Tashîhü'l-Hurûf” denilen dersi öğrendim. Buna “Harflerin Düzeltilmesi” dersi denildiği gibi “Ahvâlü'l-Hurûf” da denir. Pek çok arkadaş bu dersleri hocamdan okudu. Fakat sürekli okutma işini çok şükür Rab-bim bana nasip etti.

Öğrendiğim tarihten itibaren şu ana kadar bu dersleri öğretmeyi kesintisiz devam ettirdim. Öğrencilerimden yetişmiş olanlar da bu programı uygulayarak devam ediyorlar. Üstadlarıma Rab-bimden rahmet, öğrencilerime de muvaffakiyetler niyaz ederim.

Harflerin Düzeltilmesi Neye Denir?

İyi bir Kur'ân okuyucusunun, her şeyden önce harfleri düzgün öğrenip okumasına denir. Bu ise aşağıdaki derslerin güzelce okunup öğrenilmesiyle mümkün olur.

Bu Dersler Nasıl Okunur?

Talebenin mevcudu ne olursa olsun, önce hoca dersi birkaç defa okur, talebe dinler. Sonra talebe mevcudu birden fazla ise onlar koro halinde aynı şekilde okumaya başlar. Bu esnada, hocanın dikkatle dinleyip koronun birlikteliğini sağlaması lazımdır. Aksi halde hataların tespiti mümkün olmayabilir.

Sesler, kelimeler ve telaffuz birliği sağlanınca, talebenin derisi iyice öğrenmesine kadar tekrar edilir. Sonra her talebe tek tek kontrol edilir. Harflerin kendi mahrecinden çıkarılıp çıkarılmadığına bakılır. Kolaylaştırıcı tarifler ve izahlar yapılarak derse devam edilir.

Ağız harflere yatkın, harfleri yerinden ve düzgün çıkarılanlar ayrı bir grup yapılarak onların ilerlemesi sağlanır. Diğerleri üzerinde biraz daha durularak onların da dersleri pekiştirilir. Çünkü bazı talebeler yaratılış itibariyle harflere daha yatkın olabilirler.

Bazı talebelerin de sesleri birbirine uymayabilir. Bunlar arasında ses perdeleri uygun olanları birer grup yapmak dersin tatlanmasına katkı sağlar. Bu konuya faydalı olacağını düşünerek hazırlamış olduğum bir cd'yi tavsiye ediyorum. Dersin kısa zamanda alınabilmesi için gerçekten faydalı olmaktadır. Öğrenciler derslerine bunlarla çalışmalıdır.

Derslere başlanırken önce itinalı bir şekilde “*Eûzü Besmele*” okunur. Sonra harflerin isimleri “*Esmâü'l-Hurûfi'l-Arabîyyeti: Hemzû elif, bâ, tâ, sâ, cîm.....*” diyerek birinci ders okunur.

Yukarıda tarif edilen usulle bu ders okunup tamamlandıktan sonra “*Ahvâlü'l-Hurûf*” adı verilen ikinci derse geçilir.

Bu derse başlarken de “*Müsemme-yâtü'l-Hurûfi'l-Arabîyyeti: E, İ, Ü...*” diyerek okumaya başlanır. Bunda da dersin okunma usulü yukarıda tarif edildiği şekildedir. Eğer cd dikkatlice dinlenirse kolayca netice alınır.

Bu derslerden maksat ve gaye harflerin mahrece yerleşmesi, ağızın harflere yatkın hale gelmesi ve “tecvid” denilen güzelliğin doğmasıdır. Harflerin tecvidi olmadan kelimelerin ve cümlelerin tecvidi olmaz. Hocanın dikkat edeceği önemli husus, her harfin yerinden ve mahrecinden çıkarılmasıdır. Yoksa sadece dersin ezberlenmesi değildir.

HÂ (ح)

Mahreci: Boğazın ortasından ikinci harf olarak çıkar. Sıfatları: Hems, Rihvet, İstifâle, İnfitah, Zuhur ve İsmat'ır. Şöyle okunur:

ح ح ح ح ح ح ح ح ح ح ح ح
 اَح اَح اَح اَح اَح اَح اَح اَح اَح اَح اَح
 اَيْح اَيْح اَيْح اَيْح اَيْح اَيْح اَيْح اَيْح اَيْح اَيْح اَيْح
 اُح اُح اُح اُح اُح اُح اُح اُح اُح اُح اُح
 اُح اُح اُح اُح اُح اُح اُح اُح اُح اُح اُح
 اُح اُح اُح اُح اُح اُح اُح اُح اُح اُح اُح

ĠAYN (غ)

Mahreci: Boğaz üstünden ilk harf olarak çıkar. Sıfatları: Cehr, Rihvet, İsti'lâ, İnfitah, İsmat ve Zuhur'dur. Şöyle okunur:

غ غ غ غ غ غ غ غ غ غ غ غ
 اَغ اَغ اَغ اَغ اَغ اَغ اَغ اَغ اَغ اَغ اَغ
 اَيْغ اَيْغ اَيْغ اَيْغ اَيْغ اَيْغ اَيْغ اَيْغ اَيْغ اَيْغ اَيْغ
 اُغ اُغ اُغ اُغ اُغ اُغ اُغ اُغ اُغ اُغ اُغ
 اُغ اُغ اُغ اُغ اُغ اُغ اُغ اُغ اُغ اُغ اُغ

TÂ (ت)

Mahreci: Dilin ucu üst ön dişlerin dip etlerine sıkıca yapışır, sessiz bir harf olarak çıkar. Sıfatları: Hems, Şiddet, İstifâle, İnfitah, İsmat ve Zuhur'dur. Şöyle okunur:

ت ت ت ات ات ات تا تي تو ات ات ات ات
 ات ات ات ات ات ات ات ات ات ات ات ات
 ايت ايت ايت اوت اوت اوت اوت اوت اوت اوت اوت
 اوت اوت اوت اوت اوت اوت اوت اوت اوت اوت اوت
 اوت اوت اوت اوت اوت اوت اوت اوت اوت اوت اوت

SÂD (ص)

Mahreci: Dil ortası damağa yükselir. Ucu alt dişlere dayanır, sessiz ve kalın olarak çıkar. Sıfatları: Hems, Rihvet, İsti'lâ, İtbâk, Safır, İsmat ve Zuhur'dur. Şöyle okunur:

ص ص ص اص اص اص ص ص ص ص ص ص ص ص
 اص اص اص اص اص اص اص اص اص اص اص اص اص اص
 ايص ايص ايص اوص اوص اوص اوص اوص اوص اوص اوص
 اوص اوص اوص اوص اوص اوص اوص اوص اوص اوص اوص
 اوص اوص اوص اوص اوص اوص اوص اوص اوص اوص اوص

SÂ (Peltek) (ث)

Mahreci: Dil ucunun üst ön dişlerden hafifçe dışarı çıkmasıyla peltek bir harf olarak çıkar. Sıfatları: Hems, Rihvet, İstifâle, İnfitah, İsmat ve Zuhur'dur. Şöyle okunur:

ث ث ث ث ث ث ث ث ث ث
 اُث اُث اُث اُث اُث اُث اُث اُث اُث اُث
 اِث اِث اِث اِث اِث اِث اِث اِث اِث اِث
 اِثْ اِثْ اِثْ اِثْ اِثْ اِثْ اِثْ اِثْ اِثْ اِثْ
 اِثْ اِثْ اِثْ اِثْ اِثْ اِثْ اِثْ اِثْ اِثْ اِثْ
 اِثْ اِثْ اِثْ اِثْ اِثْ اِثْ اِثْ اِثْ اِثْ اِثْ

FÂ (ف)

Mahreci: Üst ön dişler alt dudakın içerisine basar. Sessiz ve ince olarak çıkar. Sıfatları: Hems, Rihvet, İstifâle, İnfitah, İzlak ve Zuhur'dur. Şöyle okunur:

ف ف ف ف ف ف ف ف ف ف
 اُف اُف اُف اُف اُف اُف اُف اُف اُف اُف
 اِف اِف اِف اِف اِف اِف اِف اِف اِف اِف
 اِفْ اِفْ اِفْ اِفْ اِفْ اِفْ اِفْ اِفْ اِفْ اِفْ
 اِفْ اِفْ اِفْ اِفْ اِفْ اِفْ اِفْ اِفْ اِفْ اِفْ
 اِفْ اِفْ اِفْ اِفْ اِفْ اِفْ اِفْ اِفْ اِفْ اِفْ

BÂ (ب)

Mahreci: Dudakların birbirine paralel olarak sertçe kapanmasıyla çıkar. Sıfatları: Cehr, Şiddet, İstifâle, İnfitah, Kalkale, İzlâk ve Zuhur'dur. Şöyle okunur:

ب ب ب ب ب ب ب ب ب ب
 ب ب ب ب ب ب ب ب ب ب
 ب ب ب ب ب ب ب ب ب ب
 ب ب ب ب ب ب ب ب ب ب
 ب ب ب ب ب ب ب ب ب ب

MÎM (م)

Mahreci: Dudakların birbirine paralel olarak hafifçe kapanmasıyla çıkar. Sıfatları: Cehr, Beyniyye, İstifâle, İnfitah, Gunne, İzlâk ve Zuhur'dur. Şöyle okunur:

م م م م م م م م م م
 م م م م م م م م م م
 م م م م م م م م م م
 م م م م م م م م م م

İKİNCİ BÖLÜM

1. Ders

KELİMELERİN TECVİDİ (Sıfat-ı Arızalar)

Bu bölümde öğreneceğimiz bilgiler, sıfatlar bahsinde okuduğumuz “Sıfat-ı Ârızalar” kısmının açıklaması mahiyetindedir. Orada özet olarak verilmiş bilgiler, burada izah edilerek verilmektedir. Bu kaideler meşhur ve genellikle bilinen tecvid kaideleri olup, Kur’ân okurken daima karşılaşılmakta ve uygulanmaktadır.

Sıfat-ı Ârıza Neye Denir?

Harfe sonradan ve bir sebebe dayanarak gelen sıfata “**sıfat-ı ârıza**” denir. Sıfat-ı ârızalar yapılmadığı zaman harfin zatında bir değişiklik yapmazsa da, bunların terk edilmesi veya değiştirilmesi tecvid ilmine göre “**gizli hata**” adını alır. Bu hatayı rasgele herkes anlayamaz. Ancak tecvid ilminde ve sanatında ilerlemiş olanlar anlayabilir.

Sıfat-ı Ârızalar Nelerdir, Kaç Tanedir?

Sıfat-ı ârızalar: Sükûn, hareke, med, ihfâ, izhar, iklab, idgâm, tefhîm, terkîk, sekte ve vakf olmak üzere 11 tanedir.

(Sıfatı Arızanın Birincisi)

SÜKÛN

Sükûn Neye Denir?

Okunduğu halde aşağı, yukarı ve öne doğru hareket etmeyen harfin bu harekesizliğine “sükûn” denir. **أَلْ أُنْ أَمْ** deki lam, mim, nûn harflerinin harekesizliği gibi.

Sükûnun İşareti Nedir?

Sükûnun işareti harfin üzerinde görülen ve adına “cezım” veya “tutar” denilen işarettir. **أَلْ أُنْ أَمْ** ‘deki lâm, mîm, nûn harflerinin üzerindeki işaretler gibi.

Sükûn Kaç Kısımdır?

Sükûn iki kısımdır: Sükûn-ü lâzım, Sükûn-ü ârız...

Sükûn-u Lâzım Neye Denir?

Harfin üzerinde durulduğunda ve geçildiğinde var olan sükûna “Sükûn-u lâzım” denir. **أَلْ** kelimesindeki “Lâm” harfinin sükûnu gibi. Buradaki “lâm” harfi, üzerinde durulduğunda ve geçildiğinde sakindir. İşte böyle olan sükûna “sükûn-u lâzım” denir.

Sükûn-u Ârız Neye Denir?

Harfin üzerinde durulduğunda var, geçildiğinde ise yok olan sükûna “sükûn-u ârız” denir. **يَعْلَمُونَ** kelimesinin üzerinde durulduğunda sonundaki nûn harfinin sükûnu gibi. Buradaki nûn’un hareketi durma sebebiyle düşer, yerine sükûn gelir. Sükûn sonradan geldiği için buna “sükûn-u ârız” denilmektedir.

Açıklama:

a)- Sükûn-u ârızlarda “cezım” işareti bulunmaz. Çünkü vakf sebebiyle hareke gider, sükûn gelir. Vasl halinde ise sükûn gider, hareke gelir.

b)- Bu konu ileride “sebeb-i med” ile “medd-i lâzım ve medd-i ânz” bahislerinde tekrar gelecektir.

(Sıfatı Arızanın İkincisi)

HAREKE

Hareke Neye Denir?

Harfin nasıl ve hangi yöne doğru hareket ederek okunacağını gösteren işaretlere “hareke” denir.

Hareke Kaç Tanedir?

Hareke üç tanedir. Üstün, esre, ötre... اُ اَبُ بُ اَبُ اُ gibi.

Hareke Kaç Kısımdır?

Hareke iki kısımdır: Aslî hareke, ferî hareke...

a)- Aslî hareke, yukarıda zikredilen üstün, esre ve ötre hareketlerdir.

b)- Ferî hareke ise, kıraat imamlarından, hareke üzerinde imâle ve işmâm yapanların kabul ettikleri hareketlerdir. Âsım kıraatinde ferî hareke yoktur.

(Sıfatı Arızanın Üçüncüsü)

MED

Med Neye Denir?

Harfin harekesinin uzatılmasına “med” denir.

Med Kaç Kısımdır?

Med iki kısımdır: Aslî med, Ferî med...

Aslî Med Neye Denir?

Harekenin bir elif miktarı kadar uzatılarak okunmasına “aslî med” denir. Buna ayrıca “zatî med”, “tabî med” ve “kasr” da denilir. بَا بِي بُو gibi.

Fer-î Med Neye Denir?

Harekenin bir elif miktarından fazla uzatılarak okunmasına “fer-î med” denir. **سَوَاءٌ بِحَيٍّ جَاءَ** gibi. Buna ayrıca “ziyade med”, “ilave med” denilir. Fer-î med dört elif miktarı olup aslî med üzerine, bir sebepten dolayı ilave edilir. Bunlara “med sebebi” denir. Bunlar Muttasıl, Munfasıl, Lâzım, Ârız ve Lîn olmak üzere beş kısmdır. Biraz ileride gelecektir.

HARF-İ MEDLER

Harf-i Med Neye Denir?

Harfin harekesini bir elif miktarı kadar uzatan harflere “**harf-i med**” denir. Bunun yaptığı bu uzatmaya “aslî med”, “zâtî med”, “tabî med” ve “kasr” denilir.

Harf-i Med Kaç Tanedir?

Harf-i med üç tanedir: “Vâv”, “yâ”, “elif”. (و ي ا)

Harf-i Medler Hangi Harekeyi Uzatırlar?

“Vâv” ötre harekeyi, “yâ” esre harekeyi, “elif” üstün harekeyi bir elif miktarı uzatır. **أُوتِينَا أُوتِينَا** gibi.

Harf-i Med Kelimede Kaç Şekilde Bulunur?

Harf-i med kelimede bazen açıkça bulunur ve olduğu gibi okunur. **أُوتِينَا** gibi. Bazen gizli bulunur. **لَهُ بِهٖ طُهُ** gibi. Bazen de “vâv” yahut “yâ” şeklinde bulunur, fakat “elif” harfi gibi okunur. **مُوسَى الصَّلَاةُ الزَّكَاةُ أَوْسَى مَوْسَى** gibi. Bunlara “Elifi maksura” dahi denir.

SEBEB-İ MEDLER

Sebeb-i Med Neye Denir?

Harfin harekesini bir elif miktarından fazla uzatmaya sebep olanlara “sebeb-i med” denir.

Sebeb-i Med Kaç Tanedir?

Sebeb-i med iki tanedir: “Hemze”, “sükûn” veya “sâkin harf”

Hemze Neye Denir?

Boğaz dibinden ilk çıkan harfe “hemze” denir.

Hemze Kaç Şekilde Yazılır?

Kur’ân-ı Kerim’de hemze iki şekilde yazılır: “Uzun hemze”, “kısa hemze”. **ءَأَنْذَرْتَهُمْ - ءَأَنْتَ** kelimelerindeki hemzeler gibi.

Sükûn Neye Denir?

Harfin harekesizliğine “sükûn” denir. **أَنْ لَنْ كَيْ إِذْنُ** deki “nûn” ve “yâ” harfinin sükûnu gibi. Harekesiz harfe de “sakin harf” denir

Sükûn Kaç Kısımdır?

Sükûn iki kısımdır: Sükûn-u lâzım, sükûn-u ârız... Sakin de iki kısımdır: Aslında sakin, sonradan sakin

Sükûn-u Lâzım Neye Denir?

Harfin üzerinde durulduğunda ve geçildiğinde var olan sükûna “sükûn-u lâzım” denir. **دَائِبَةٌ = دَائِبَةٌ** kelimesindeki birinci “bâ” harfinin sükûnu gibi. Buna ayrıca “sükûn-u aslî” denildiği gibi “aslında sakin harf” dahi denir.

Sükûn-u Ârız Neye Denir?

Harfin üzerinde durulduğunda var, geçildiğinde ise yok olan sükûna “sükûn-u ârız” denir. Vakf halinde; **يَعْلَمُونَ يُؤْمِرُ الَّذِينَ نَسْتَعِينُ** kelimelerinin son harfinin sükûnu gibi. Buna ayrıca “sonradan sakın harf” dahi denir.

Görüldüğü gibi bu kelimelerin son harflerindeki hareketler, vakf sebebiyle düşmüş ve yerine sükûn gelmiştir. Sükûn, bu kelimelere sonradan geldiği için “sükûn-u ârız” ismini almıştır.

Açıklama:

- a)- Bütün tecvid kitaplarında sebab-i med “hemze” ve “sükûn” diye ikiye ayrılmıştır. Bunu “hemze” ve “sakin harf” diye de ifade etmek mümkündür. Çünkü, küçük yaştaki talebelerin “sakin harf” tabirini “sükûn” tabirinden daha kolay anladıkları görülmektedir.
- b)- Yine bütün tecvid kitaplarında sebab-i med “lafzî” ve “manevî” diye ikiye ayrılmıştır. Lafzî sebab-i med, yukarıda gördüğümüz sebab-i medler olup meşhur ve bilinen şeylerdir. Manevî sebab-i med ise, mânâ itibariyle, mübalağa yapılmak için “**ta’zim**, **tebliğ** ve **tebrîe**” kasıdır. Bu üç sebepten birisiyle de medler bir elif miktarından fazla uzatılabilir.

Âsım kıraati Hafs rivayetinde manevî sebab-i med olmadığından burada izahına gerek görülmemiştir.

2. Ders

MEDLER BAHSİ

Medler bahsi geniş ve önemli bir bahistir. Bu bahsin iki önemli elemanı vardır: Harf-i med, sebab-i med... Bunların neler olduğunu bir evvelki derste öğrenmiş bulunuyoruz. Bundan sonraki bölümlerde ise bu iki elemanın yaptığı işleri göreceğiz.

1- MEDD-İ TABİÎ

Medd-i Tabîî Neye Denir?

Harfin harekesini bir elif miktarı kadar uzatarak okumaya “medd-i tabîî” denir. Buna ayrıca “aslî med”, “zâtî med” ve “kasr” da denilir.

Medd-i Tabîî Ne Zaman Olur?

Harf-i med bulunur sebab-i med bulunmazsa olur.

هَذَا وَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ، لَهُ هَذَا

Vakıf halinde أَنَا، حَكِيمًا، أَبَدًا gibi.

Medd-i Tabîî Kaç Elif Miktarı Çekilir?

Medd-i tabîî bir elif miktarı çekilir. Yani “aslî med” üzerine “ferî med” ilave edilmeden sadece “aslî med” ile okunur.

Bir Elif Miktarı Neye Denir?

“Bir elif miktarı” demek, sesin bir saniye kadar uzatılması demektir. Yahut “bir parmak kaldıracak kadar zaman” demektir.

Medd-i Tabîî'nin Uzatılmasının Hükmü Nedir?

Medd-i tabîînin bir elif miktarı uzatılmasının **hükmü vaciptir**. Çünkü bu ilmin alimleri bunu bir elif miktarı uzatarak okumuşlardır. Eğer medd-i tabîî yapılmazsa kelimeleri okumak mümkün olmaz.

Açıklama:

Bir elif miktarını “bir parmak kaldıracak kadar zaman” şeklinde tarif etmek de, “bir saniyelik zaman” diye tarif etmek de mümkündür. Bunun en iyisi bizzat hocanın tarifinden öğrenmektir.

2- MEDD-İ MUTTASIL

Medd-i Muttasil Neye Denir?

Harf-i medle, sebab-i medden hemzenin aynı kelimedede bulunmasından dolayı yapılan uzatmaya “medd-i muttasıl” denir.

Medd-i Muttasil Ne Zaman Olur?

Harf-i medden sonra sebab-i med hemze olup, ikisi aynı kelimedede bulunduğu zaman olur. سَوْءَ جَاءَ جَاءَ gibi.

Medd-i Muttasilin Uzatılmasının Hükmü Nedir?

Medd-i muttasılın uzatılmasının **hükmü vaciptir**. Çünkü kıraat imamlarının hepsi, “aslî med” üzerine “ferî med” ilave edilerek uzatılmasında ittifak etmişlerdir. Bu ittifaktan vacip hükmü doğmuştur.

Medd-i Muttasıl Kaç Elif Miktarı Uzatılır?

Medd-i muttasıl 2 ila 5 elif miktarı uzatılır. Âsım kıraatinde ise 4 elif miktarı uzatılır. Buna göre: medd-i muttasıl olan kelimelerde “aslı med” üzerine “fer’î medden” 1,2,3,4 elif ilave edilmiş olur. Âsım kıraatinde 3 elif ilave edilmiş olur.

Okuma ölçüleri bakımından İmam Âsım medd-i muttasıl’ı tertîl’e göre 4, tedvîr’e göre 3, hadr’a göre 2 elif miktarı kadar uzatarak okumuştur.

Açıklama:

- a)- **Tertîl:** Kur’ân-ı Kerim’in tane tane, yavaş yavaş okunmasına denir. Aşırlarda okunduğu gibi.
- b)- **Tedvîr:** Tertîlden biraz hareketli okumaya denir. Namazlardan önce uzun mukabele okumaları gibi.
- c)- **Hadr:** Tedvîrden biraz daha hareketli okumaya denir. Hatimle kıldırılan namazlarda okunduğu gibi.
- d)- Medd-i muttasıl olan kelimelerde harf-i medden sonra hemzenin uzun şekli de kısa şekli de bulunabilir. كُنْتُمْ جَاءَ gibi.
- e)- Meddi muttasıl olan kelimelerde harf-i medden elif bazen gizli bulunur. أُولَئِكَ مَلَائِكَةٌ وَاللَّهِ gibi.

Not: Vakıf halinde مِنْ نِسَاءً، مِنْ يَشَاءُ، gibi kelimelerde Medd-i Ârız olur, lakin Medd-i Muttasıl’ın hükmü geçerlidir.

3- MEDD-İ MUNFASIL

Medd-i Munfasıl Neye Denir?

Harf-i medle sebebi medden hemzenin ayrı ayrı kelimedede bulunmasından dolayı yapılan uzatmaya “medd-i munfasıl” denir.

Medd-i Munfasıl Ne Zaman Olur?

Harf-i medden sonra, sebep-i med hemze olup ikisi başka başka kelimedede bulunduğu zaman olur.

وَمَا أَنْزَلَ إِيَّاهُ إِذْ أَخَافُ تَوْبُوا إِلَى اللَّهِ gibi.

Medd-i Munfasılın Uzatılmasının Hükümü Nedir?

Medd-i munfasılın uzatılmasının **hükümü caizdir**. Çünkü kıraat imamlarından bazıları aslî med ile, bazıları aslî med üzerine fer'î medden ilave ederek okumuşlardır. Bu ihtilaftan caiz hükümü doğmuştur.

Medd-i Munfasıl Kaç Elif Miktarı Uzatılır?

Medd-i munfasıl 1 ila 5 elif miktarı uzatılır. Âsım kıraatinde 4 elif miktarı uzatılır. Buna göre; medd-i munfasıl olan kelimeler “aslî med”le okunduğu gibi, aslî med üzerine “fer'î medden” 1,2,3,4 elif miktarı ilave edilerek de okunur. Âsım kıraatinde aslî med üzerine 3 elif ilave edilerek 4 elif miktarı ile okunmuş olur.

Medd-i munfasıl, okuma ölçüleri bakımından tertil ve tedvir tarzında aynen medd-i muttasıl gibi, hadr tarzında ise bir elif miktarı ile okunur.

Açıklama:

a)- Medd-i munfasıl olan kelimelerde, harf-i medden sonra hemzenin uzun şekli de, kısa şekli de bulunabilir.

يَا وَيْلَتَىٰ أَلِدُ وَمَا أُنزِلُ gibi.

b)- Medd-i munfasıl olan kelimelerde, harf-i med bazen gizli bulunur. مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا عِنْدَهُ إِلَّا هُنَّ لِأَنْبِيَاءٍ gibi.

c)- Medd-i munfasıl olan kelimelerde, harf-i medden elif bazen “yâ” şeklinde bulunur fakat elif okunur.

يٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْ يَبْعَثَ gibi.

d)- مَا الْآءِ kelimesinin aslı مَا الْآءِ dir. Baştaki ه harfine “harf-i tenbih” denir. هَا أَنْتُمْ gibi. مَا الْآءِ medd-i muttasıl, مَا الْآءِ medd-i munfasıl olmaktadır. Çünkü “هَ” ayrı “الْآءِ” ayrı kelimedir. Bu kelime Kur’ân-ı Kerim’de her ne kadar tek kelime şeklinde yazılmış olsa da, baş tarafı medd-i munfasıl, son tarafı medd-i muttasıl olur.

4- MEDD-İ LÂZİM

Medd-i Lâzım Neye Denir?

Harf-i medle sebab-i medden sükûn-u lâzımın aynı kelimedede bulunmasından dolayı yapılan uzatmaya “medd-i lâzım” denir.

Sükûn-u Lâzım Neye Denir?

Harfin üzerinde durulduğunda ve geçildiğinde var olan sükûna “sükûn-u lâzım” denir. **الْأَلْفُ الْذُكْرَيْنِ دَابَّةٌ** kelimelerindeki “lâm” ile birinci “bâ” ve birinci “kâf” harflerinin sükûnları gibi. Bu harfler üzerinde durulduğu zaman “lâm”, “bâ”, ve “kâf” harfleri sakin-dir. Durmadan geçildiği zaman yine sakin-dir. Böyle olan sükûna “sükûn-u lâzım” denir. Bu harflere “aslında sakin harfler” dahi denir.

Medd-i Lâzım Ne Zaman Olur?

Harf-i medden sonra sebab-i med sükûn-u lâzım olup ikisi aynı kelimedede bulunduğu zaman olur. **الْفُ الْذُكْرَيْنِ دَابَّةٌ** gibi. Başka bir ifadeyle Harfi medden sonra aslında sakin bir harf bulunduğu zaman olur.

Medd-i Lâzımın Uzatılmasının Hükümü Nedir?

Medd-i lâzımın uzatılmasının **hükümü vaciptir**. Çünkü kıraat imamlarının hepsi “aslî med” üzerine “fer’î med” ilave edilmesinde ittifak etmişlerdir. Bu ittifaktan “vacip” hükümü doğmuştur.

Medd-i Lâzım Kaç Elif Miktarı Uzatılır?

Medd-i lâzım bütün kıraatlerde; tertîl, tedvîr ve hadr ölçülerine göre 4 elif miktarı uzatılır. Buna göre imamlar, aslî med üzerine fer’î medden 3 elif ilave ederek medd-i lâzımı 4 elifle okumuşlardır.

Medd-i Lâzım Kaç Türlü Kelimedede Bulunur?

Medd-i lâzım 4 türlü kelimedede bulunur: Kelime-i müsakkale, kelime-i muhaffefe, harf-i müsakkal ve harf-i muhaffef.

Kelime-i Müsakkale Neye Denir?

Harf-i medden sora idgâmlı yani (şeddeli) bir harf bulunan kelimeye “Kelime-i müsakkale” denir. **ضَالِّينَ - حَاقِّينَ - الذَّكْرَيْنِ** kelimeleri gibi.

Kelime-i Muhaffefe Neye Denir?

Harf-i medden sonra idgâmsız yani (cezmlı) bir harf bulunan kelimeye “Kelime-i muhaffefe” denir. **الْتَّنَى** kelimesi gibi.

Harf-i Musakkal ve Harf-i Muhaffef Neye Denir?

Bazı surelerin başında bulunan ve “Hurûf-ü mukatta’a” adı verilen harflerin isimleri okunurken, kelime-i musakkaleye benzeyen harf isimlerine “harf-i müsakkal”, kelime-i muhaffefeye benzeyen harf isimlerine “harf-i muhaffef” denir.

Misal:

- a)- *) “Elif Lâm Mîm” deki “Lâm” harfi,
 *) “Dâ Sîn Mîm” deki “Sîn” harfi,
 *) “Elif Lâm Mîm Sâd” daki “Lâm” harfi, musakkal kelimeye benzediği için “harfi musakkal” denir.
- b)- *) “Elif Lâm Râ” daki “Lâm” harfi,
 *) “Hâ Mîm” deki “Mîm” harfi,
 *) “Elif Lâm Mîm” deki “Mîm” harfi,
 *) “Elif Lâm Mîm Sâd” daki “Mîm ve Sâd” harfleri, muhaffef kelimeye benzediği için “harfi muhaffef” denir.
- c-) Ayrıca “Nûn, Kâf, Sâd” kelimeleri ve benzerleri de harfi muhaffef kısmına girmektedir. Başında hurûf-ü mukatta’a bulunan bütün surelerin başlangıcında bu kural geçerlidir.

Açıklama:

Bazı sure başlarındaki “hurûf-ü mukatta’a” adı verilen bu harflerin isimleri söylendiği zaman yine de kelime olarak üç harften oluşmaktadır. İki kelime yan yana gelince “mîm” harfi yine “mîm” harfinde, “nûn” harfi de “mîm” harfinde idgâm edilmektedir. Bu

durumda “harf-i medden sonra idgâmlı bir kelime bulunursa meddi lâzım olur” kuralı geçerlidir. Lakin kolay anlaşılсын diye “müsakkal kelimeye benzeyen” harf isimlerine “harf-i müsakkal”, muhaf-fef kelimeye benzeyen harf isimlerine de “harf-i muhaffef” denir, diye ifade edilmiştir.

3. Ders

5- MEDD-İ ÂRIZ

Medd-i Ârız Neye Denir?

Harf-i med ile sebab-i medden sükûn-u ârızın aynı kelimedede bulunmasından dolayı yapılan uzatmaya “Medd-i ârız” denir.

Sükûn-u Ârız Neye Denir?

Harfin üzerinde durulduğunda var olan, geçildiğinde olmayan sükûna “Sükûn-u ârız” denir. **كَيْفَ يَسَاءُ لَسْتَعِينُ وَهَارِبٌ يَعْلَمُونَ يَوْمَ الدِّينِ** kelimelerinin vakıf halinde sonlarındaki “nûn, bâ ve hemze” harflerinin sükûnu gibi. Bu kelimelerin son harfleri harekeli iken üzerinde “vakf” yapılıncâ harekesi gider yerine sükûn gelir. Sükûn sonradan geldiği için buna “sükûn-u ârız” denir. Bu harflere “sonradan sakin harf” dahi denir.

Medd-i Ârız Ne Zaman Olur?

Harf-i medden sonra sebab-i med sükûn-u ârız olup ikisi aynı kelimedede bulunduğu zaman olur. **يَعْلَمُونَ يَوْمَ الدِّينِ لَسْتَعِينُ** kelimeleri gibi. Başka bir ifadeyle: Harfi medden sonra, sonradan sakin bir harf bulunursa olur.

Medd-i Ârızın Uzatılmasının Hükümü Nedir?

Medd-i ârızın uzatılmasının hükümü caizdir. Çünkü kıraat imamlarından bazıları aslı med ile, bazıları aslı med üzerine fer’î meddin ilavesiyle okumuşlardır. Bu ihtilaftan “caiz” hükümü doğmuştur.

Medd-i Ârız Kaç Elif Miktarı Çekilir?

Medd-i ârız 1 ila 5 elif miktarı çekilir. Yani, aslî med ile de, aslî med üzerine fer'î meddin 1,2,3,4 ilavesiyle de okunur.

Medd-i Ârızda Kaç Vecih Caizdir?

Medd-i ârızda 7 vecih caizdir.

Bu Vecihler Hangileridir?

Bu vecihler: Tûl, tevassut, kasr, tûl ile işmâm, tevassut ile işmâm, kasr ile işmâm, kasr ile revm vecihleridir.

Tul, Tevassut, Kasr Neye Denir?

Tul : Medd-i ârız 4 ila 5 elif miktarı,

Tevassut : 2 ila 3 elif miktarı,

Kasr : 1 elif miktarı uzatmaya denir.

İşmâm Neye Denir?

Üzerinde vakfedilen kelimenin son harfinin ötre hareketine işaret etmek üzere dudakları toplamaya “işmâm” denir. Bunun hocadan görülerek öğrenilmesi lazımdır.

Revm Neye Denir?

Üzerinde vakfedilen kelimenin son harfinin hareketini hafif bir sesle okumaya “revm” denir. Bunun da bizzat hocadan öğrenilmesi lazımdır.

Bu Vecihler Hangi Kelimelerde Yapılır?

- Üzerinde vakfedilen kelimenin son harfi üstün olursa 3 vecih caiz olur. Tûl, tevassut, kasr... Vakf halindeki **يُعْمُونَ يُنْفِقُونَ** gibi.
- Üzerinde vakfedilen kelimenin son harfi esreli olursa 4 vecih caiz olur. Tûl, tevassut, kasr, kasr ile revm. Vakf halindeki **الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ * الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ** gibi.
- Üzerinde vakfedilen kelimenin son harfi ötreli olursa 7 vecih caiz olur. Tûl, tevassut, kasr, tûl ile işmâm, tevassut ile işmâm, kasr ile işmâm ve kasr ile revm. **نَسْتَعِينُ** gibi.

Açıklama:

Yusuf suresinin 11. ayetindeki لَاتَأْمَنَّا kelimesinde hem “ışmâm” hem de “revm” yapılır. Bu kelimenin aslı لَاتَأْمَنَّا dır. İmam Âsım bu kelimedeki birinci “nûn” harfinin harekesinin ötre hareke olduğunu göstermek için ışmâm da yapar, revm de yapar. İshmâm ve revmin tarifi yukarıda geçti. Uygulamasını hocadan öğreniniz.

İshmâm ve Revm Nerelerde Yapılmaz?

- Üzerinde vakfedilen kelimenin son harfinin harekesi “üstün” olursa, orada ışmâm ve revm yapılmaz. يُغْلَمُونَ – يُنْفِقُونَ gibi.
- Üzerinde vakfedilen kelimenin son harfi “ta-i merbuta” şeklinde “müennes taşı” olursa, orada ışmâm ve revm yapılmaz. مُنْحَرِقَةٌ – هُمَزَةٌ – لُمَزَةٌ gibi. Böyle olan kelimelerdeki “tâ”lar vakf anında “he” olurlar. Onun için ışmâm yapılamaz.
- Üzerinde vakfedilen kelime cem’i müzekker zamiri olursa عَلَيْهِمُ gibi, orada da ışmâm ve revm yapılmaz.
- Üzerinde vakfedilen kelimenin son harfinin harekesi “ârizî” hareke olursa, orada da ışmâm ve revm yapılmaz. وَلَاتَنْسُوا وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ – وَالْفُضْلُ gibi. Burada “vela tensev” kelimesinin vâv’ındaki hareke sonradan gelmiştir. “ve entüm” kelimesinin mîm’indeki hareke de sonradan gelmiştir. İşte böyle sonradan gelen hareketlere “ârizî hareke” denir. Bunlarda ışmâm ve revm yapılmaz.

6- MEDD-İ LÎN

Medd-i Lîn Neye Denir?

Harf-i lîn ile sebab-i medden sükûnun aynı kelimedeki bulunmasından dolayı yapılan uzatmaya “medd-i lîn” denir.

Harf-i Lîn Neye Denir?

Kendisi sakin mâkablî üstünlü “vav” ile “ya” harfine “harf-i lîn” denir. مِنْ خَوْفٍ، عَلَيْهِ، إِلَيْهِ gibi.

Medd-i Lîn Ne Zaman Olur?

Harf-i lînden sonra sebab-i med sükûn olup ikisi aynı kelimedede bulunduğu zaman olur. Vakıf halindeki

دَائِرَةُ السُّؤءِ - عَلَيْهِ - مِنْ خَوْفٍ - kelimeleri gibi.

Medd-i Lîn'in Uzatılmasının Hükümü Nedir?

Medd-i lînin uzatılmasının **hükümü caizdir**. Çünkü kıraat imamlarından bazıları aslî med ile, bazıları aslî med üzerine fer'î med ilavesiyle okumuşlardır. Bu ihtilâftan “caiz” hükümü doğmuştur.

Medd-i Lîn Kaç Elif Miktarı Uzatılır?

Medd-i lîn 1 ila 3 elif miktarı uzatılır. Yani, aslî med ile de, aslî med üzerine fer'î meddin 1 veya 2 ilavesiyle de okunur.

Medd-i Lîn'de Kaç Vecih Caizdir?

Aynen medd-i ârız gibi 7 vecih caizdir.

- 1- Eğer harf-i lîn den sonra sebab-i med “sükûn-u lâzım” olursa iki vecih caizdir: Tûl, tevassut. كَلِمَاتُ هَذَا يَا عَيْنُ صَادُ . عَيْنُ سَبِينُ قَائِفُ ‘daki “عَيْنُ” lafızları gibi. Bu “ayn” lafızlarında, tûl ve tevassut yapılır, kasr yapılmaz. Buna “lâzım lîn” dahi denilir.
- 2- Harf-i lîn den sonra sebab-i med sükûn-u ârız olursa bakılır:
 - a)- Üzerinde vakfedilen kelimenin son harfinin harekesi üstün olursa 3 vecih caiz olur: Tûl, tevassut, kasr. الْيَوْمُ kelimesi gibi.
 - b)- Üzerinde vakfedilen kelimenin son harfinin harekesi esre olursa 4 vecih caiz olur: Tûl, tevassut, kasr, kasr ile revm. اُنْتَبِهَنَّ kelimesi gibi.
 - c)- Üzerinde vakfedilen kelimenin son harfinin harekesi ötre ise 7 vecih caiz olur: Tûl, tevassut, kasr, tûl ile işmâm, tevassut ile işmâm, kasr ile işmâm, kasr ile revm. خَيْرٌ kelimesi gibi. Bunlara da “Ârız lîn” denir.
 - d)- Üzerinde vakfedilen kelimenin son harfi hemze olursa, ona da “muttasıl lîn” denir. عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السُّؤءِ gibi.

Medd-i Lîn'in Diğer Medlerden Farkı Nedir?

Medd-i muttasıl, medd-i munfasıl, medd-i lâzım ve medd-i ârızlarda harf-i medler var ve bunlar harekeyi uzatırlar. Medd-i lîn'de ise "harf-i lîn" adı verilen "vâv" ve "yâ" harfi var ve uzatılan bu harflerin lîn sıfatıdır. Bu sebeple medd-i lîn en fazla 3 elif miktarı uzatılmalıdır.

Dikkat:

Medd-i lîn olan kelimelerde bazen şu hata yapılmaktadır. Harf-i lîn'in sükûnu uzatılması gerekirken ondan önceki harfin harekesi uzatılıyor. "vela nevvvm" denecek yerde "vela neeevm" deniliyor ki, bu bir hatadır, dikkat edilmelidir.

4. Ders

TENVİN VE SAKİN NUN

Bundan sonra gelecek lhfa, izhâr, iklab ve benzeri tecvid konularında birçok kaidenin doğmasına sebep olan iki eleman vardır: Tenvin ve Sakin nun.

Bu iki elemanın 28 Kur'ân harfiyle olan münasebetlerini gayet iyi bilmemiz gerekmektedir. Çünkü bu konu diğerleri gibi tecvid ilminin önemli konularından birisidir.

A)- TENVİN

Tenvin Neye Denir?

Halk dilinde ifade edildiği şekliyle tenvin; iki üstün, iki esre ve iki ötreye denir. (أُ، أُ) gibi. Aslında bunun birisi sakin bir nun harfidir. Diğerisi ise harfin harekesidir.

Tenvin Nerelerde Bulunur?

Genel olarak tenvin, isim olan kelimelerin sonunda bulunur. Ve o kelimenin sonunu "nûn"lu okutan, sakin bir nûn harfidir.

Bunun yazıdaki işaretine iki üstün, iki esre ve iki ötre denir. Fakat okunuşu ile yazılışı farklı olmaktadır. اُنْ=اُنْ اِنْ اُنْ gibi. Buradaki sakın nûn harfi ile hemzenin harekesi birlikte yazılınca iki üstün, iki esre ve iki ötre adını almıştır.

B)- SAKİN NÛN

Sakin Nûn Neye Denir?

Okunduğu halde harekesi olmayan cezmlı nûn harfine denir. اِنْ اُنْ اُنْ کِنْ اِدُنْ kelimelerindeki nûn harfleri gibi.

Sakin Nûn Nerelerde Bulunur?

Tenvin sadece isimlerde bulunduğu halde, sakın nûn, isim, fiil ve harflerin ortasında ve sonunda bulunabilir. Ancak Kur'ân-ı Kerimde iki kelime vardır ki; onlarda sakın nûn yerine tenvin yazılmıştır. اَلَاک:15 ve یُسُف:32) kelimeleri gibi.

Bu iki elemanın 28 Kur'ân harfiyle karşılaşmasından meydana gelen bir takım kurallar vardır. Şimdi sırasıyla bunları görelim.

(Sıfatı Arızanın Dördüncüsü)

İ H F Â

İhfâ Neye Denir?

Tenvin veya sakın nun harfinin zatını gizleyip, sıfatı olan gunnesini, ihfa harfleri üzerinde biraz devam ettirmeye “ihfa” denir.

İhfâ Harfleri Nelerdir, Kaç Tanedir?

İhfâ harfleri:

صِفْ دَا ثَنَا جُودَ شَخِصٍ قَدْ سَمَا كَرَمًا ضَعَّ ظَالِمًا زِدْ تُقَا دُمْ طَالِبًا فَتْرَى

kelimelerinin baş harfleri olup 15 tanedir. Bu cümleyi iyice ezberleyiniz.

İhfâ Ne Zaman Olur?

Tenvin veya sakın nûn ihfa harfleriyle karşılaştığı zaman olur. غَنِيٌّ كَرِيمٌ - وَفَتْحٌ قَرِيبٌ - مِنْ فِتْنَةٍ قَلِيلَةٍ gibi.

İhfânın Hükümü Nedir?

İhfâyı yapmanın hükümü bütün kurrâya göre vaciptir. (Bundan önceki baskılarda vaki olan bir hatayı burada düzeltiyorum)

İhfânın Ölçüsü Nedir?

Tertîle göre bir buçuk, tedvîr ve hadra göre bir elif miktarı kadar uzatmaktır. Bir başka ifadeyle; tenvin ve sakin nûn harfinin gunnesini, ihfa harfi üzerinde bir-bir buçuk saniye kadar uzatmaktır.

İhfâ Kaç Kısımdır?

İhfa iki kısımdır: Dil ihfası, dudak ihfası...

Dil İhfâsı Neye Denir?

Tenvin veya sakin nûn harfi ihfâ harfleriyle karşılaştığı zaman yapılan ihfâya “Dil ihfâsı” denir. Biraz evvel örnekleri görülmüştür.

Dudak İhfâsı Neye Denir?

Sakin “mîm” harfi “bâ” harfine uğradığı zaman yapılan ihfâyaya “Dudak ihfâsı” denir. **بِهْ - اَمْ بِهْ** gibi. Bu konu “sakin mîm” bahsinde tekrar gelecektir.

İhfâ Nasıl Yapılır?

İhfâ yapılırken dilin ucu, “nûn” mahrecine değmeyip, alt çenedeki yerinde durur, ortası damağa az yükselir ve bu esnada ses hem ağızdan hem de genizden getirilir. Bunu bizzat hocadan görerek ve duyarak öğreniniz.

(Sıfatı Arızanın Beşincisi)

İ Z H A R

İzhar Neye Denir?

Tenvin veya sakin nûn harfini gunnesiz, açık ve net bir şekilde okuduktan sonra, fazla ara vermeden, izhar harfine geçmeye “izhar” denir. İzhar, ihfanın tam zıddıdır.

İzhar Harfleri Nelerdir, Kaç Tanedir?

İzhar harfleri: **اللَّهُ حَيٌّ خَالِقٌ عَدْلٌ غَنِيٌّ هَادٍ** kelimelerinin baş harfleri olup 6 tanedir.

İzhar Ne Zaman Olur?

Tenvin veya sakin nûn, izhar harflerinden biriyle karşılaştığı zaman olur. **مِنْ خَوْفٍ - مَنْ أَمَنَ - غَمُورٌ حَلِيمٍ** gibi.

İzhar Nasıl Yapılır?

Tenvin veya sakin nûn harfi, açık ve net bir şekilde okunduktan sonra hemen izhar harfine geçilir. Tenvin veya sakin nûn'dan izhar harfine geçerken yarım saniye kadar ses ve nefes kesilmesi gerekir. Yani sektenin yarısı kadar. (Men-âmene, Min-havvf) gibi. Bunu bizzat hocadan öğreniniz.

İzhar'ın Hükümü:

İzhar'ın hükümü vaciptir. Tenvin veya nunu sakineden sonra (غ) ve (خ) harfleri geldiğinde Ebu Ca'fer, ihfa yaptığı için bu iki harfte izhar caizdir.

İZHAR'IN ÇEŞİTLERİ

1)- Dil İzharı:

Dil İzharı Neye Denir?

Tenvin ve sakin nûn ile altı izhar harfi arasında yapılan izhar'a “dil izharı” denir. **مِنْ خَوْفٍ - مَنْ أَمَنَ** gibi. Biraz önce geçti.

2)- Dudak İzharı:

Dudak İzharı Neye Denir?

Sakin mim harfi “mîm” ile “bâ” harfinden başka harfe uğradığı zaman yapılan izhar'a “dudak izharı”(izhar-ı şefevi) denir. **أَمْ لَكُمْ سُلْطَانٌ** gibi.

3)- *Bir Kelime İzharı:*

Bir Kelime İzharı Neye Denir?

Sakin nûn harfi ile vâv yahut yâ aynı kelimedeki buldukları zaman yapılan izhara “bir kelime izharı” denir. فَنَوَانٌ صِنَوَانٌ بُنْيَانٌ gibi.

4)- *Sâir Hurufât İzharı:*

Sâir Hurufât İzharı Neye Denir?

Diğer harflerin izharı demektir. Normal olarak okuma işi sürdürülürken sakın harften diğer harfe geçerken, her harfin hakkını vererek izhar etmeye denir. Tam gösterilmeyen bir harf ya hareke veriliyormuş gibi veya kalkale yapılyormuş gibi anlaşılır. Okuyucunun buna dikkat etmesi gerekir. Bu izhar daha çok tilavet dersleri esnasında görülecektir.

5)- *Kameriyye İzharı:*

Kameriyye İzharı Neye Denir?

Lâm-ı tarif ile kameriye harfleri arasında yapılan izhar’a “İzhar-ı kameriyye” denilir. Buna Ayrıca “Lâm-ı Tarif izharı” dahi denilir.

İzhar-ı Kameriyye Harfleri Nelerdir, Kaç Tanedir?

İzhar-ı kameriyye harfleri 14 tanedir ve أَبْغِ حَبْكَ وَخَفْ عَقِيمَهُ harfleridir.

İzhar-ı Kameriyye Ne Zaman Olur?

Sakin olan lâm-ı tariften sonra kameriyye harflerinden birisi bulunduğu zaman olur. وَالْفَجْرِ - وَالْعَصْرِ - وَالْقَمَرِ gibi.

İzhar-ı Kameriyye Nasıl Yapılır?

Lâm-ı tarif gayet açık ve net olarak okunur. Bu esnada kameriyye harfi ile Lâam-ı tarif arasında ses ve nefes bir an kesilir ve okumaya devam edilir. (Vel-fecri, Vel-asri, Vel-kameri) gibi.

6)- Lâm-ı Aslî İzharı:

Lâm-ı Aslî Neye Denir?

Kelimeye sonradan gelmeyip kelimenin aslında bulunan “lâm” harfine “Lâm-ı aslî” denir. **لَهُوَ - خَلَقَ - جَعَلَ** gibi.

Lâm Aslî İzharı Ne Zaman Olur?

Kelimenin asıl harfi olan “lâm” harfi, sakın olarak bulunduğu zaman olur. **جَعَلْنَاهُ - وُلْدَانٌ - أَلْهَيْكُمْ - إِنْتَقَى** gibi.

Açıklama:

- 1- Lâm-ı aslî kelimelerin başında bulunduğu “Lâm-ı tarif” gibi görünebilir. Bu konuda biraz gayret gösterilirse yanlışlığa düşülmez. **يَوْمَ التَّقَى الْجَمْعَانِ** kelimesinde lâm harfi gibi.¹
- 2- Bu izhar’a “İzhar-ı Lâm-ı fi’li” dahi denilmektedir. Lâm-ı tarif ile Lâm-ı aslî’yi veya Lâm-ı fi’li’yi ayırt etmek için biraz Arapça bilmeye gayret ediniz.

(Sıfatı Arızanın Altıncısı)

İ K L Â B

İklâb Neye Denir?

Tenvin veya sakın nûn harfini, “mîm” harfine çevirip gunnesini “bâ” harfi üzerinde göstererek okumaya “iklâb” denir.

İklâb Ne Zaman Olur?

Tenvin veya sakın nûn “bâ” harfiyle karşılaştığı zaman olur. **مِنْ بَعْدِ سَمِيعٍ بَصِيرٍ** gibi.

İklâbın Hükümü ve Ölçüsü Nedir?

Bütün kıraat alimlerine göre iklab **vaciptir**. Ölçüsü, tertîle göre bir buçuk, tedvîr ve hadra göre bir elif miktarı kadar uzatmaktır. (Önceki baskılarda yapılan yanlış düzeltiyorum.)

¹ Burada “il-teğâ” kelimesindeki “Lâm” lâm-ı aslîdir. “el-Cem’ân” kelimesindeki “Lâm” ise lam-ı tariftir. Birisi “Lâm-ı Aslî” izharı olur, birisi ise “Kameriyye” izharı olur.

İklâb Nasıl Yapılır?

Önce, “bâ” harfiyle karşılaşan tenvin veya sakin nûn harfi halis bir “mîm”e çevrilir. Sonra bu “mîm”in gunnesi ölçüsüne uygun şekilde “bâ” üzerinde gösterilir. Bu esnada dudaklar sadece birbirine dokundurulur, fakat bastırılmaz.

أَنْبِئُهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ مِنْ بَعْدِ - gibi. Bunu da bizzat hocadan öğreniniz.

İDGÂM MEAL-GUNNE

İdgâm Meal-Gunne Neye Denir?

Gunne ile beraber yapılan idgâma “İdgâm meal-gunne” denir.

Gunne Neye Denir?

Genizden gelen sese gunne denir.

İdgâm Meal-Gunne Ne Zaman Olur?

Tenvin veya sakin nûn يَمْنُو harflerinden biriyle karşılaştığı zaman olur.

خَيْرًا يَرَهُ - فَضْلًا مِنَ اللَّهِ - وَمَنْ يَعْمَلْ - مِنْ وَلَدٍ - مِنْ نَارٍ

İdgâm Meal-Gunne Nasıl Yapılır?

Tenvin veya sakin nûn harfi önce “يَمْنُو” harflerinden birisi haline getirilir, sonra birbirinde idgâm edilir ve aynı anda ses hem ağızdan hem genizden getirilir.

İdgâm Meal-Gunnenin Ölçüsü Nedir?

İdgâmın gunne ile beraber yapılmasından dolayı tertile göre bir buçuk, tedvîr ve hadr’a göre bir elif miktarı kadardır.

İdgâm Meal-Gunnenin Hükümü

Tenvin veya sakin nun’dan sonra mim ve nun harfi geldiği zaman ğunneli idgâm yapmak kıraat imamlarının ittifakıyla vaciptir. Tenvin veya sakin nundan sonra vav veyahut ya harfi geldiği zaman ğunneli ve gunnesiz idgâm yapılabildiği için kıraat imamlarının ihtilafıyla caizdir.

Hangi Kelimeler İdgâm Meal-Gunne Olmazlar?

- 1- Sakin nûn ile vâv yahut yâ aynı kelimedede bulunursa İdgâm mealgunne olmaz, izhar olurlar. Ayrıca bunlara “bir kelime izharı” denilir. *قَتَوَانُ صِنَوَانُ بُنْيَانُ دُنْيَا* gibi. İzharın çeşitleri bahsine bakınız.
- 2- Yâsin ve Nûn surelerinin başındaki harflerin isimleri okunurken de, Âsım kıraatine göre İdgâm mealgunne olmaz, izhar olurlar. *يَسَ وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ – نَ وَالْقَلَمِ* gibi. Ancak İmam Âsım hazretleri burada idgâmla da okumaktadır. İdgâmla okunduğunda bir şey lazım gelmez. Fakat izharı tercih olunur.

İDGÂM BİLÂ-GUNNE

İdgâm Bilâ-Gunne Neye Denir?

Gunnesiz yapılan idgâma “İdgâm bilâ-gunne” denir.

İdgâm Bilâ-Gunne Ne Zaman Olur?

Tenvin veya sakin nûn (ل) harflerinden biriyle karşılaştığı zaman olur. *عُفُورٌ رَحِيمٌ – هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ – مِنْ رَبِّهِمْ* gibi.

İdgâm Bilâ-Gunne Nasıl Yapılır?

Tenvin veya sakin nûn, önce (ل) harflerinden birisi haline getirilir. Sonra gunnesiz olarak birbirinde idgâm edilir.

İdgâm Bilâ-Gunnenin Ölçüsü Nedir?

Gunnesiz idgâm olduğundan dolayı bu idgâmın ölçüsü tertîl, tedvîr ve hadr tarzlarına göre bir elif miktarı kadardır. Kıraat imamlarının ittifakıyla gunnesiz idgâm vaciptir.

Hangi Kelime İdgâm Bila-Gunne Olmaz?

Kur’ân-ı Kerim, Kıyâme suresi ayet 28’deki *مَنْ رَاقٍ* kelimesi, Âsım kıraatinde idgâm bilâ-gunne olmaz, “sekte” olur. Neden sekte olduğu, ileride sekte bahsinde anlatılacaktır.

5. Ders

(Sıfatı Arızanın Yedincisi)

İDGÂMLAR BAHSİ

Tecvid ilminin çok geniş ve önemli konularından birisi idgâmlar bahsidir. Burada her Kur'ân okuyucusu için bilinmesi gerekli olan idgâm konuları özet olarak anlatılacaktır. Ancak idgâm bahsini ayrı ayrı ele almadan önce genel bilgiler halinde şunları öğrenelim.

İdgâm Neye Denir?

İdgâm yan yana bulunan iki harften, harekesiz birinci harfi harekeli ikinci harfe katmaya ve ikinci harfi şeddeli gibi okumaya denir. اِذْ ظَلَمُوا وَقَدْ دَخَلُوا gibi.

İdgâmlar Kaça Ayrılır?

İdgâmlar, “İdgâmın çeşitleri “ ve “İdgâmın kısımları” diye ikiye ayrılır.

İdgâmın Çeşitleri Nelerdir?

İdgâmın çeşitleri; “İdgâm mealgunne”, “İdgâm bilâ-gunne”, “İdgâm-ı misleyn”, “İdgâm-ı mütecâniseyn”, “İdgâm-ı mütegâribeyn” ve “İdgâm-ı şemsiyye”dir.

İdgâmın Kısımları Nelerdir?

İdgâmın kısımları; “İdgâm-ı kebîr”, “İdgâm-ı sağîr”, “İdgâm-ı tam”, “İdgâm-ı nâkis”, “İdgâm mealgunne” ve “İdgâm bilâ-gunne”dir.

İDGÂMIN KISIMLARI

1)- İdgâm-ı Kebir:

Büyük idgâm demektir. Yan yana bulunan harekeli iki harften, birinci harfin harekesi atılıp sakin hale getirildikten sonra ikinci harfte idgâm edilir. Bu şekilde yapılan idgâma, “İdgâm-ı kebîr” denir.

مَا سَلَكَكُمْ = مَا سَلَكَكُمْ، لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ = لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ gibi.

Âsim kıraatinde bu kısım idgâm yoktur. لَا تَأْمَنَّا= لَا تَأْمَنَّا Yusuf sûresi 11. Ayetindeki örnek bizim kıraatimizde işmam ile yapılır.

2)- İdgâm-ı Sağîr:

Küçük idgâm demektir. Yan yana bulunan iki harften hareketsiz birinci harfi harekeli ikinci harfe katmaya ve ikinci harfi şeddeli gibi okumaya denir. Yapılmakta olan tüm idgâmlar bu kısım idgâmlardır. وَقَدْ دَخَلُوا وَبَلَّ لُجُؤًا، وَقَدْ دَخَلُوا gibi.

3)- İdgâm-ı Tam:

Tam ve kâmil idgâm demektir. Yan yana bulunan harflerden, idgâm edilen birinci harf, ikinci harfte tamamen kaybolup ve telaffuz esnasında ayırmak mümkün olmazsa bu idgâm, idgâm-ı tam olur. عَفُورٌ رَحِيمٌ وَقَدْ تَبَيَّنَ إِذْ ظَلَمُوا مِنْ نَارٍ gibi.

4)- İdgâm-ı Nâkıs:

Eksik idgâm demektir. Yan yana bulunan iki harften idgâm edilen birinci harf, ikinci harfte tamamen kaybolmayıp sesi biraz duyulursa bu idgâm, idgâm-ı nâkısır.

وَمَنْ يَعْمَلْ وَقَالَ أَحَطْتُ أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ gibi.

Açıklama:

وَمَنْ يَعْمَلْ örneğinde sâkin “nûn” harfi “ya” harfinde tamamen kaybolmayıp sesinin biraz duyulması lazımdır ki, buna nâkıs idgâm denir.

وَقَالَ أَحَطْتُ örneğinde dikkat edilirse ط harfinin تا harfinde tamamen kaybolmayıp sesinin biraz duyulduğu anlaşılacaktır ki, işte bu nâkıs idgâmdır. أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ örneğinde görülüyor ki قاف harfi كاف harfinde tamamen kaybolmayıp sesi biraz duyuluyor. İşte bu da nâkıs idgâmdır.

5)- İdgâm Meal-Gunne:

- Gunneli idgâm demektir.
- Tenvin veya sakin nûn يَمْنُو harflerinden birisinde idgâm edilirse فَضْلًا مِنَ اللَّهِ - خَيْرًا يَرَهُ gibi,
- Lâm-ı tarif nûn harfinde idgâm edilirse وَالنَّاسِ gibi,
- Bâ harfi mîm harfinde idgâm edilirse اِزْكَبْ مَعَنَا gibi,
- Sakin mîm, mîm harfinde ve sakin nûn, mîm ve nûn harfinde idgâm edilirse عَلَيْهِمْ مُؤَصَّدَةٌ - مِنْ مَالٍ - مِنْ نَارٍ gibi, yapılan idgâm, “idgâm mealgunne” yani “gunneli idgâm” olur.

6)- İdgâm Bilâ-Gunne:

- Gunnesiz idgâm demektir.

Tenvin, nûn ve mîm harfinin dışında kalan harfler birbirinde idgâm edilirse idgâmlar “İdgâm bilâ-gunne” yani “gunnesiz idgâm” olurlar. Örnekleri bütün idgâm çeşitlerinde vardır. Gunneli idgâmların dışında kalan bütün idgâmlar, gunnesiz idgâmlardır.

İDGÂMIN ÇEŞİTLERİ

Tenvin ve Sâkin Nûn bahsinde okuduğumuz bu bilgileri, burada bir başka açıdan tekrar edeceğiz. Biraz önce idgâmın kısımlarını görmüştük. Şimdi de idgâmın çeşitleri üzerinde açıklama yaparak onların neler olduğunu sırasıyla görelim. Aynı zamanda onlar içerisinde idgâmın hangi kısımları bulunmaktadır. Onları da görelim.

1- İDGÂM MEAL-GUNNE

İdgâm Meal-Gunne Neye Denir?

Gunne ile beraber yapılan idgâm’a “idgâm meal-gunne” denir.

İdgâm Meal-Gunne Ne Zaman Olur?

Tenvin veya sakin nûn يَمْنُو harflerinden biriyle karşılaştığı zaman olur. فَضْلًا مِنَ اللَّهِ - خَيْرًا يَرَهُ - وَمَنْ يَعْمَلْ gibi.

İdgâm Meal-Gunnede İdgâmın Hangi Kısımları Bulunur?

- 1- Tenvin veya sakin “nun” “يَمْنُو” harflerinden “nun” ve “mîm” harflerinde idgâm edilirse idgâm, hem “idgâm-ı tam” hem gunneli, hem de idgâmı sağır olur. مِنْ نَارٍ مِنْ مَالٍ gibi.
- 2- Tenvin veya sakin nûn “يَمْنُو” harflerinden “yâ” ile “vâv” harflerinde idgâm edilirse idgâm, hem “idgâm-ı nâkıs” hem gunneli hem de idgâmı sağır olur. مِنْ وَلَدٍ وَمَنْ يُعْمَلُ gibi.

2- İDGÂM BİLÂ-GUNNE

İdgâm Bilâ-Gunne Neye Denir?

Gunnesiz yapılan idgâma “idgâm bilâ-gunne” denir.

İdgâm Bilâ-Gunne Ne Zaman Olur?

Tenvin veya sakin nûn (لر) harflerinden biriyle karşılaştığı zaman olur. غُفُورٌ رَحِيمٌ - هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ - مِنْ رَبِّهِمْ gibi.

İdgâm Bilâ-Gunnede İdgâmın Hangi Kısımları Bulunur?

Tenvin veya sakin nûn “لر” harflerinde idgâm edilirse idgâm, hem “gunnesiz” hem “İdgâm-ı tam” ve hem “idgâmı sağır” olur. غُفُورٌ رَحِيمٌ gibi.

Ayrıca “İdgâmın kısımları” bölümünde 6. maddeyi de okuyunuz. Oradaki ifade edilenler de “idgâm bilâ-gunne” yani, gunnesiz idgâm olurlar.

3- İDGÂM-I MİSLEYN

İdgâm-ı Misleyn Neye Denir?

İkisi de aynı olan harflerden, harekesiz birinci harfi, harekeli ikinci harfe katmaya ve ikinci harfi şeddeli gibi okumaya “İdgâm-ı misleyn” denir.

İdgâm-ı Misleyn Ne Zaman Olur?

Bir harf sakin olup yine kendisi gibi bir harfe uğradığı zaman olur. *فَمَا رِبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ - أَنْ اضْرَبَتْ بِعَصَاكَ - أَوْأَوْ وَنَصَرُوا* gibi.

İdgâm-ı Misleynin Ölçüsü Nedir?

Eğer gunneli ise İdgâm mealgunne, gunnesiz ise İdgâm bilâgunne gibidir.

İdgâm-ı Misleyn Kaç Şekilde Bulunur?

- 1- İdgâm edilen birinci harf ile idgâm olunan ikinci harf aynı kelimedede bulunursa, tek harf olarak yazılır. Fakat, üzerine şedde konur. *مَرَّبْتُ تَبُّ* gibi. Bunlara tabiî (doğal) idgâm denir.²
- 2- İdgâm edilen birinci harf ile, idgâm olunan ikinci harf aynı kelimedede bulunursa ayrı ayrı yazılır, fakat ikinci harf şeddeli gibi okunur. *وَهُمْ مِنْ قُلِّ لَهُمْ* gibi. Bunlara da sînâ (ya-pay) idgâm denir.

İdgâm-ı Misleynde İdgâmın Hangi Kısımları Bulunur?

- 1- Sakin nûn yine “nûn” harfinde idgâm edilirse idgâm, İdgâm-ı misleyn, idgâmı tam, idgâmı sağır ve İdgâm meal-gunne olur. *مِنْ نَارٍ وَمَنْ نُعَمِّرُهُ* gibi.
- 2- Sakin mîm yine “mîm” harfinde idgâm edilirse idgâm, “İdgâm-ı misleyn meal-gunne” “idgâmı tam, idgâmı sağır” olur. *عَلَيْهِمْ مُؤَصَّدَةٌ أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ* gibi.
- 3- “Nûn” harfi ile “mîm” harfinden başka harfler yine kendi mislinde idgâm edilirse idgâm, “gunnesiz, tam, sağır ve misleyn” olur. *وَقَدْ دَخَلُوا بَلَّ لَجُوا أَوْأَوْ وَنَصَرُوا* gibi.
- 4- Harekesiz birinci harf harekeli ikinci harfte idgâm edilirse idgâm, “İdgâm-ı sağır” olur. Yukarıdaki misaller gibi.

² (مُدَكِّرٍ - مُدْتَكِرٍ) (عَمَّا - عَنْ مَا) (مِمَّا - مِنْ مَا) (فَأَمَّا - فَإِنَّ مَا) gibi kelimelerin asılları farklı olmuş olsa da bunların dışındaki şeddeli harflere idgâm-ı misleyn denilmesi doğrudur.

- 5- Birinci harf ikinci harfte tamamen kaybolduğu içinde idgâm,
“İdgâm-ı tam” olur. وَقَدْ دَخَلُوا بِلَ لُجُوا gibi.

SAKİN MÎM’İN HALLERİ

Sakin Mîm’in Kaç Hali Vardır?

Sakin mîm’in üç hali vardır:

- 1- Sakin mîm yine “mîm” harfine uğrarsa İdgâm-ı misleyn meal-gunne olur. أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ gibi.
- 2- Sakin mîm, “bâ” harfine uğrarsa dudak ihfâsı(ihfâ-ı şefevi) olur. تَزِيمِهِمْ بِحِجَارَةٍ gibi.
- 3- Sakin mîm, “bâ” ile “mîm”den başka harfe uğrarsa dudak izhar(izhar-ı şefevi) olur. هُمْ فِيهِ لَكُمْ دِينُكُمْ gibi.

6. Ders

4- İDGÂMI MÜTECÂNİSEYN

İdgâmı Mütecâniseyn Neye Denir?

Cinsleri(mahreçleri) itibariyle aynı olan harflerin birbirinde idgâm edilmesine “İdgâm-ı mütecâniseyn” denir.

İdgâmı Mütecâniseyn Harfleri Nelerdir, Kaç Tanedir?

İdgâm-ı mütecâniseyn harfleri ط د ت ظ ذ ث ب م harfleri olup 8 tanedir.

İdgâm-ı Mütecâniseyn Ne Zaman Olur?

Cinsleri ve grupları aynı olan bu harfler birbirleriyle karşılaştığı zaman olur. إِذْ ظَلَمُوا يَلْهَتْ ذَلِكْ وَقَالَتْ طَائِفَةٌ مَاعْبُدْكُمْ يَا بُنَيَّ اذْكَبْ مَعَنَا gibi.

İdgâm-ı Mütecâniseyn Nasıl Yapılır?

Harekesiz birinci harf, harekeli ikinci harfte idgâm edilir ve ikinci harf şeddeli gibi okunur. Yukarıdaki misallere bakınız.

İdgâm-ı Mütecâniseyn'in Ölçüsü Nedir?

Eğer gunneli ise İdgâm meal-gunne, gunnesiz ise İdgâm bilâ-gunne gibidir.

İdgâm-ı Mütecâniseyn'de İdgâmın Hangi Kısımları Bulunur?

- 1- Harekesiz “bâ” harfi, “mîm” harfinde idgâm edilirse idgâm, “İdgâm-ı mütecâniseyn mealgunne” idgâmı tam, idgâmı sağır” olur. *يَابُنَيَّ اِزْكَبْ مَعَنَا* gibi.
- 2- “Bâ” ile “mîm”den başka harfler birbirinde idgâm edilirse idgâm, “İdgâm-ı mütecâniseyn bilâgunne” idgâmı tam ve idgâmı sağır” olur. *فَلَمَّا اَنْقَلَتْ دَعَوَ اللّٰهُ* gibi.
- 3- İnce harf, ince harfte veya ince harf kalın harfte idgâm edilirse idgâm, “İdgâm-ı tam” olur. *وَقَالَتْ طَائِفَةٌ مَّا عِبَدْتُكُمْ* gibi.
- 4- Kalın harf ince harfte idgâm edilirse idgâm, “İdgâm-ı nâkıs” olur. *وَقَالَ اَحَطْتُ لَيْنُ بَسَطْتُ* gibi. Nakıs idgâm bahsine de bakınız.
- 5- Harekesiz birinci harf harekeli ikinci harfte idgâm edilirse idgâm, “İdgâm-ı sağır” olur. *اَنْقَلَتْ دَعَوَ اللّٰهُ اِذْظَلَمُوا* gibi.

5- İDGÂM-I MÜTEKÂRİBEYN

İdgâm-ı Mütekâribeyn Neye Denir?

Mahrecleri ve sıfatları itibariyle yakınlığı olan harflerin birbirinde idgâmına “İdgâm-ı mütekâribeyn” denir.

İdgâm-ı Mütekâribeyn Harfleri Nelerdir, Kaç Tanedir?

İdgâm-ı mütekâribeyn harfleri ل ر ق ك harfleri olup 4 tanedir.

İdgâm-ı Mütekâribeyn Ne Zaman Olur?

Mahrecleri ve sıfatları itibariyle yakınlığı olan harfler birbiriyle karşılaştığı zaman olur. *قُلْ رَبِّ بَلِّ رَفَعَهُ اللّٰهُ اَلَمْ نَخْلُقْكُمْ*³ gibi.

³ Bu örnek, Kur'an-ı Kerim'de Mürselât sûresi 21. ayette, sakın (ق) harfinden sonra (ك) harfinin gelmesiyle idgâm yapılan tek örnektir.

İdgâm-ı Mütekâribeyn Nasıl Yapılır?

Harekesiz birinci harf, harekeli ikinci harfte idgâm edilir ve ikinci harf şeddeli gibi okunur. (yukarıdaki misallerde deneyiniz)

İdgâm-ı Mütekâribeyn'in Ölçüsü Nedir?

Bu idgâmın ölçüsü idgâm bilâgunne gibidir.

Hangi Kelimeler İdgâm-ı Mütekâribeyn Olmazlar?

- 1- "Râ" harfi önce, "Lâm" harfi sonra gelirse Âsım kıraatinde İdgâm-ı mütekâribeyn olmaz. رَبِّ اغْفِرْ لِي gibi.
- 2- Mutaffifin suresi ayet 14'deki كَلَّا بَلْ رَانَ kelimesi, Âsım kıraatinde İdgâm-ı mütekâribeyn olmaz, sekte olur.

İdgâm-ı Mütekâribeyn'de İdgâmın Hangi Kısımları Bulunur?

- 1- "Lam" harfi "râ" harfinde idgâm edilirse idgâm, "İdgâm-ı tam" olur. قُلْ رَبِّ - قُلْ رَبِّ رَبِّ gibi.
- 2- "Kalın harf ince harfte idgâm edildiği ve sesi biraz duyulduğu zaman idgâm, "İdgâm-ı nâkıs" olur. أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ gibi.
- 3- "Gâf" harfi, "kef" harfinde tamamen idgâm edildiği ve hiç sesi duyulmadığı zaman idgâm, "İdgâm-ı tam" olur. أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ gibi. Ancak bu kelimedede her ikisi de caizdir. Tam idgâm yapılması tercih olunur.
- 4- Harekesiz birinci harf harekeli ikinci harfte idgâm edilirse idgâm, "İdgâm-ı sağır" olur. قُلْ رَبِّ رَبِّ رَبِّ gibi.
- 5- Birbirinde idgâm edilen harfler gunnesiz olduğu için idgâm, "İdgâm-ı mütekâribeyn bilâgunne" olur. قُلْ رَبِّ رَبِّ gibi.

6- İDGÂM-I ŞEMSIYYE

İdgâm-ı Şemsiyye Neye Denir?

Lâm-ı târif'in şemsiyye harflerinde idgâm edilmesine "İdgâm-ı şemsiyye" denir.

Lâm-ı Târif Neye Denir?

Bazı kelimelerin başında bulunan **أل** harfine denir.

بَلَدٌ بَلَدٌ الْجَمَلُ الْجَمَلُ gibi.

İdgâm-ı Şemsiyye Harfleri Nelerdir, Kaç Tanedir?

İdgâm-ı şemsiyye harfleri on dört tanedir ve;

تُبُ ثُمَّ دَخُ ذُنْبًا رَمَى زِدْ سُمْعَةَ شِم

صَدْرَ ضَيْفٍ طَابَ ظَنَّ لَهُ نَعَم

kelimelerinin baş harfleridir.

İdgâm-ı Şemsiyye Ne Zaman Olur?

Lâm-ı târif sakin olarak şemsiyye harflerinden birine uğradığı zaman olur. **وَالشَّمْسِ وَاللَّيْلِ وَالنَّاسِ** gibi.

İdgâm-ı Şemsiyye Nasıl Yapılır?

Lâm-ı târif önce şemsiyye harflerinden birisi haline getirilir, sonra şemsiyye harflerinde idgâm edilir ve şemsiyye harfi şeddeli gibi okunur.

İdgâm-ı Şemsiyye'nin Ölçüsü Nedir?

Eğer gunneli ise İdgâm meal-gunne, gunnesiz ise İdgâm bilâgunne gibidir.

İdgâm-ı Şemsiyye'de İdgâmın Hangi Kısımları Bulunur?

- 1- Harekesiz birinci harf olan “Lâm-ı târif” harekeli ikinci harf olan şemsiyye harfinde idgâm edilirse idgâm, “İdgâm-ı sağır” olur. **وَاللَّيْلِ** gibi.
- 2- Lâm-ı târif “nun” harfinde idgâm edilirse idgâm, “İdgâm-ı şemsiyye mealgunne” olur. **وَالنَّاسِ** gibi.
- 3- Lâm-ı târif “nün”dan başka harflerde idgâm edilirse “İdgâm-ı şemsiyye bilâgunne” olur. **وَاللَّيْلِ** gibi.

- 4- Lâm-ı târif şemsiyye harflerinin herhangi birinde idgâm edilirse idgâm, “idgâm-ı tam” olur. **وَالسَّمَاءِ وَالصَّيْفِ** gibi.

Açıklama:

- 1- İsm-i mevsûl diye tabir edilen **الَّذِي أَلْتِي** gibi kelimelerin de “İdgâm-ı şemsiyye” olduğu kabul edilmelidir.
- 2- Lafzatullah diye tabir edilen **اللَّهُ** kelimesinin aslı üzerinde çeşitli rivayetler vardır. Ancak bu kelimenin - **لَيْلِيَهٗ - لَيْهٖهَا لَاهٗ** şeklinde olduğu ve başına **أل** gelip zamanla **أللَّهٗ** şekline geldiği ifade edilmektedir. Ayrıca **أل إلهٗ** kelimesinin **أللَّهٗ** şeklinde olup giderek **اللَّهُ** şekline geldiği de söylenmektedir. Buna göre bu kelimenin de “İdgâm-ı şemsiyye” olduğunu söylemekte bir mahzur yoktur.

7. Ders

(Sıfatı Arızanın Sekizincisi)

TEFHİM

Tefhîm Neye Denir?

İsti'la ve itbak sıfatı taşıyan harflerin kalın okunmasından dolayı kendilerine bu sıfat verilmiştir. “Tefhîm ve Tağlîz” kelimeleri harfin kalın okunacağını ifade eder. Genel olarak “isti'la” ve “itbak” harfleri olan kalın harfler aynı zamanda “tefhîm harfleri” diye de ifade edilir. Ancak, “tefhîm, tağlîz ve terkîk” sıfatları sıfat-ı ârizadan, diğerleri ise sıfat-ı lâzimedendir.

Hükmü'r-Râ ve Lafzatullah bahsinde okuyacağımız “lâm” ve “râ” harflerinin kalın okunan kısımları “tefhîm” bölümüne girmektedir. Fakat “râ” harfinde tefhîm, “lâm” harfinde ise “tağlîz” sıfatı daha çok kullanılır.

(Sıfatı Arızanın Dokuzuncusu)

TERKÎK

Terkîk Neye Denir?

İstifâle ve infitah sıfatı taşıyan harflerin ince okunmasından dolayı kendilerine bu sıfat verilmiştir. Ancak “terkîk” sıfatı sıfat-ı ârızadan olduğu için “râ” harfi ile “lâm” harfinin ince okunan kı-sımlarını ilgilendirmektedir.

Bilindiği üzere sıfat-ı ârıza herhangi bir harfe sonradan bir sebeple gelen sıfattır. Şimdi okuyacağımız “Tefhîm”, “Tağlîz” ve “Terkîk” sıfatları işte bu sıfatlardır ve “râ” ile “lâm” harfine bazı se-beplerle gelir.

A)- HÜKMÛ'R-RÂ

Hükmü'r-Râ Neye Denir?

“Râ” harfinin okunma şekline “Hükmü'r-Râ” denir.

“Râ” Harfi Kaç Şekilde Okunur?

“Râ” harfi üç şekilde okunur. İnce, kalın, hem ince hem kalın.

“Râ” Ne Zaman Kalın Okunur?

- 1- “Râ” kendisi üstünlü veya ötreli olursa kalın okunur. حُمُرٌ، فَرْتُ مِنْ فَنُورَةٍ gibi.
- 2- “Râ” sakin, râ'dan önceki harf üstünlü veya ötreli olursa “râ” kalın okunur. وَأَمْرٌ بِالْغُرْفِ، وَأَنْحَرُ، وَأَذْكُرُ gibi.
- 3- “Râ” sakin, râ'dan önceki harf de sakin, ondan önceki harf üstünlü ya da ötreli olursa “râ” kalın okunur. Vakf halinde okundukları zaman لَفِي خُسْرِ، وَالْفَجْرِ، وَالْعَصْرِ، gibi.
- 4- “Râ” sakin, râ'dan önceki harf esreli fakat bu esre sonradan gelmiş olursa “râ” kalın okunur. أَمْ أَتَابُوا إِزْجِي لِمَنْ أَتَضَىٰ gibi.

Açıklama:

Esrenin sonradan olması şöyledir. اٰتَمْنِ اٰتَمْنِ misalindeki “nûn” لَمْنِ şeklinde sakindi. اٰتَمْنِ kelimesindeki hemzenin esre harekesi “nûn”a verilmiştir. “Nûn” harfinin bu esre harekesi kendisine sonradan gelmiş olduğu için “ârîzî esre” adını almıştır. Diğer misallerde de durum aynıdır.

5- “Râ” sakin râ’dan önceki harf esreli fakat râ’dan sonra İsti’lâ harflerinden birisi üstünlü olarak bulunursa kalın okunur.

اٰزَصَادًا قَوَطَاسِ فَوْقَةً gibi.

6- “Râ” sakin râ’dan önce harfi med’den “vâv” ya da “elif” bulunursa “râ” kalın okunur. Vakf halinde okundukları zaman

• اٰبَصَارٍ • شَكُوْرٌ gibi.

“Râ” harfinin buraya kadar okunan kısmına “Tefhimle” okunan “râ” harfi denir.

“Râ” Ne Zaman İnce Okunur?

1- “Râ” kendisi esreli olursa ince okunur. اٰرِيْدُ رِجَالٍ gibi.

2- “Râ” sakin, râ’dan önceki harf esreli olursa “râ” ince okunur. اٰوَاضَطِبْزِ، مِّنْ مُّدَكِرٍ (مُدَكِرٍ) gibi.

3- “Râ” sakin, râ’dan önceki harf de sakin, ondan önceki harf esreli olursa “râ” ince okunur. Vakf halinde اٰذِي الدِّكْرُ وَلَايَكْرُ gibi.

4- “Râ” sakin, ondan önce harfi med’den “yâ” bulunursa “râ” ince okunur. Vakf halindeki اٰبَصِيْرٌ (بَصِيْرٌ)، قَدِيْرٌ (قَدِيْرٌ) خَبِيْرٌ (خَبِيْرٌ) gibi.

5- “Râ” sakin, fakat “râ”dan önce “harfi lîn”den “yâ” bulunursa “râ” ince okunur. Vakf halindeki اٰخِيْرٌ سِيْرٌ طِيْرٌ gibi.

“Râ” harfinin buraya kadar okunan kısmına da “Terkikle” okunan “râ” harfi denir.

“Râ” Ne Zaman İnce ve Kalın Okunur?

1- “Râ” sakin, râ’dan önceki harf esreli, fakat “râ”dan sonra kalın harflerden birisi esreli olarak bulunursa, “râ” harfini ince okumak da kalın okumak da caizdir. كُلُّ فَرْقِ (Şuarâ, 63) gibi. Bu kelime Kur’ân-ı Kerim’de tek örnektir.

2- “Râ” sakin “râ”dan önceki kalın (ط، ص، ط) harflerinden birisi de sakin, fakat ondan önceki harf esreli olursa “râ” harfini ince okumak da kalın okumak da caizdir. Vakf halindeki ⁵عَيْنَ الْقَطْرِ (الْقَطْرِ)⁴، مِنْ مِضْرٍ (مِضْرٍ)⁵ gibi.

3- Bazı kelimeler vardır ki onlarda “râ” harfini aslına göre ince, kendinden önceki harfe göre ise kalın okumak caizdir. Vakf halindeki ⁸إِذَا يَسْرٍ (إِذَا يَسْرٍ)⁸، أَنْ أَسْرٍ (أَنْ أَسْرٍ)⁷، إِذَا يَسْرٍ (إِذَا يَسْرٍ)⁸ gibi.

“Râ” harfinin bu şekilde okunan kısmına da “Tefhîm ve Terkikle” okunan “râ” harfi denir.

Not: Ra harfi şeddeli okunduğunda iki önemli husus ortaya çıkar.

1- Ra harfi şeddeli geldiğinde ikinci ra üstün veya ötreli gelirse, kendisinden önceki harf esreli olsa bile kalın okunur.

يَفْرُونَ، وَأَسْرُوا، الْبِرِّ

2- Ra harfi şeddeli geldiğinde ikinci ra harfi esreli ise, kendisinden önceki harfin üstün veya ötreli olmasına bakılmaksızın ince okunur. بِالْحُرِّ، مِنْ شَرِّ، ذُرِّيَّةً

B)- LAFZATULLAH

Lafzatullah Neye Denir?

Kur’ân-ı Kerim’de bulunan bütün “الله” lafızlarına Lafzatullah denir.

Lafzatullahın Lâmi Ne Zaman Kalın Okunur?

Lafzatullah’tan önceki harf üstünlü veya ötreli olursa “Lâm” kalın okunur. نَضْرُ اللَّهُ، وَ اللَّهُ gibi.

Lafzatullah’ın bu şekilde okunan kısmına “Tağlîz’le” okunan Lafzatullah denir.

⁴ Sebe, 12.

⁵ Yusuf, 21.

⁶ Hûd, 81; Hicr, 65; Duhan, 23.

⁷ Tâhâ, 77, Şuarâ, 52.

⁸ Fecr, 4.

Lafzatullahın Lâmi Ne Zaman İnce Okunur?

Lafzatullah'tan önceki harf esreli olursa “Lâm” ince okunur. **بِاللَّهِ** gibi.

Lafzatullah'ın ince okunan bu kısmına “Terkîk'le” okunan Lafzatullah denir.

(Sıfatı Arızanın Onuncusu)

SEKTE

Sekte Neye Denir?

İki kelime arasında ses ve nefesi bir saniye keserek, soluk almadan devam etmeye “sekte” denir.

Sektenin Zamanı Ne Kadardır?

Tertîl, tedvîr ve hadr diye ifade edilen okuyuşların hepsinde bir elif miktarı yahut bir saniye kadar duruştur.

Sekte Nerelerde Yapılır?

- 1- Kehf suresinin birinci ayetinin sonundaki **عَوَجًا** kelimesi ile ikinci ayetin başındaki **فَيَمَّا** kelimesi arasında,
- 2- Yâsîn suresinin 52. ayetindeki **مِنْ مَرْقَدِنَا** ile **هَذَا** kelimesi arasında,
- 3- Kiyâme suresinin 27. ayetindeki **مَنْ وَقِيلَ مَنْ** ile **رَاقٍ** kelimesi arasında,
- 4- Mutaffifin suresinin 14. ayetindeki **كَلَّا بَلْ** ile **رَانَ** kelimesi arasında yapılır.

Sekte Nasıl Yapılır?

Birinci kelimenin son harfinin üzerinde ses ve nefes bir saniye kadar kesilir ve soluk almadan ikinci kelimeye geçilir. “ivecâ-kayyimen”, “min merkadinâ-hâzâ”, “ve gîle men-râgin”, “kellâ bel-râne” gibi. Mümkünse bunu bizzat hocadan öğreniniz.

Sekte'de Dikkat Edilecek Hususlar Nelerdir?

- 1- Kehf suresi ile Yâsîn suresindeki yerlerde vakf yapmak, sekte yapmaktan daha iyidir. Çünkü Kehf suresinde hem durak hem de “Tı” işareti, Yâsîn de ise mîm işareti bulunmaktadır. Şayet okuyucu durmadan geçecekse o zaman mutlaka sekte yapmalıdır. Lâkin vakf yapmak daha iyidir.
- 2- Kiyâme ve Mutaffifin surelerindeki yerlerde ise, sekte yapmak iyidir. Çünkü buralarda harf üzerinde vakf yapmak mümkün değildir.
- 3- Âsım hazretlerinin burada sekte yapması, manasının yanlış anlaşılmasını önlemek içindir. Çünkü arka arkaya gelen bu kelimelerin her biri ayrı yerlere aittir ve başka manalar ifade etmektedirler. Eğer sekte yapılmazsa bu manalar yanlış anlaşılabilir.
- 4- Buralardaki sekteler sadece Âsım kıraati Hafs rivayetine aittir.⁹ Diğer imamlar buralarda sekte yapmazlar. Buralarda unutulur sekte yapılmadığı zaman, namaza bir zarar vermez. Ancak İmam Âsım'ın ravisi Hafs'ın rivayet ettiği kıraati kabul edenler ona uymamakla hoş olmayan bir hareket yapmış olurlar.

SEKTE “HE”LERİ

Sekte “He”leri Neye Denir?

Kelimenin sonuna, harekeyi korumak için sakın olarak eklenen, durulduğunda da geçildiğinde de okunan “he” harflerine sekte “he”leri denir.

Sekte “He”leri Nerelerdedir?

- 1- Bakara suresinin 259. ayetindeki لَمْ يَتَسَنَّهْ kelimesinde,
- 2- En'âm suresinin 90. ayetindeki فَبِهَدْيِهِمْ أَقْتَدِهِ kelimesinde,
- 3- Hakkâ suresi 19. ayetindeki كِتَابِيَّةٌ, 20. ayetindeki حِسَابِيَّةٌ, 25. ayetindeki كِتَابِيَّةٌ, 26. ayetindeki حِسَابِيَّةٌ, 28. ayetindeki مَالِيَّةٌ ve 29. ayetindeki سُلْطَانِيَّةٌ kelimelerinde,

⁹ İbnü'l-Cezeri tarafından buraların sektesiz vechi de nakledilmiştir.

4- Kâria suresinin 10. ayetteki **مَا هِيَ** kelimelerindedir.

Bu kelimeler üzerinde durmak da geçmek de câizdir. İmam Âsım hazretleri her iki halde de bu “he”leri okumaktadır.

8. Ders

(Sıfatı Arızanın Onbirincisi)

VAKF VE İBTİDA

Vakf Neye Denir?

Kelimeler, ayetler ve sureler arasında, yeniden nefes almak veya okuma işini bitirmek üzere durmaya “vakf” denir.

İbtidâ Neye Denir?

Kur’ân okurken vakf yaptıktan sonra nefes alıp tekrar başlama veya okuma işine ilk başlayışa “ibtidâ” denir.

Vakf ve İbtidâ’nın Önemi Nedir?

Kur’ân-ı Kerim Allah’ın emirlerini, yasaklarını, insanları ikaz eden önemli haberlerini, Cennet ve Cehennem’in durumlarını, kıyametin ve mahşerin tehlikelerini haber veren bir kitaptır. Bu kitabı okuyan ve dinleyen kimselerin bütün bunlara kulak vermesi ve dinlemesi lazımdır. Bunların yanlış anlaşılması için en önemli hareket, Kur’ân okuyan kimselerin nerelerde duracağını ve nerelerden başlayacağını bilmesidir.

Kıraat imamlarımızın en çok üzerinde durdukları konu budur. Hatta İmam Hz. Ali efendimiz tecvidi: “**Durulacak ve başlanacak yerleri iyi bilmektir**” diye tarif etmiştir.

Bundan anlaşılmalıdır ki, Kur’ân okuyan kimselerin hem durulacak hem de başlanacak yerleri bilecek kadar bir ilme sahip olmaları istenmektedir. Kur’ân-ı Kerimler’de nerelerde durulabileceğini belirten işaretler konmuşsa da nerelerden başlanacağı okuyucunun ilmine bırakılmıştır.

Vakf Nasıl Yapılır?

Üzerinde vakf yapılan kelimenin son harfinin harekesi dü-
şer ve harf sakin olur. حَبِيرٌ (حَبِيرٌ)، بَصِيرٌ (بَصِيرٌ)، وَالْيَهُ مَتَابِ (مَتَابِ)، يَغْلَمُونَ (يَغْلَمُونَ) gibi.

Vakf Nerelerde Yapılır?

Kur’ân okumanın ustası olanlar nerelerde durulacağını çok iyi bilirler. Ancak nerelerde durulup nerelerde durulmayacağını bil-meyen okuyucular ise, belirli yerlere konulmuş vakf işaretlerinde durabilirler.

Vakf İşaretleri Nelerdir?

- 1- durak işareti: Her ayetin sonunda bulunan bu işaretlerin içerisinde o ayetin kaçınıcı ayet olduğunu gösteren ayet numaraları bulunur. Bu işaretlerde çok rahat durulabilir.
- 2- (م) Mîm işareti: Bu işaret “Vakf-ı Lâzım” ifade eder. Durmak daha iyidir. Durmamak mananın bozulmasına sebep olabilir.
- 3- (ط) Tı işareti: Bu işaret “Vakf-ı Mutlak” ifade eder. Durmak daha iyidir.
- 4- (ج) Cîm işareti: Bu işaret “Vakf-ı Cevâz” ifade eder. Durmak da geçmek de caizdir. Durmak daha iyidir.
- 5- (ص) Sâd işareti: Bu işaret “ruhsat” ifade eder. Nefesin yet-
mediği yerlerde durulabilir.
- 6- (ز) Ze işareti: Bu işaret “vakf-ı câiz” ifade eder. Durmak da
geçmek de caizdir.
- 7- (ك) Kaf işareti: Bu işaret aynen “Ze” işareti gibidir.
- 8- (ق) Gîf işareti: Bu işarete geçmek caiz, fakat durmak daha
iyidir.
- 9- ∴ ∴ üç noktalı “Tı” veya “Cîm” işaretleri: Buna “Müâneka”
işareti denir. Birincisinde durulursa ikincisinde durulmaz.
Birincisinde durulmazsa ikincisinde mutlaka durulur. Bakara

suresinin 1. ayetinde ve Âl-i İmrân suresinin 30. ayetinde olduğu gibi.

- 10- (ع) Ayn işareti: Bu işaret bir konunun bittiğini, diğer bir konunun başladığını anlatır. Ayrıca namazlarda hatim takip edenlerin rukûa gidebilecekleri yerleri gösterir. Durmak da geçmek de caizdir.

İlk Kur'an nüshalarında bulunmayan bu işaretler, Muhammed bin Tayfur es-Secâvendî tarafından mananın karışmaması ve okuyucuya kolaylık sağlaması için konulmuştur.

Vakf Nerelerde Yapılmaz?

- 1- (ل) “Lâ” işaretinde yapılmaz. Bu işaret okuyucuya “burada durma” gibi bir mana ifade eder. Buna rağmen eğer bu işaret ayetin sonunda bulunuyorsa ve okuyucu orada durmuş ise, dönüp geriden almaz. Şayet bu işaret ayet ortalarında bulunuyorsa ve okuyucu orada vakf yapmış ise dönüp geriden almalıdır.

Ancak Fatıha suresinde **صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ** de durulmuşsa geriden alınmaz. Çünkü burası Hanefilerce ayet sonudur.

- 2- Mananın tamam olmadığı yerlerde veya tevhid inancına ters düşen yerlerde durulmaz. Bundan Kur'an-ı Kerim'in manasını anlayanlar ancak kendilerini koruyabilirler.

Kelimelerde Nasıl Vakfedilir?

- 1- Üzerinde vakfedilen kelimenin son harfinin harekesi üstün, esre, ötre, iki esre, iki ötre olursa, vakf halinde hareke düşer ve harf sakin olur. Harekesi esre veya ötre olan yerlerde işmâm ve revm de yapılabilir. Medd-i Ârız bahsine bakınız.

- **حَلِيمٍ (حَلِيم) - بَصِيرٌ (بَصِير) - يَغْلَمُونَ (يَغْلَمُونَ) - يَوْمَ الدِّينِ (يَوْمَ الدِّينِ) - نَسْتَعِينُ (نَسْتَعِينُ)** gibi.

- 2- Son harfi sakin olan kelimeler vakf halinde aynen muhafaza edilir. **عَصُوا، قُلْ** gibi.

- 3- Sonunda sadece harfi med bulunup sebebi med bulunmayan kelimeler, vakf halinde aynen muhafaza edilir ve

sadece bir elif miktarı uzatılır. Çünkü meddi tabiî olur.
أَلَا تَعُولُوا، أَغْلَى، صَلُّوا gibi.

- 4- Sonu “iki üstünlü” olan kelimelerde vakf halinde bir “vakf elifi” getirilerek elif üzerinde vakfedilir. Fakat sadece bir elif miktarı uzatılır. اِنْسَاءٍ بِنَاءٍ مَاءٍ gibi.
- 5- Bazı kelimeler vardır ki, sonu tek üstünlü olduğu halde hiçbir şeyden karşılık olmaksızın elif üzerine vakfedilir. Bu elife “*Elif-i lahika*” veya “*Elif-i mülhaka*” denir.
 - a)- Mütetekellim vahde zamiri olan اَنَا kelimesi üzerinde durulduğu zaman “enâ” diye durulur, durmadan geçildiği zaman ise “ene” diye okunur. اِنَّمَا اَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ gibi.
 - b)- Kehf suresinin 38.ayetindeki لَكِنَّا kelimesi durulduğunda “lâkinna” şeklinde durulur, geçildiğinde ise “lâkinne” şeklinde okunur.
 - c)- Ahzâb suresinin 10.ayetindeki اَلظُّنُونَا kelimesi ile 66 ve 67. ayetlerindeki اَلسَّبِيلَا الرَّسُولَا kelimeleri durma halinde “ez-zunûnâ”, “er-rasûlâ”, es-sebilâ”, diye, geçiş halinde ise “ez-zunûne”, er-rasûle” ve es-sebilê” şeklinde okunur.
 - d)- İnsan suresinin 4. ayetindeki سَلٰسِلَا kelimesi duruş halinde “selâsilâ” ve “selâsil”; geçiş halinde ise “selâsile”; 15. ayetindeki قَوَارِيرَا kelimesi vakıf halinde “kavârîrâ” diye, geçiş halinde ise “kavârîra” şeklinde okunur.
- 6- Üzerinde durulan kelimenin son harfi şeddeli ise şeddelerini göstermek için ses biraz uzatılır. Duruş halinde - وَمَمَّعُوهُنَّ - فَطَلَّ مُسْتَقَرًّا - فَطَلَّ gibi.
- 7- Üzerinde durulan kelimeler لَنْ نَدْعُوَ - وَهُوَ - مَا هِيَ gibi kelimeler olursa duruş halinde son harfin harekesi düşer ve مَا لَنْ نَدْعُوَ هُوَ، هِيَ şeklinde okunur. Fakat bir elif miktarından az veya fazla uzatılmaz.

- 8- Üzerinde vakfedilen kelimenin son harfi, müfred müzeker gâib zamiri olursa duruş halinde harf sakin olur. مِنْ عِنْدِهِ مِنْ بَعْدِهِ - gibi.
- 9- Üzerinde durulan kelimenin son harfi misallerdeki gibi “müennes tâ’sı” olursa, vakf halinde sakin “he” olur. بِرَبْوَةٍ (جَنَّةٌ - جَنَّةٌ رَحْمَةً) - رَحْمَةً (بِرَبْوَةٍ) gibi. Bu tâ'lara “Tâi merbûta” denilmektedir.
- 10- Üzerinde durulan kelimenin son harfi yine misallerde olduğu gibi “Müennes tâ’sı” olursa duruş halinde sakin “tâ” okunur. (يُمِيتُ - يُمِيتُ) (هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ) gibi. Bu “tâ”lara da “Tâi mebsûta” denilmektedir.

Vakfın Kısımları:

- 1- Vakf-ı tam: Kendisinden sonraki ayetle mana ve lafız yönünden ilgisi olmayan yerde yapılan vakıftır.

Örnek:¹⁰ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

- 2- Vakf-ı Kâfi: Vakıf yapılan yerde lafız ve mana tamam olup kendisinden sonraki ayetle anlam ilgisinin devam etmesidir.

Örnek:¹¹ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

- 3- Vakf-ı Hasen: Vakıf yapılan yerde mananın tamam olup lafız ilgisinin devam etmesidir.

Örnek:¹² الْحَمْدُ لِلَّهِ gibi.

- 4- Vakf-ı Kabih: Vakıf yapılan yerde lafız ve mananın tam olmamasıdır. Böyle yerlerde kendisinden sonraki kelime ve ayetle anlam ilgisi devam eder. Böyle olunca buralarda vakıf yapmak caiz değildir.

Örnek:¹³ لَا تَقْرُبُوا الصَّلَاةَ gibi.

¹⁰ Bakara, 5.

¹¹ Bakara, 6.

¹² Fatıha, 2.

¹³ Nisa, 43.

DURMADAN GEÇİŞ (VASL) VE AHKÂMI

Vaslın ne olduğunu tarif etmeden önce vakf ve sektenin ne olduğunu hatırlayalım.

Vakf ve Sekte Neye Denir?

Kelimeler, ayetler ve sureler arasında ses ve nefesi bir saniye kadar kesip, nefes almadan, okumaya devam etmeye “sekte”, yeneden nefes almak veya okuma işini tamamlamak üzere durmaya “vakf” denir.

Bazı okuyucular, ya durulması veya doğrudan geçiş yapılması gerekirken, duruyormuş gibi yapıyor, fakat nefes almadan devam ediyor. Bu hareket yeri olmadığı halde tam bir **sekte** halidir ki doğru değildir. Pek çok kimsenin Nebe’ suresinin son kısmında yaptığı gibi.

Vasl Neye Denir?

Ses ve nefesi kesmeden harfleri, kelimeleri, sure ve ayetleri birbiri ardınca okumaya “vasl” denir.

Vasl Nasıl Yapılır?

Kelimeleri meydana getiren harflerin herbiri üzerinde üstün, esre, ötre, tutar, şedde ve med gibi haller bulunabilir. Bunları birbiri ardınca okuyarak nefes almadan devam etmek üzere yapılan okumaya vasl halinde okuma denir.

لَقَدْ صَدَقَكُمُ اللَّهُ وَعْدَهُ إِذْ تَحُسُّونَهُمْ بِإِذْنِهِ حَتَّى إِذَا فَشِلْتُمْ

Vasl Başka Ne ile Yapılır?

“Vasl hemzesi” denilen ve bazı kelimelerin başında bulunan hemze ile de yapılır. Bu hemze kendinden önceki harfi, kendinden sonraki harfe bağlar. Ancak bunun bazı hükümleri vardır. Şöyle ki:

- 1- Vasl hemzesinden önce bir harf yoksa, kelime doğrudan hemze ile başlayarak vasl yapılır. **الَّذِينَ - الشَّمْسُ** gibi.

2- Vasl hemzesinden önce bir harf varsa, hemze okunmaz, fakat hemzedeki sonraki harfe vasl yapılır.

مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَهُ

3- Vasl hemzesinden önce tenvin bulunursa, tenvin tek hareke haline getirilir ve esreli bir “nûn” ile vasl yapılır. سَوَاءٌ الْعَاكِفُ خَيْرٌ أَمْ أطمأنَّ

Katı’ Hemzesi Neye Denir?

Kendinden önceki harfi, kendinden sonraki harfe bağlamayan ve doğrudan kendisi okunan hemzeye “Katı’ hemzesi” denir. اَبْتَعِي - فَاطَّلِعَ - وَلَوْ اَشْرَكُوْا - اَسْتَكْبَرَتْ

Bazı Kur’ân baskılarında bu hemzenin altında (قطع) Katı’ işareti yazılmaktadır. (Bkz: En’âm, 14; Mümin, 37 gibi)

KUR’ÂN’DA YAPILAN HATALAR (LAHN)

Namaz içinde veya dışında, Kur’ân-ı Kerim okurken birtakım hatalar yapılmaktadır. Tecvid ilminde bu hatalara “Lahn” denir. Bu sebeple Kur’ân okuyan herkesin bu “Lahn” konusunu iyi bilmesi lazımdır. Aşağıda verilen bilgiler bir dereceye kadar faydalı olacak bilgiler olup daha geniş ve fazlasını isteyenler, ilgili kitapları araştırarak ihtiyaçlarını giderebilirler.

Lahn Neye Denir?

Lügatte lahn hata yapmaya ve doğrudan sapmaya denir. Tecvid ilminde ise tecvid kurallarına uymadan okumaya denir.

Lahn Kaç Kısımdır?

Lahn iki kısımdır. Lahn-ı Celi, Lahn-ı Hafî.

Lahn-ı Celî Neye Denir?

Açık açık yapılan hata demektir. Bu çeşit hatayı tecvid ilmini bilen de bilmeyen de anlar. Çünkü lahn-ı celî yani açık hata, harflerin sıfat-ı lâzimesinde meydana gelir. Bu hata, harflerin aslını değiştirip onları başka bir harf haline getirir. Bunun birkaç şekli vardır. Şöyle ki:

- 1- Kur'ân okurken “**Hemze**” harfini “**Ayn**” veya “**He**” harfi gibi okumak, “**Tı**” harfini “**Te**” veya “**Dal**” harfi gibi okumak, “**Kaf**” harfini “**Kâf**” harfi gibi okumak, “**Sâd**” harfini “**Sin**” harfi gibi okumak, ض harfini kendi mahrecinden çıkarmayıp ط veya ظ harfi gibi okumak.
- 2- Yine Kur'ân okurken üzerinde vakf yapılan kelimenin son harfine fazladan bir harf ilave eder gibi okumak, yahut kalkaleyi aşırı kalkıtma sebebiyle hemze varmış gibi okumak.
- 3- Med harflerini hiç göstermeyip, medd-i tabii'leri yok etmek, başta, ortada ve sonda bulunan herhangi bir harfin harekesini diğer bir hareke ile değiştirmek, yahut sukûn'un yerini değiştirmek veya benzeri bütün hatalar mana bozulsun bozulmasın açık hatalardır. Bu gruba giren tüm hatalar, bu ilmin alimlerine göre haram olan hatalardır.

Lahn-ı Hafî Neye Denir?

Gizli hata demektir. Bu çeşit bir hatayı biraz olsun Tecvid ilmini bilenler anlayabilir. Çünkü lahn-ı hafî harflerin sıfat-ı ânzasında meydana gelir. Bu hata harflerin aslını değiştirmez. Çoğu zaman manayı da bozmadır. Ancak onların bağlı olduğu kuralları bozar. Bunun iki yönü vardır:

- 1- İhfa'yı izhar gibi veya izhar'ı ihfâ gibi okumak. Gunneli idgâm'ı gunnesiz idgâm gibi yahut gunnesiz idgâm'ı gunneli gibi okumak.
- 2- “Râ” harfinin tekrarını veya “Nûn” harfinin gunnesini, yahut “Şîn” harfinin tefeşşîsini yok etmek veya belirsiz bir şekilde okumak, “Lâm” ve “Râ” harflerini ince okunacakken kalın, kalın okunacakken ince okumak gibi hatalar lahn-ı hafî denilen hatalardandır.

Lahn Yapmanın Hükmü Nedir?

Lahn-ı celi denilen hataları yapmak bütün imamlara göre haramdır. Tecvid ilminin bu bölümünü öğrenmeyip de Kur’ân-ı Kerim’i hatalı okumaya devam eden kimseler, Allah’ın azarlamasına maruz kalabilirler. Kur’ân okuyan bir müslüman kendisini bu hatalardan koruyacak kadar Tecvid kurallarını uygun okumayı öğrenmelidir. Zira bunun hükmü “Farz-ı Ayn”dır.

OKUYUCU HATALARI (Zelletü’l-Kâri’)

Özellikle imamlık yapanların namazda Kur’ân okurken yaptıkları hatalara “Zelletü’l-Kâri” tabiri kullanılır. Bunun kendine mahsus usûlü vardır. Aşağıda okunacak bilgiler bu konuda faydalı olacaktır.

Zelletü’l-Kâri’ Neye Denir?

Gerek namaz kılarken, gerek namazın dışında Kur’ân okurken kişinin yapmış olduğu hatalara “Okuyucu hataları=Zelletü’l-Kâri’ “ denir.

Hangi Hatalar Namazı Bozar Hangileri Bozmaz?

Bu konunun Tecvidin konusu ile doğrudan bir ilgisi yoktur. Fıkıh ve ilmihal kitaplarının muhtevassından bir meseledir. İlk müctehid imamlarla sonradan gelen müctehid imamlar arasında farklı tespitleri içeren görüşler vardır. Önemi itibariyle sahası geniş bir konudur.

Bu sebepler göz önünde tutularak şunu tavsiye ediyoruz:

Elinizdeki herhangi bir ilmihal kitabının namazın rukunleri bölümünde kıraat bahsini okuyarak bilgi sahibi olunuz.

TA'LİMDE TECVİD KIRAAT TA'LİMİ

Konuya Başlarken

1951 yılı Ramazanında Konya'nın Akşehir ilçesinde mukabele okumak üzere hocam merhûm Ağazâde Osman Efendi tarafından gönderilmişim. İplikçi camiinde öğle namazından sonra bir aşır okudum. Namazdan sonra Akşehir müftüsü Süleyman Efendi'yi hücrelerinde ziyaret ettim. Bana; “Evladım sen İstanbul'a git. Orada benim talebem Enderûnî İsmail Efendi var. Onu bul ve ondan ta'lim dersi al” buyurdu.

Hamdolsun, nasipmiş gittim, devam ettim. Çok şükür, bir “Fem-i Muhsin”den ders aldım. İsmail Efendi merhûmdan aldığım bu dersleri yıllarca talebelerime okuttum. CD'ye de doldurdum. Çalışmalarım devam ediyor. Aynı tertibi bu bölüme de aldım.

Buna “Kıraat Ta'limi” yahut sadece “Ta'lim” denildiği gibi, ayrıca “Ta'limü'l-Kırâe” de denilmektedir. Bunun kendisine has bir ses perdesi ve okuma standardı vardır. Bu derslerin, sağlığım süresince bizden de öğrencilerimden de öğrenilmesi mümkündür. Ayrıca CD den de çalışılabilir. Ancak, bu dersleri iyi okumuş birisinin kontrol etmesi son derece önemlidir. Zira, zamanla bozulmalar ve sapmalar olabiliyor.

Bu derslerin “Namaz Duaları” kısmı okunurken sadece “tek-bir” alınarak okunur. Amentü'den sonra ise “eûzü-besmele” ile başlanır. Dersler olgunlaşıp geçildiğinde bu durum her derste ay-nen uygulanır.

1 - EÛZÜ BESMELE

Önce Eûzü Besmele ta'limi öğretilir. Talebe bunu iyice hafızasına ve ağızına yerleştirdikten sonra diğer derslere geçecektir.

2 - NAMAZ DUÂLARI

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ ۞ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ ۞ وَتَعَالَى جَدُّكَ ۞
وَجَلَّ تَنَائُوكَ ۞ وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ ۞

* * *

التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ ۞ السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ
وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ ۞ السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ ۞
أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

* * *

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ ۞ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى
إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ ۞ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ
اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ ۞ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى
إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ ۞ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ

* * *

اللَّهُمَّ رَبَّنَا اتَّبَعْنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ
النَّارِ ۞ رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ ۞
بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ

* * *

اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْتَعِينُكَ وَنَسْتَغْفِرُكَ وَنَسْتَهِدُكَ ۞ وَنُؤْمِنُ بِكَ
وَنَتُوبُ إِلَيْكَ ۞ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْكَ وَنُثْنِي عَلَيْكَ الْخَيْرَ كُلَّهُ نَشْكُرُكَ
وَلَا نَكْفُرُكَ ۞ وَنَخْلَعُ وَنَتْرُكُ مَنْ يَفْجُرُكَ
اللَّهُمَّ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَلَكَ نُصَلِّي وَنَسْجُدُ ۞ وَإِلَيْكَ نَسْعَى وَنَخْفِدُ
نَرْجُو رَحْمَتَكَ وَنَخْشَى عَذَابَكَ ۞ إِنَّ عَذَابَكَ بِالْكَفَّارِ مُلْحِقٌ

* * *

أَمَنْتُ بِاللَّهِ وَمَلَكَيْتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَبِالْقَدْرِ خَيْرِهِ
وَشَرِّهِ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى وَالْبَعْثِ بَعْدَ الْمَوْتِ حَقٌّ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ
إِلَّا اللَّهُ ۞ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ ۞

* * *

3 - KISA AŞIRLAR

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۞ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۞ مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ
۞ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ۞ اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ۞
صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿١٠٠﴾ وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿١٠١﴾ أُولَئِكَ عَلَى هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٢﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ ﴿١٠٣﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَمَنْ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿١٠٤﴾ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إَصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿١٠٥﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ هُوَ الرَّحْمَنُ
الرَّحِيمُ ﴿ هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ
الْمُؤْمِنُ الْمُهِمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا
يُشْرِكُونَ ﴿ هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى
يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿

4 - KISA SÛRELER

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالضُّحَىٰ ﴿ وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ ﴿ مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَىٰ ﴿
وَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَىٰ ﴿ وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ ﴿
أَلَمْ يَجِدَكَ يَتِيمًا فَآوَىٰ ﴿ وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَىٰ ﴿ وَوَجَدَكَ عَائِلًا
فَأَغْنَىٰ ﴿ فَاَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ ﴿ وَآمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ ﴿ وَآمَّا
بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ ﴿

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ ﴿ وَوَضَعْنَا عَنكَ وِزْرَكَ ﴿ الَّذِي أَنْقَضَ
ظَهْرَكَ ﴿ وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ ﴿ فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ﴿ إِنَّ مَعَ
الْعُسْرِ يُسْرًا ﴿ فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ ﴿ وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَارْغَبْ ﴿

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالَّتَيْنِ وَالزَّيْتُونَ ﴿١٠﴾ وَطُورِ سِينِينَ ﴿١١﴾ وَهَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ ﴿١٢﴾ لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ﴿١٣﴾ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ ﴿١٤﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿١٥﴾ فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالذِّينِ ﴿١٦﴾ أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمَ الْحَاكِمِينَ ﴿١٧﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ﴿١﴾ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ﴿٢﴾ اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ ﴿٣﴾ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ﴿٤﴾ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ﴿٥﴾ كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَيْطَغِي ﴿٦﴾ أَنْ رَأَاهُ اسْتَغْنَى ﴿٧﴾ إِنْ إِلَىٰ رَبِّكَ الرَّجْعِي ﴿٨﴾ أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَى ﴿٩﴾ عَبْدًا إِذَا صَلَّى ﴿١٠﴾ أَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ عَلَى الْهُدَىٰ ﴿١١﴾ أَوْ أَمَرَ بِالتَّقْوَىٰ ﴿١٢﴾ أَرَأَيْتَ إِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿١٣﴾ أَلَمْ يَعْلَمْ بِأَنَّ اللَّهَ يَرَىٰ ﴿١٤﴾ كَلَّا لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ ﴿١٥﴾ نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ ﴿١٦﴾ فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ ﴿١٧﴾ سَدِّعُ الزَّبَانِيَةَ ﴿١٨﴾ كَلَّا لَا تُطِعُهُ وَأَسْجُدْ وَاقْتَرِبْ ﴿١٩﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ﴿١﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ ﴿٢﴾ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ ﴿٣﴾ تَنْزَلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ ﴿٤﴾ سَلَامٌ هِيَ حَتَّىٰ مَطْلَعِ الْفَجْرِ ﴿٥﴾

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ مُنْفَكِينَ حَتَّى
تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ ۖ رَسُولٌ مِنَ اللَّهِ يَتْلُوا صُحُفًا مُطَهَّرَةً ۖ فِيهَا كُتِبَ
قِيمَةٌ ۖ وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ
الْبَيِّنَةُ ۖ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ
وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيمَةِ ۖ إِنَّ الَّذِينَ
كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا
أُولَئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ ۖ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ
هُم خَيْرُ الْبَرِيَّةِ ۖ جَزَاءُؤُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ
تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ
لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ ۖ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا ۖ وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا ۖ وَقَالَ
الْإِنْسَانُ مَا لَهَا ۖ يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا ۖ بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا
ۖ يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا لِيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ ۖ فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ
ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ۖ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ۖ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالْعَادِيَاتِ صَبْحًا ۖ فَالْمُورِيَاتِ قَدْحًا ۖ فَالْمُغِيرَاتِ صُبْحًا ۖ
فَأَثَرُنَّ بِهِ نَقْعًا ۖ فَوسَطْنَ بِهِ جَمْعًا ۖ إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ ۗ
وَإِنَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٌ ۗ وَإِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ ۗ أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا
بُعِثَ مَا فِي الْقُبُورِ ۗ وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ ۗ إِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ
يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌ ۗ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْقَارِعَةُ ۗ مَا الْقَارِعَةُ ۗ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ ۗ يَوْمَ يَكُونُ
النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ ۗ وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنْفُوشِ ۗ
فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ ۗ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ ۗ وَأَمَّا مَنْ
خَفَّتْ مَوَازِينُهُ ۗ فَأَمَّهُ هَاوِيَةٌ ۗ وَمَا أَدْرَاكَ مَا هِيَةٌ ۗ نَارُ حَامِيَةٍ ۗ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْهِكْمُ التَّكَاثُرُ ۗ حَتَّىٰ زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ ۗ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ۗ
ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ۗ كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ ۗ لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ ۗ
ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِ ۗ ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ ۗ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالْعَصْرِ ۝ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ۝ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ۝

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَيُلِّ لِكُلِّ هُمْزَةٍ لُحْمَةً ۝ الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ ۝ يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ
أَخْلَدَهُ ۝ كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ ۝ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحُطَمَةُ ۝ نَارُ
اللَّهِ الْمَوْقَدَةُ ۝ الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ ۝ إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُّصَدَّدَةٌ ۝
فِي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ ۝

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ ۝ أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي
تَضَلُّبٍ ۝ وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ ۝ تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِنْ
سِجِّيلٍ ۝ فَجَعَلَهُمْ كَعَضِفٍ مَأْكُولٍ ۝

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لَا يَلَا فِ قُرَيْشٍ ۝ إِيْلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ ۝ فَلْيَعْبُدُوا
رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ ۝ الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ ۝

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالْإِيمَانِ ۖ فَذَلِكَ الَّذِي يَدْعُ الْيَتِيمَ ۖ وَلَا
يَحْضُرُ عَلَى طَعَامِ الْمَسْكِينِ ۖ فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ ۖ الَّذِينَ هُمْ عَنْ
صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ۖ الَّذِينَ هُمْ يُرَآؤُنَ ۖ وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ ۖ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ۖ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ۖ
إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ ۖ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ ۖ لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ۖ وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا
أَعْبُدُ ۖ وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَّا عَبَدْتُمْ ۖ وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ۖ لَكُمْ
دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ ۖ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ۖ وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ
أَفْوَاجًا ۖ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ ۖ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا ۖ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ۝ مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ ۝
سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ۝ وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ۝ فِي جِيدِهَا
حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ ۝

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝ اللَّهُ الصَّمَدُ ۝ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۝ وَلَمْ يَكُن لَّهُ
كُفُوًا أَحَدٌ ۝

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ۝ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ۝ وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ۝
وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ۝ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ۝

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ۝ مَلِكِ النَّاسِ ۝ إِلَهِ النَّاسِ ۝ مِنْ شَرِّ
الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ۝ الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ ۝ مِنَ
الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ۝

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TİLÂVET = TEMSÎL

Bu bölümde öğreneceğimiz konular, bundan önce okuduğumuz birinci ve ikinci bölümlerde ifade edilmeyen meseleler olup, “tilavet” konusuyla çok yakın ilişkisi bulunmaktadır. Bu bölüm, bir Kur’ân okuyucusu veya okutucusu için son derece faydalı, ihtisas ve maharet isteyen uygulama bölümünü oluşturmaktadır. Bu dersler bu düşünce ve duygu hazırlığı içerisinde okunmalıdır.

1- KIRAAT VE KIRAAT İMAMLARI

Kıraat ve Tilavet Neye Denir?

Kıraat, Kur’ân-ı Kerim’i yüzünden veya ezberden okumaktır. Harfleri, kelimeleri, cümle ve ayetleri arka arkaya takip ederek okumaya da “tilavet” denir. Her iki kelime de Kur’ân-ı Kerim’i okuma işini ifade eder. Bazen kıraat, bazen de tilavet kelimesi kullanılır.

Kıraat İlmi Neye Denir?

Kur’ân-ı Kerim kelimelerinin nasıl söyleneceğini, bütün ve cihleri nakledenlere nisbet edilerek, ittifak ve ihtilaflarıyla beraber

nasıl eda edileceğini öğreten ilme “kıraat ilmi” denir. Bu ilim başlı başına tahsili gerektiren çok geniş bir ilimdir.

Kıraat İmamları Kimlerdir?

Allah Celle Celâlühû, Cebrail aleyhisselam’a Kur’ân-ı Kerim’i öğretti. O da Peygamber Efendimiz’e öğretti. O da Ashab-ı Kiram’a öğretti. Onlar da kendilerinden sonrakilere öğrettiler. Bunlara, ashaba tabi olduklarından dolayı “**Tabiûn**” denir.

İşte bunlardan Kur’ân-ı Kerim’i Arap kabilelerinin çeşitli lehçeleri ile okumayı öğrenen ve öğreten büyük imamlara da “**Kıraat İmamları**” denir.

Kıraat İmamları Kaç Tanedir?

Kıraat imamları on tanedir. Her imamın ikişer tane de ravisi vardır.

1- Nâfi’:	Ravileri: Kâltûn, Verş.
2- İbn Kesîr:	Ravileri: Bezzî, Kunbül.
3- Ebû Amr:	Ravileri: Dûrî, Sûsî.
4- İbn-ü Âmir:	Ravileri: Hişâm, İbn-ü Zekvân
5- Âsım:	Ravileri: Ebû Bekir Şu’be, Hafs.
6- Hamza:	Ravileri: Halef, Hallâd.
7- Kisâî:	Ravileri: Ebû’l Hâris, Dûrî.
8- Ebû Ca’fer:	Ravileri: İsa b. Verdân, Süleyman b. Cemmâz.
9- Ya’kûb:	Ravileri: Ruveys, Ravh.
10- Halef:	Ravileri: İshak el-Verrâk, İdris el-Haddâd

Görüldüğü üzere bu on imam içerisinde İmam Âsım, bizim okuduğumuz tarzın imamıdır. Biz Âsım’ın kıraatini ve Hafs’ın rivayetini takip ettiğimize göre bu iki zat hakkında kısaca bilgi sahibi olmamız gerekiyor.

İMAM ÂSİM HAZRETLERİ

Adı: Ebu Bekir Âsım bin Ebi’n-Necûd’dur.

Lakabı: Şeyhu’l-Kurrâ ve Efsahü’l-Kurrâ’dır. Kur’ân-ı Kerim’i çok güzel okuduğu için bu lakap kendisine verilmiştir.

Hocaları: Tâbiûndan Abdurrahman es-Sülemi ile Zirr b. Hubeş'dir.

Kıraat imamlarının beşinci sırasındadır. Kûfe'de doğmuştur. Doğum tarihi kesin şekilde bilinmemektedir.

Yaşadığı çağın en güzel okuyanlarındandır. Sesi gayet güzel, ahlakı ve bilgisi gayet yüksek, Kur'ân okumadaki mahareti ise Allah'ın ona büyük lütfudur.

İki tane ravisi vardır. Birisi Ebu Bekir Şu'be b. Ayyâş, diğeri Hafs'dır. Hafs diyor ki: "Üstadım Âsım Hazretleri bir gün bana: "Ey Hafs! Sana okuttuğum Kur'ân'ı Abdurrahman es-Sülemi'den öğrendim. O da İmam Ali'den öğrenmiş. O da Hz.Peygamber Efendimiz'den almıştır." buyurdu.

İmam Âsım hicri (127-128) tarihlerinde Semâve'de vefat etmiştir. Allah rahmet eylesin.

İMAM HAFS HAZRETLERİ

İmam Âsım'ın ikinci ravisidir. Hicretin 90. yılında Kufe'de doğmuştur.

Adı: Hafs b. Süleyman el-Muğîre'dir. Asıl adı Hafis'dir. Ama Hafs şeklinde meşhur olmuştur. Babası Süleyman vefat edince annesi, İmam Âsım ile evlenmiştir. Hafs hazretleri böylece İmam Âsım'ın üvey oğlu olmuştur.

Kur'ân-ı Kerim'i ve kıraat ilmini bizzat Âsım hazretlerinden öğrenmiştir.

Uzun müddet Bağdat'ta kalmış, bir müddet de Mekke'de bulunmuştur.

Hayatı boyunca Kur'ân-ı Kerim'i hem okumuş hem de okutmuştur. Âsım hazretlerinin kıraatini bütün İslam diyarına o yaymış ve tanıtmıştır. Şimdi bizler de onun rivayet ettiği şekilde okuyoruz.

Hicretin 180. yılında vefat etmiş olup 90 sene yaşamıştır. Allah rahmet eylesin.

2- KUR'ÂN-I KERİM'İ OKUMA ÖLÇÜLERİ

Kur'ân-ı Kerim Kaç Ölçüde Okunur?

Kur'ân-ı Kerim zaman ve sürat yönünden üç ölçüde okunur: Tertîl, Tedvîr ve Hadr.

Tertîl Neye Denir?

Kur'ân-ı Kerim'i ağır ağır harflerini ve kelimelerini tek tek söyleyerek okumaya denir. Arap hafızlarının okuyuşları gibi. Bu şekilde okunurken Kur'ân-ı Kerim'in manasını bilenler zihninde onu takip edebilirler. Bu okuyuşa ayrıca “*Tahkîk*” adı da verilir

Tedvîr Neye Denir?

Kur'ân-ı Kerim'i tertîl tarzından biraz daha hareketli ve orta süratte okumaya denir. Camilerde mukabele okuyan hafızların okuyuşları gibi.

Hadr Neye Denir?

Tedvîrden biraz daha hareketli ve çabuk okumaya denir. Hattimle namaz kıldırın imamların okudukları gibi.

Açıklama:

- 1- Kur'ân-ı Kerim'i okumak isteyen kimse bu üç tarzdan hangisini becerebilirse o tarzda okuyabilir. Her üçünü de yerine göre yapabilmek ustaca bir hareket olur.
- 2- Tertîl, Tedvîr, Hadr denilen bu üç tarzdan biriyle okuyanların dikkat edecekleri önemli nokta “Zaman ve Sürat” mefhumudur. Çünkü tecvid kaidelerinin bu ölçülere uygun düşmesi için medlerin, ihfa, izhar, idgâm ve benzeri kaidelerin yerli yerince icra edilmesi lazımdır. Bunların derecelerinin ne olduğu kitabın içerisinde ilgili bahislerin sonunda gösterilmiştir.
- 3- هَذْرَمَه “*Hezreme*” denilen bir okuyuş daha vardır ki, Hadr'den çok daha süratlidir. Bu okuyuşta harfler, kelimeler, kaideler birbirine karışır ve okuyuş bozulur. Bu tarzda Kur'ân

okumak haramdır. Namazlarda, özellikle teravih namazlarında bu tarzda okumak namazı namaz olmaktan çıkarır, sadece yorgunluğunu bırakır.

3- KUR'ÂN OKUMAYA BAŞLARKEN

Kur'ân okumaya başlamadan önce kişi kendisini temizlemeli ve abdestini almalıdır. Abdest esnasında ağzını misvak veya fırça ile yıkamalı, güzel koku sürünmeli, kalbini, kafasını ve gönlünü kötü duygu ve düşüncelerden temizlemelidir. İstiğfar, tevhid ve salavat ile başlamalı, elbisesi ve oturduğu yer temiz olmalıdır. Samimi ve ihlaslı olmalı, yani karşılığını sadece Cenâb-ı Hakk'tan beklemelidir. Çünkü Kur'ân-ı Kerim en büyük zikirdir. Ezberden veya yüzünden okurken Cenab-ı Hakk'ın rızasını kazanma kasdıyla okunmalıdır. Ayrıca kişi Kur'ân-ı Kerim'i, Allah kelâmı oluşundan dolayı Cenab-ı Hakk'ın emirlerini, yasaklarını ve verdiği haberleri almak, prensiplerini hayatına uygulamak, iman, ibadet, amel ve hareket birliği sağlamak için okumalıdır.

Bir mü'min Kur'ân-ı Kerim'i okumak için eline aldığı zaman, onun Allah kelâmı olduğunu bilerek okumalıdır.

Tefekkür ve Tedebbür...

Kur'ân-ı Kerim'i okurken onda bahsedilen geçmişe ait olayların gerçek olduğunu, geleceğe ait haberlerin de mutlaka gerçekleşeceğini ve halen yaşamakta olanların nasıl yaşayacakları hakkında verilen emir ve yasakların son derece önemli olduğunu ve bunların bizzat okuyan kişiye söylendiğini de bilerek okumalı ve düşünmelidir.

Kişi Kur'ân okurken aklını, fikrini, kalbini birleştirmeli, beden ve ruh bütünlüğü içerisinde Cenab-ı Hakk'ın huzurunda olduğunu tefekkür etmelidir.

Harflerin, kelimelerin, cümle ve ayetlerin tashihi ve tecvidiyle ilgili bütün bilgi ve maharetini de ortaya koyarak, Kur'ân-ı Kerim'in manasını tedebbür ve tefekkür ederek okumalıdır.

4- KUR'ÂN OKURKEN DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR

Rasûlüllah (s.a.v.)'den bize kadar gelen kıraatlerden birisi de Âsım'ın kıraati ve Hafs'ın rivayetidir. Şu anda dünyanın her yerinde okunan ve son derece kolay olan bu kıraat şekli, bizim ülkemizde de yaygın olan şeklidir. Âsım'ın kıraati ve Hafs'ın rivayeti denilen bu okuma şeklinin kendine has dikkat edilmesi ve öğrenilmesi gereken incelikleri bulunmaktadır. Bunlardan birisi de Kur'ân okumaya başlarken nelere dikkat edileceği meselesidir.

A)- İSTİÂZE

İstiâze Neye Denir?

Kur'ân okumak isteyen kimselerin, okuma işine ilk başlarken, şeytanın vesvese ve şerrinden Allah'a sığınma niyetiyle söylediği **أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ** cümlesi ile, Haşr suresinin son kısmını okumak istediği zaman söylediği **أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ** cümlesine denir. Okumaya başlarken istiâze çekmek müstehabdır.

B)- BESMELE

Besmele Neye Denir?

Kur'ân okuma işine başlarken Allah'ın ismini zikrederek başlamak niyetiyle söylenen **بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ** cümlesine denir. Süreye başlarken besmele çekmek sünnettir.

Kur'ân Okumaya Nasıl Başlanır?

1- Eğer, herhangi bir kimse, surenin başından okumaya başlayacaksa, “*Eûzü Besmele*”nin okunması gerektiğinden 4 vecih caiz olur.

- a)- Kat'ı küll
- b)- Kat'ı evvel, Vasl-ı sâni
- c)- Vasl-ı evvel, Kat'ı sâni
- d)- Vasl-ı küll

Tatbikat Şeması:

(A) - أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ * بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ *
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

(b) - أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ * بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ *
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

(c) - أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * الْحَمْدُ
لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

(d) - أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ
لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

2- Eğer, Kur'ân okuyan kimse iki sûre arasını birbirine bağlayacaksa, orada “Eûzü” nün okunmasına gerek yoktur. Fakat Besmele ile birlikte okunacağından 3 vecih caizdir.

a)- Vasl-ı küll,

b)- Kat-ı evvel, vasl-ı sâni,

c)- Kat-ı küll

Tatbikat Şeması:

(a) - وَلَا الضَّالِّينَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ آلم

(b) - وَلَا الضَّالِّينَ * بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ آلم

(c) - وَلَا الضَّالِّينَ * بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * آلم

Burada 4. vecih olan “Vasl-ı Evvel, Kat-ı sani” caiz değildir. Çünkü Besmele, biten surenin sonunda değil, başlayan surenin başında bulunmaktadır. Biten surenin sonuna bağlanması ise hatadır.

3- Bilindiği üzere Tevbe, yani “Berâe” suresinin başında besmele yoktur.¹ Eğer, bu surenin başından okunmaya başlanacaksa, burada “besmele” okunmaz. Sadece “Eûzü” ile başlanır. Bu durumda ise orada 2 vecih caizdir.

- a)- Katı’
- b)- Vasl

Tatbikat Şeması:

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ – بَرَاءَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ *

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ – بَرَاءَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ

Ve eğer okuma işine “Berae” suresinin başından değil de, diğer herhangi bir yerinden başlanacaksa, iki mesele vardır.

1- Eûzü besmele ile başlanacaksa yukarıdaki 4 vecih caiz olur.

Diğer sureler içinde böyledir.

2- Sadece “Eûzü” ile başlanacaksa biraz evvelki iki vecih caiz olur.

Şayet “Berae” suresine, ondan önceki Enfâl suresi vasledilmek isteniyorsa, “Eûzü Besmele” okunmaz. Bu durumda ise orada 3 vecih caiz olur.

- a)- Vakf
- b)- Sekte
- c)- Vasl

Tatbikat Şeması:

a- إِنْ اللَّهُ يَكْفُلُ شَيْئًا عَلَيَّمْ وَقَفَّ بَرَاءَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ

b- إِنْ اللَّهُ يَكْفُلُ شَيْئًا عَلَيَّمْ سَكَنَتْ بَرَاءَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ

c- إِنْ اللَّهُ يَكْفُلُ شَيْئًا عَلَيَّمْ بَرَاءَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ

¹ Bütün kıraat imamlarına göre bu surenin başında besmele okunmaz. Bunun çeşitli sebepleri zikredilmişse de kesin bir sebep gösterilememiştir. Peygamber efendimiz okumamıştır. Katiplere de buraya besmele yazdırmamıştır.

4- Eğer Âl-i İmrân suresinin başındaki “*Hurûf-ü Mukatta’a*” da vakf yapılırsa bir şey yoktur. Şayet vasl yapılırsa, bütün imamlara göre 2 vecih vardır.

Birincisinde “**Lâm ve mîm**” harflerinin her ikisi de Medd-i Lâzım olarak 4 elif miktarı uzatılır ve “**mîm**”e üstün hareke verilerek “**Allahü**” lafzına vasl edilir.

İkincisinde ise “**Lâm**” dört elif miktarı uzatılır, “**mîm**” ise bir elif miktarı uzatılarak, yine üstün hareke verilir ve “**Allahü**” lafzına vasl edilir.

Bunun sebebi: Meddi Lâzım olduğu için aslına binaen, birincisinde her ikisi de 4 elif miktarı uzatılır. İkincisinde ise “mîm” harfine verilen üstün hareke sonradan, yani “ânzî” olduğu için Medd-i Tabîî olur ve bir elif miktarı uzatılarak vasl edilir.

C)- TEKBİR

Tekbir Neye Denir?

Cenab-ı Hakkın azamet ve kibriyasını ifade etmek maksadıyla söylenen **الله أكبر** cümlesine denir ki, “**Allah en büyüktür**” manasındadır.

Tekbir Nereden Başlar?

Kur’ân hatmi yapan bir kimse, “**Vedduha**” suresine geldiği zaman, o surenin sonunda tekbir alır ve besmele ile “**İnşirah**” suresine başlar. Ondandan sonra gelen bütün surelerin sonunda aynı şekilde hareket eder.

Tekbirin Metni Nasıldır?

- 1- Duha suresinin sonunda sadece **الله أكبر** diyerek başlanabilir. Diğer bütün surelere de aynı şekilde başlanarak devam edilir.
- 2- Buna “**Tehlîl**” ilavesiyle **إِلَّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ** diyerek, her sureye aynı şekilde başlanabilir.
- 3- Buna “**Tahmîd**” ilavesiyle yine her sureye, **وَاللهُ الْحَمْدُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ** diyerek başlanabilir. Ancak bu son şekliyle

başlanınca ayrıca “Allahü ekber” demeye gerek yoktur. Doğrudan besmeleyle başlanır.

Tekbirin Sebebi Nedir?

Peygamberimize Kur’ân-ı Kerim’i getiren vahiy meleği Cebrail Aleyhisselam, birkaç gün gecikmişti. Bunu fırsat bilen düşmanlar, onu üzecek sözler söylemeye başladılar. Rasûlüllah (s.a.v.) Efendimiz onların bu davranışlarından ve vahyin kesilmesinden dolayı gerçekten son derece sıkıntılı bir hal içerisindeydi. İşte tam bu sırada vahiy meleği geldi ve “Vedduha” suresini getirdi. Peygamber efendimiz buna çok sevinmişti. Bu sevincini اللَّهُ أَكْبَرُ cümlesiyle ifade ederek okumaya başladı. Nitekim şimdi bizler de çok sevindiğimizde “Allahü Ekber” diyerek sevincimizi ifade ederiz.

Tekbirin Hükmü Nedir?

Bazı imamlara göre “sünnet”, yine bazı imamlara göre “müstehap”tır.

D)- TİLAVET SECDESİ

Tilavet Secdesi Neye Denir?

Kur’ân okurken, secde ayetinin okunmasından sonra yapılan secdeye denir.

Kur’ân-ı Kerimde Kaç Tane Secde Ayeti Vardır?

Hanefi mezhebine göre 14 yerde secde ayeti vardır. Şafii'lere ve Hanbelilere göre de 14 tanedir. Yalnız onlara göre Sâd sûresinde secde ayeti yoktur. Hac sûresinde iki secde vardır. Malikilere göre ise; 11 tane secde ayeti vardır. Necm, İnşikak, Alak sûreleri hariçtir.

Secde Hangi Ayetlerde Yapılır?

1- Araf suresinin 206. ayetinde.

* إِنَّ الَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيُسَبِّحُونَهُ وَلَهُ يَسْجُدُونَ

2- Ra'd suresinin 15. ayetinde.

وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَظِلَالُهُمْ بِالْغُدُوِّ
وَالْأَضَالِ *

3- Nahl suresinin 49. ayetinde.

وَاللَّهُ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مِنْ دَابَّةٍ وَالْمَلَائِكَةُ وَهُمْ لَا
يَسْتَكْبِرُونَ *

4- İsra suresinin 107. ayetinde.

إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مِنْ قَبْلِهِ إِذَا يُتْلَى عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا *

5- Meryem suresinin 58. ayetinde.

...إِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًّا *

6- Hac suresinin 18 ayetinde.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ ... *

7- Furkan suresinin 60. ayetinde.

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ اسْجُدُوا لِلرَّحْمَنِ قَالُوا وَمَا الرَّحْمَنُ أَنَسْجُدُ لِمَا تَأْمُرُنَا
وَزَادَهُمْ نُفُورًا *

8- Neml suresinin 25. ayetinde.

أَلَّا يَسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي يُخْرِجُ الْخَبْءَ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا
تُخْفُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ *

9- Secde suresinin 15. ayetinde.

إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ إِذَا ذُكِرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ
وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ *

10-Sâd suresinin 24. ayetinde.

...وَوَظَنُّ دَاوُدَ أَنَّمَا فَتْنَاهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابَ *

11-Fussilet suresinin 37. ayetinde.

وَمِنْ آيَاتِهِ الَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ
وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ *

12-Necm suresinin 62. ayetinde.

فَاسْجُدُوا لِلَّهِ وَاعْبُدُوا *

13-İnşikak suresinin 21. ayetinde.

وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ لَا يَسْجُدُونَ *

14-Alak suresinin 19. ayetinde.

كَلَّا لَا تُطَعُّهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ *

Secdenin Sebebi Nedir, Neden Dolayı Yapılır?

Evde, camide, sokakta, radyo ve teypte secde ayetini bizzat okumaktan, yahut okunurken işitmekten dolayı yapılır.

Tekrarında Nasıl Yapılır?

Kur'ân okuyan kimse, oturduğu yerde bir secde ayetini ne kadar tekrar ederse etsin, sadece bir secde yapar. Eğer başka başka secde ayetlerini okursa, her ayet için ayrı secde yapar. Ve aynı secde ayetini başka başka yerlerde okursa, yine her okuyuş için ayrı bir secde yapar. Ders okutan hocalar, aynı sınıf içerisinde gezerek ders okutuyorsa, aynı secde ayeti de tekrar tekrar okunuyorsa yine tek secde yapar. Çünkü sınıf tek mekan hükmündedir.

Secde Nasıl Yapılır?

Ayakta ve kibleye karşı durulur. Tilavet secdesine niyet edilir. Elleri kaldırmadan ve ruküa gitmeden **اللَّهُ أَكْبَرُ** diyerek doğrudan secdeye varılır, orada 3-5 ya da 7 defa **سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى** diyerek tesbih edilir. Sonra tekrar tekbir alarak kıyama kalkılır ve **سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا** ve **غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ** diye dua edilir.

Secdenin Hükmü Nedir?

Tilavet secdelerinin bazıları **farz**, bazıları **vacib** ve bazıları ise **sünnettir**. Ârâf, Râd, Nahl, İsrâ, Meryem, Hac ve Sâd surelerindeki secdeler farz; Furkan, Secde ve Fussilet surelerindeki secdeler vacib; Neml, Necm, İnşikak ve Alak surelerindeki secdeler ise sünnet olarak kabul edilmiştir.

Secde yapması icap eden bir kimse tek başına, cemaatle, namazda ve namazın dışında yapabilir. Namazın dışında, eğer unutmaya ihtimali yoksa sonra, unutmaya ihtimali varsa hemen yapabilir.

Namaz içinde, eğer kıraate devam edilecekse, secde ayetinden sonra hemen doğrudan secdeye varılır, sonra kıyama kalkılıp kıraate, kaldığı yerden devam edilir. Ve şayet rükûa gidilecekse, namazın secdesi aynı zamanda tilavetin de secdesi sayılacağından ayrıca secde yapmaya gerek yoktur.

5- KUR'ÂN'DA FARKLI OKUNAN KELİMELER

Kur'ân-ı Kerim'de Farklı Okunan Kelimeler Hangileridir?

Bazı ayetlerde bulunan bazı kelimeler, Âsım kıraatine göre iki defa okunurlar.

- 1- Rûm suresinin 54. ayeti sonuna kadar okunurken burada bulunan **ضَعْفًا - ضَعِيفٍ - ضَعِيفٍ** kelimelerindeki “Dâd” harfleri birincisinde yazıldığı gibi üstünlü okunur. İkincisinde yine ayet baştan alınır ve “Dâd” harfleri bu defa **- ضَعِيفٍ - ضَعِيفٍ ضَعْفًا** şeklinde ötreli olarak okunur. Bu ikinci okunuş İmam Hafs'ın tercihidir.
- 2- Tûr suresinin 37. ayetinde **الْمُضَيِّطُونَ** kelimesindeki “Sad” harfi birinci okuyuşta doğrudan “Sad” olarak okunur. İkinci okuyuşta ise **الْمُسَيِّطُونَ** gibi “Sin” olarak okunur.
- 3- En'am suresinin 143 ve 144. ayetlerindeki **الذُّكْرَيْنِ** kelimeleri “*İbdâl*” ile Meddi Lâzım olarak veya doğrudan “*Teshîl*” ile okunur.
- 4- Yunus suresinin 51 ve 91. ayetlerindeki **آلَانَ** kelimeleri ile, 59. ayetindeki **اللَّهُ** kelimesi de “*İbdâl*” ile Meddi Lâzım olarak veya doğrudan “*teshîl*” ile okunur.
- 5- Naml suresinin 59. ayetindeki **اللَّهُ** kelimesi de aynı şekilde okunur.

- 6- Bakara suresinin 245. ayetindeki وَيَبْطُطُ kelimesi “sâd” la yazıldığı halde, bizim kıraatimizde doğrudan “sîn” olarak okunur. وَيَبْطُطُ gibi. Aynı şekilde A’raf suresinin 69. ayetindeki بَضْطَةً kelimesi de “sâd” la yazıldığı halde doğrudan “sîn” olarak okunur. (Bu kelimelerin altında sîn (س) harfi yazılıdır.)

6- KUR’ÂN’DAKİ BAZI İŞARETLER

Kur’ân-ı Kerim’i ele alıp okumaya başlayan herkesin onda görebileceği bazı işaretler vardır. Bu işaretlerin ne manaya geldiklerini çok kimse bilemeyebilir. Kolaylık olması için bu işaretleri sırasıyla tanıyalım.

- 1- (آ) Elif üzerinde Sıla işareti: Her zaman vasl hemzesi üzerinde bulunan bu işarete “sıla” denir. Kendinden önceki harfin, kendinden sonraki harfe bağlanacağını gösterir. وَأَمَّا السَّائِلُ gibi.
- 2- (قطع) Elif altında Katı’ işareti: Hemzenin altında bulunan bu işarete “Kati” işareti denir. Hemzeden evvelki harfi hemzeden sonraki harfe bağlamaz, hemze doğrudan kendisi okunur ve buna katı’ hemzesi denir. فَطِنَ ابْتِغِي gibi.
- 3- (مد) Med işareti: Bu işaret vâv üzerindeki hemzelerin biraz uzatılacağını gösterir. وَأَوْحَى gibi.
- 4- (قصر) Kasr işareti: Bu işaret de bazı kelimelerin altında bulunur. Harfin harekesinin uzatılmadan okunacağını gösterir. أُولَئِكَ gibi.
- 5- (ن) Nun işareti: Halk arasında gizli nûn diye bilinen, tecvid ilminde ise “vasl nûnu” denilen bu “nûn” harfi, sonu tenvinli olan kelimedenden diğer kelimeye geçişi sağlar. نُوحِ ابْنَهُ gibi. Böyle durumlarda tenvin tek hareke olarak okunur.
- 6- (س) Sîn işareti: Bazı kelimelerin altında görülen bu işaret, “Sâd” harfinin “Sîn” harfi gibi okunacağını gösterir. بِصِيْطَةٍ gibi.

- 7- (إمالة) imâle işareti: Bu işaret, imale yapılması gereken kelimenin altında bulunur. مَجْرِيهَا gibi. Fer-i harfler bahsine bakınız.
- 8- (ادغام) idgâm işareti: Bu işaret, idgâm yapılması gereken kelimenin altında bulunur. يَا بَيْتِي أَزْكَبُ مَعَنَا ^{ادغام} gibi idgâm-ı mütecaniseyn bahsine bakınız.
- 9- (إشمام) işmâm işareti: Bu işaret, işmâm yapılması gereken kelimenin altında bulunur. Meddi ârız bahsine bakınız. لَا تَأْتِي مَنَا ^{اشمام} gibi.
- 10- (تسهيل) Bu işaret, teshîl yapılması gereken kelimenin altında bulunur. وَأَعَجِبِي gibi. Fer-i harfler bölümüne bakınız.
- 11- (تفخيم) Tefhîm işâreti: Bu işaret kalın okunması gereken “râ” harfinin altında bulunur. لِيُنَازِعِي ^{تفخيم} gibi.
- 12- Başlık işareti: Bu işaret sure başlarında bulunur. İçinde o surenin nerede indiği, kaç ayet olduğu ve surenin ismi yazılıdır.

- 13- Yandaki işaretler sayfa kenarlarında bulunur. Her 5 sayfadan sonra bulunursa içerisinde “hizib”, her 20 sayfadan sonra bulunursa içerisinde “cüz”, secde ayetinin karşısında bulunursa içerisinde secde yazar.
- 14- ● ● ● ● Durak işareti: Bu işaretlere “Durak” işareti denir. Her ayetin sonunda bulunur ve o ayetin kaçınıcı ayet olduğu yazılıdır.

- 15- لا ع ق ف ص ز ق ط ح م Vakf işaretleri: Bu işaretlere “vakf” işaretleri denir. Bunlar hakkında geniş bilgi vakf işaretleri bahsinde verilmiştir.

7- KUR'ÂN'DAKİ BAZI ZAMİRLER

Kelimenin aslî harfinden olmayıp sonradan gelen ve müfred, müzekker, gâib şahsı tanıtan “he” harfine “zamir” denir. Buna Türkçe’de şahıs zamiri de denilir ki, “ben, sen, o” zamirlerinden “o” zamiri gibidir.

Zamir Nasıl Okunur?

Kelime içerisindeki zamir, bazı yerde uzatılarak, bazı yerde ise uzatılmadan okunur.

Zamir Ne Zaman Uzatılır?

Zamirin Kendinden önceki harf harekeli olduğu zaman uzatılır. **لَهُ بِهٖ اِنَّهٗ** gibi.

- Uzatılan zamirin kendi harekesi ötre ise Harf-i Medden “vâv”, esre ise Harf-i Medden “yâ” üstünse harfi medden elif gizli olarak bulunur. **لَهُ بِهٖ طَهٗ** gibi.
- Böyle bir zamirden sonra Sebeb-i Medden “hemze” bulunursa Medd-i Munfasıl olur. **مِنْ عِلْمِهِ اِلَّا عِنْدَهُ اِلَّا** gibi.

Zamir Ne Zaman Uzatılmaz?

- 1- Zamirden önceki harf sakin olursa zamir uzatılmaz. **عَنْهُ مِنْهُ** - **شَرَوْهُ** gibi.
- 2- Zamirden önce “Harf-i lîn”den birisi bulunursa uzatılmaz. **عَلَيْهِ - اِلَيْهِ - عَصُوهُ** gibi.
- 3- Zamirden önce “Harf-i med”den birisi bulunursa zamir uzatılmaz. **اَنْزَلْنَاهُ - قَتَلُوهُ - فِيهِ** gibi.
- 4- Zamirin üzerinde durulursa zamir uzatılmaz. **لَهُ (لَهُ)، بِهٖ (بِهِ)، نَصْرُهُ** gibi.

5- Zamir, kendinden sonra bir kelimeye bağlanırsa uzatılmaz.

بِهِ الْأَرْضُ - إِنَّهُ الْحَقُّ

6- Bazı kelimelerin aslî harfi olan “he” harfleri, zamir olmadıkları için uzatılmaz. وَمَا نَفَقَهُ - فَوَاكِهَ

Açıklama:

- 1- Zamirin öncesinde Harf-i medden birisi bulunursa uzatılmaz hükmünün bir istisnası vardır. Âsım hazretleri, Furkan suresinin 69. ayetindeki فِيهِ مَهَانًا kelimesindeki zamiri فِيهِ مَهَانًا şeklinde kural dışı bir elif miktarı kadar uzatarak okumuştur.
- 2- Bu uzatmanın 2 sebebi vardır. Birincisi, kafirlere azabın şiddetini hatırlatmak; İkincisi, boğazın dibinden çıkan “he” harfinden, dudaktan çıkan “mîm” harfine geçmenin zorluğunu önlemek veya esre harekeden ötre harekeye geçmenin zorluğunu önlemektir.
- 3- يَرْضُهُ kelimesindeki zamir de uzatılmaz. Çünkü bu kelimenin aslı يَرْضِيهِ دُرٌّ. Zamirden önceki elif bir sebeple atılmış olarak yazılmıştır. Bu nedenle zamir uzatılmaz. وَإِنْ تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَأَكْسَبَنَّ (Zümer:7) gibi.

8- TİLÂVET - TEMSİL

Kur’ân-ı Kerim, buraya kadar sizlere anlatmaya çalıştığımız tecvid kurallarına göre okunmalıdır. Buna “**temsîl**” dahi denilmektedir. “**Temsîli okuyuş**” demek Kur’ân-ı Kerim’in tecvid kurallarını uygulayarak okunması demektir. Bunun iki yönü vardır: Fasih okuyuş, Belîğ okuyuş.

Kur’ân-ı Kerim’i tilavet eden kimseler onu iyi bilen birisinden öğrenmedilse onların okuyuşu “**fasih ve belîğ**” bir okuyuş değildir. Bu tür okuyuşun bilenler nazarında bir itibarı yoktur. Çünkü hatalarla dolu bir okuyuştur.

Kur’ân-ı Kerim’i bir “**fem-i muhsinden**” yani iyi bilen ve düzgün okuyan birisinden öğrenmişse, manasını anlamadığı halde harfleri mahrecinden çıkarıyor, sıfat-ı lazime ve ârızalarını yerli yerince

yapıyorsa bu kimsenin okuyuşuna “**fasih**” okuyuş denir. Bunlarla beraber, Kur’ân-ı Kerim’in manasını da biliyor ve anlıyorsa, yani mâna harflerinin edatların tesirini dahil olduğu kelime ve cümlelerde gösterebiliyorsa, ses düzeni ve musiki itibariyle şarkı, türkü havasına düşmeden makamla okuyarak güzelleştirebiliyorsa, yani manaya da uygun bir okuyuşla Kur’ân okuyorsa buna da “**beliğ**” okuyuş denir.

İşte asıl ulaşılmaması gereken seviye bu seviyedir. Öğrendiğimiz bütün tecvid kurallarını, Kur’ân’ın manasını da anlayarak uygulayabilmek, dinleyenlere bir hatibin anlatabildiği manayı aynen anlatabilen bir okuyuş maharetine ulaşabilmektir.

Bunun için bazı kuralları öğrenmek ve onları uygulayabilecek bir ustalığa erişmek gerekir.

Mesela: Ses vurgusu yapılması gereken yerlerin bilinmesi kadar, o vurguyu ustalıklarla yapabilmek de maharet, şuur ve idrak gerektirir. Kur’ân-ı Kerim’in bazı yerlerinde ayetler ve kelimeler, normal bir ses perdesiyle okunduğu halde, bazı yerlerde sesin yükseltilmesi gerekebilir. Bunların hepsi Kur’ân tilavetinin düzgün, güzel ve dinlenebilir olması için lâzım olan prensiplerdir.

İçinde belağatin inceliklerini ve güzelliklerini taşıyan bir okuyuşu kazanabilmek için pek çok ilim dalından haberdar olmak lazımdır. Bunlardan birisi de mûsikî ilmidir. Kur’ân-ı Kerim’in kendine has bir tavrı vardır, onu mûsikîye feda etmemek gerekir. Buna da dikkat edilmelidir.

Kesinlikle şarkı, türkü ve benzeri tavırlara düşmeden Kur’ân okumaya gayret edilmelidir. Mümkün olduğunca buna dikkat ve titizlik gösterilmelidir ki; “**TEMSİLİ OKUYUŞ**” doğabilsin.

Bu konuda daha geniş bilgi sahibi olmak isteyenlerin şu eserlerin ilgili bölümlerini dikkatlice okumaları tavsiye olunur.

1. Ali Rıza Sağman, *Kur’ân Nasıl Okunur*, Yeni Sağman Tecvidi, 1955.

2. Fikri Aksoy, *Kur’ân-ı Kerim’i Okuma Adabı*, 1970.

3. İsmail Karaçam, *Kur’ân-ı Kerim’in Faziletleri ve Okuma Adabı*.

Kur’ân-ı Kerim’i güzel okuma ve okutma gayreti içerisinde olanlara Allah’ın selamını, rahmetini, bereketini ve rızasını niyaz ederim.

Buraya kadar aldığımız bilgileri, harflerin düzeltilmesi, kıraat ta'limi gibi dersleri, sıfat-ı lâzimeleri ve sıfat-ı ârızalardan medleri, ihfa, izhar, iklab, idgâmlar ve diğer bilgileri uygulayarak Kur'ân okuma zamanı gelmiştir. Şimdi elinize Kur'ân-ı Kerim'i alıp, Fatiha'dan başlayıp Kur'ân-ı Kerim'i tekrar tekrar hatmetmek üzere okumaya başlayınız.

Cenâb-ı Hak, Kur'ân-ı Kerim'in şefaatinin hepimize nasip eylesin.
Amin.

Hasan Hüseyin VAROL Hoca'nın

Kur'an-ı Kerim eğitimi ile ilgili, ses ve video arşivlerini

www.hasanhuseyinvarol.com

ve

<https://www.youtube.com/hasanhuseyinvarol/videos>

internet sitelerinde bulabilirsiniz.

İsteme Adresi

Hayra Hizmet Vakfı Kütüphanesi

Çaybaşı Mh. Furgan Dede Cd. No: 72

Hizmet Han Kat:5/501

42040 - Meram / KONYA / TÜRKİYE

Tel: (0.332) 351 69 77 - (0.332) 351 88 06

e-posta.: vakif@hhv.org.tr

www.hhv.org.tr

Bu kitap,

Hayra Hizmet Vakfı'nın hediyesidir.

ÜCRETSİZDİR

Satılmaz veya bir bedel karşılığında dağıtılamaz.
